

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**SOSYAL YARDIMDA ETİK BOYUT:
ANKARA İLİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDAN
SOSYAL YARDIM ALAN GENÇLER ÖRNEĞİ**

Çağrı SEVİN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2007

**SOSYAL YARDIMDA ETİK BOYUT:
ANKARA İLİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDAN
SOSYAL YARDIM ALAN GENÇLER ÖRNEĞİ**

Çağrı SEVİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2007

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

31.05.2007

Çağrı SEVİN

TEŞEKKÜR

İki yıllık bir emeğin sonucu olan bu çalışmada, süreci öğretici ve keyifli bir biçimde yaşamamı sağlayan herkese tek tek teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum.

En iyisini yapabilmem adına, çalışmamın başından sonuna kadar tüm bilgi birikimini benimle paylaşan, her zaman hissettiğim manevi desteğiyle beni bunaldığım anlarda güçlendiren, kendisinden çok şey öğrendiğim danışmanım, değerli Hocam Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Daha nice çalışmada kendisiyle çalışabilmek dileğiyle...

Çalışmanın ilk aşamasında konuya karar vermemde emeği olan, çalışmanın kurgulanması aşamasında benimle fikirlerini paylaşan değerli Hocam Doç. Dr. Fatih ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Çalışmamın kuramsal çerçevesini hazırlama sürecinde eşsiz bilgi birikimi ve analizleriyle göremediklerimi bana gösterdiği için değerli Hocam Doç. Dr. İbrahim CILGA'ya teşekkür ederim.

Çalışmamda kaynaklarını benimle paylaşarak çalışmama zenginlik katan değerli Hocalarım Doç. Dr. Veli DUYAN ve Doç. Dr. Kasım KARATAŞ'a teşekkür ederim.

Çalışmamın yöntem bölümünün kurgulanmasında bana zaman ayırarak her şeyin eksiksiz ve doğru bir biçimde yapılabilmesi için emeği geçen değerli Hocam Doç. Dr. Vedat Işıkhan'a; Hacettepe Üniversitesi Biyoistatistik Anabilim Dalından Dr. Erdem Karabulut'a; Türkiye İstatistik Kurumu Örneklem ve Kalite Grubu üyelerinden Bahar Baştımur ve Nihal Erol'a teşekkür ederim.

Verilerin toplanması aşamasında, zamanın benim için en değerli olduğu anlarda bana yardımcı olan okulumuz öğrencisi Tufan Fırat GÖKSEL'e teşekkür ederim.

Bu çalışmayı en az kendi çalışması kadar sahiplenerek baştan sona pek çok konuda bana desteğini veren değerli dostum Arş. Gör. Ercüment ERBAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam süresince bana hem fikirleri hem de destekleri ile güç veren değerli arkadaşlarım Arş Gör. Özge ÖZGÜR SAYAR ve Arş. Gör. Gonca POLAT'a teşekkür ederim.

Çalışmamı uygulayabilmem için bana izin veren, tüm kolaylıkları sağlayan Türk Eğitim Derneği, Yardım Sevenler Derneği, Yoksullara Yardım ve Dayanışma Vakfı, Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı ve Dostluk Yardımlaşma Vakfı yetkililerine teşekkür ederim.

Hazırlamış olduğum anket sorularına tüm içtenlikleriyle yanıt veren gençlere sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışma sizlerle var oldu...

Kilometrelerce uzaktayken bile yanımda olduğunu hissettirdiği için Tuğçe'ye teşekkür ederim, iyi ki varsın...

Ve son olarak hayatımın her döneminde olduğu gibi bu yorucu süreçte de ailenin ne demek olduğunu bana gösteren canlarım babam ve annem, biricik kardeşim ve fedakar anneanneme; kısaca her şeyin en güzeline layık olan aileme teşekkür ederim.

Mayıs, 2007

ÖZET

SEVİN, Çağrı. “Sosyal Yardımda Etik Boyut: Ankara İlinde Sivil Toplum Kuruluşlarından Sosyal Yardım Alan Gençler Örneği”, Yüksek Lisans Tezi. Ankara,2007.

Bu çalışma sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençlerin sivil toplum kuruluşları ve devletin sosyal yardım hizmetlerine yönelik değerlendirmelerini öğrenmeyi ve bu değerlendirmeler kapsamında sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerini etik odakta incelemeyi amaçlamıştır.

Araştırmaya Ankara ilinde üniversite gençlerine sosyal yardım hizmeti veren beş sivil toplum kuruluşu dahil edilmiştir. Araştırma bu sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan 171 genç ile yapılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen form aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen temel bulgular şu şekilde özetlenebilir.

Görüşülen gençlerin ailelerinin ekonomik düzeyleri oldukça düşüktür. Gençler genellikle çok çocuklu ailelerden gelmektedir. Gençlerin anne ve babalarının eğitim seviyesi düşüktür. Görüşülen gençlerin ekonomik durumu da aileleri gibi düşüktür. Gençlerin büyük çoğunluğu devletin sosyal yardım hizmetlerinden yararlanmaktadır ancak bu yardımlar ihtiyaçlarını karşılamak için yetersizdir.

Görüşülen gençler sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım almaktadır. Sosyal yardım için başvuru sürecinde gençlerden ekonomik duruma ilişkin bilgiler, aile ve eğitim bilgileri istenmiştir. Ayrıca gençlerin yaklaşık yarısına siyasi görüşleri ve sosyal kültürel yaşamlarıyla ilgili sorular sorulmuştur. Bazı gençlere ise dini inançlarına ilişkin sorular sorulduğu saptanmıştır. Gençlerin bir bölümünden ise siyasi boyutta beklentiler olmuştur.

Görüşülen gençlerin çoğunluğu sosyal yardım aldığı sivil toplum kuruluşunun objektif ve kapsamlı bir seçim sürecinin olduğunu, hizmet hakkında yeterince bilgilendirildiğini, kendisine ilgili ve sıcak davranıldığını, ayrımcılık yapılmadığını,

sivil toplum kuruluşuna güvendiğini, gizlilik ilkesine uyulduğunu belirtmektedir. Ancak bunun tersini düşünen gençlerin oranı da etik düzeyde bir tartışma için azımsanmayacak düzeydedir.

Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlarının özellikle kabul, kendi kararını verme, objektiflik, dürüstlük, bilgilendirme ilkeleri kapsamında sorunlar yaşadığı; ancak gizlilik, kayıtların tutulması, güven, saygı, ayrımcılık ilkelerini uygulamada başarılı olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Sivil toplum kuruluşu, sosyal yardım, gençlik, etik

ABSTRACT

SEVİN, Çağrı. "Ethical Dimension in Social Assistance: The Sample of Young People Receiving Social Assistance From Non-governmental Organizations". Master Thesis. Ankara, 2007.

This study aims to determine evaluations of young people about social assistances of state and non-governmental organizations and examine non governmental organizations' social assistance services in the context of ethics.

This research includes five non governmental organizations which give social assistance to university students. In this study 171 young people were reached. The data is collected by a form which was prepared by the researcher.

The main findings obtained from the research can be summarized as the following:

The economical status of students' families interviewed with is low and families have multiple children. Young people's mothers and fathers have usually low level of education. Young people's economical status is low too. Most of them benefit from government's social assistance services but these assistances are insufficient for meeting needs.

Young people receive social assistance from non governmental organizations. These organizations take information about students' economical status, family and education informations in the process of application for social assistance. Also they ask some questions to almost half of students about their political thoughts and social and culturel lifes. It is determined that they also ask some questions to some student about their religious beliefs. Also it is determined that there are some expectations in political dimension.

Most of students think that non govermental organization which they receive social assistance have objective and comprehensive election process; give sufficient information about service process; behave friendly and concerned and

not make discrimination. Also most of them trust non governmental organizations and they think that these organizations fulfill the principle of privacy. But students who don't agree this are important too for an ethical discussion.

In the context of this research, it can be said that non governmental organizations have problems for ethics of acceptance, objectivity, give information; but successful for ethics of privacy, record, trust and discrimination.

Key Words: Nongovernmental organization, social assistance, youth, ethics

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
BİLDİRİM SAYFASI	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1.ARAŞTIRMANIN SORUNU	2
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.4.SINIRLILIKLAR.....	5
1.5.TANIMLAR	5

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. SİVİL TOPLUM	7
2.1.1. Tanımı ve Kapsamı	7
2.1.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	14
2.1.3.Dünyada Sivil Toplum Kuruluşları	18
2.1.4.Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları	21
2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARI AÇISINDAN ÖNEMLİ BİR GRUP: GENÇLİK	26
2.2.1. Haklar Perspektifinden Gençliğe Bakış	27

2.2.2. Türkiye'de Gençliğin Genel Görünümü, Sorunlar ve İhtiyaçlar.....	30
2.2.3.Gençlere Yönelik Devlet Eliyle Yürütülen Sosyal Yardım Hizmetleri.....	35
2.3. SOSYAL YARDIM VE ETİK.....	39
2.3.1.Sosyal Yardımda Yapısal Bir Etik Sorun.....	39
2.3.2. Sosyal Yardım Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Açısından Etik	42

BÖLÜM 3

YÖNTEM	54
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	54
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	54
3.3. VERİLER VE TOPLANMASI.....	55
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	56
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI.....	56

BÖLÜM 4

SOSYAL YARDIM ALAN GENÇLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ	57
4.1. Gençlerle İlgili Temel Bilgiler.....	57
4.2. Gençlerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	59
4.3. Gençlerin Sosyoekonomik Durumu.....	64
4.4. Sonuç.....	67

BÖLÜM 5

GENÇLERİN DEVLETEN ALDIĞI SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ	68
5.1. Gençlerin Devletten Aldığı Hizmetler	68
5.2.Devletin Sosyal Yardım Hizmetlerinin Yeterlik Düzeyi	72
5.3.Sonuç.....	76

BÖLÜM 6

GENÇLERİN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDAN ALDIKLARI SOSYAL YARDIMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ.....	78
6.1. Başvuru Sürecine İlişkin Etik Değerlendirme	78
6.2. Hizmet Sürecine İlişkin Etik Değerlendirme	86
6.3. Etik İlkeler Kapsamında Gençlerin STK'ya Yönelik Değerlendirmeleri.....	.96
6.4. Sonuç.....	108

BÖLÜM 7

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	110
7.1. Sonuç.....	110
7.2. Öneriler	113
7.2.1. Devletin Sosyal Yardım Hizmetlerine İlişkin Öneriler	113
7.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım Hizmetlerine İlişkin Öneriler	115

KAYNAKÇA	119

EK 1: EK ÇİÇELGELER.....	127

EK 2: GÖRÜŞME FORMU	129

ÖZGEÇMİŞ.....	139

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1:	Cinsiyete İlişkin Bulguların Dağılımı	58
Çizelge 2:	Öğrencinin Yaşına İlişkin Bulguların Dağılımı	58
Çizelge 3:	Öğrencinin İkamet Ettiği Yere İlişkin Bulguların Dağılımı	59
Çizelge 4:	Öğrencinin En Uzun Süre Yaşadığı Yerin Dağılımı	59
Çizelge 5:	Öğrencinin Ailesine İlişkin Bulguların Dağılımı.....	60
Çizelge 6:	Öğrencinin Babasının Eğitim Durumunun Dağılımı	60
Çizelge 7:	Öğrencinin Annesinin Eğitim Durumunun Dağılımı	61
Çizelge 8:	Öğrencinin Annesinin Mesleğine İlişkin Bulguların Dağılımı	62
Çizelge 9:	Öğrencinin Babasının Mesleğine İlişkin Bulguların Dağılımı	62
Çizelge 10:	Öğrencinin Kardeş Sayısına İlişkin Bulguların Dağılımı	63
Çizelge 11:	Öğrencinin Ailesinin Ortalama Aylık Gelirinin Dağılımı	64
Çizelge 12:	Öğrencinin Aylık Gelirinin Dağılımı	64
Çizelge 13:	Öğrencinin Ekonomik Durumunu Nasıl Değerlendirdiğine İlişkin Bulguların Dağılımı	65
Çizelge 14:	Öğrencinin Aylık Gelir İhtiyacına İlişkin Bulguların Dağılımı	66
Çizelge 15:	Öğrencinin Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu	66
Çizelge 16:	Öğrencinin YURTKUR'un Sosyal Yardım Hizmetlerinden Yararlanma Durumunun Dağılımı	68
Çizelge 17:	YURTKUR'un Öğrenim Kredisi Hizmetinden Yararlanma Durumunun Dağılımı.....	69
Çizelge 18:	YURTKUR'un Harç-Katkı Kredisi Hizmetinden Yararlanma Durumuna İlişkin Bulguların Dağılımı	69
Çizelge 19:	YURTKUR'un Karşılıksız Burs Hizmetinden Yararlanma Durumunun Dağılımı.....	70
Çizelge 20:	Öğrencinin Gıda Harcamalarına İlişkin Dağılım	71
Çizelge 21:	Öğrencinin Kira ve Fatura Harcamalarına İlişkin Dağılım	71
Çizelge 22:	Öğrencinin Eğitim Harcamalarına İlişkin Dağılım	71
Çizelge 23:	Öğrencinin Gelirine Destek Veren Kişinin Kim Olduğunun Dağılımı	72

Çizelge 24:	Devletten Alınan Yardımın Yeterlik Düzeyinin Dağılımı	73
Çizelge 25:	Öğrenciye Göre Devletin Gençlerin Sorun ve İhtiyaçlarıyla İlgilenme Durumunun Dağılımı.....	74
Çizelge 26:	Öğrenciye Göre Sosyal Yardımlardan Asıl Sorumlu Olması Gereken Kurumlara İlişkin Dağılım	74
Çizelge 27:	Başvurulan STK Sayısına İlişkin Bulguların Dağılımı.....	79
Çizelge 28:	Sosyal Yardım Alınan STK Sayısının Dağılımı	80
Çizelge 29:	Öğrencinin STK'nın Sosyal Yardım Hizmetini Nerden Öğrendiğinin Dağılımı	81
Çizelge 30:	Öğrencinin STK'ya Başvuru Şekli İlişkin Bulguların Dağılımı	81
Çizelge 31:	Öğrenciden Başvuruda Aile Bilgileri İstenmesi Durumunun Dağılımı.....	82
Çizelge 32:	Öğrenciden Başvuruda Ekonomik Durumuna İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı	82
Çizelge 33:	Öğrenciden Başvuruda Eğitimine İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı	83
Çizelge 34:	Öğrenciden Başvuruda Sosyal Kültürel Hayatına İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı	84
Çizelge 35:	Öğrenciden Başvuruda Siyasi Görüşüne İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı	84
Çizelge 36:	Öğrenciden Başvuruda Dini İnançlarına İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı	84
Çizelge 37:	Gencin STK'nın Diğer Hizmetlerinden Yararlanma Durumunun Dağılımı.....	86
Çizelge 38:	Öğrencinin STK'dan Danışmanlık Hizmeti Alma Durumunun Dağılımı.....	87
Çizelge 39:	Öğrencinin STK'dan Psikolojik Destek Alma Durumunun Dağılımı	87
Çizelge 40:	Öğrencinin STK'dan Eğitim Faaliyetleri Hizmeti Alma Durumunun Dağılımı.....	87
Çizelge 41:	Öğrencinin STK'ya Gitme Sıklığının Dağılımı	88

Çizelge 42:	Öğrencinin Sosyal Yardımı Alma Şeklinin Dağılımı	88
Çizelge 43:	Öğrencinin STK ile Yüz Yüze Görüşme Yapma Durumunun Dağılımı	89
Çizelge 44:	Öğrencinin STK ile Telefonla Haberleşme Durumunun Dağılımı	89
Çizelge 45:	Öğrencinin STK ile E-mail Yoluyla Görüşme Durumunun Dağılımı	89
Çizelge 46:	STK'nın Öğrenciden Sosyal Yardım Karşılığı Hizmet Beklentisi Durumunun Dağılımı	90
Çizelge 47:	Beklenen Hizmetin Ne Olduğuna İlişkin Bulguların Dağılımı	90
Çizelge 48:	Öğrencinin STK'da Gönüllü Çalışmalara Katılma Durumunun Dağılımı.....	91
Çizelge 49:	Öğrencinin STK'da Düzenlenen Toplantılara Katılma Durumunun Dağılımı.....	91
Çizelge 50:	Öğrencinin STK Çalışanlarınca Görüşme İçin Çağırılma Durumunun Dağılımı.....	92
Çizelge 51:	Görüşmelerin İçeriğine İlişkin Bilgilerin Dağılımı	92
Çizelge 52:	STK'nın Öğrenciden Sosyal Yardım Karşılığı Hizmet Dışında Beklentisinin Olması Durumunun Dağılımı	92
Çizelge 53:	STK'nın Öğrenciden Sosyal Kültürel Boyutta Beklentisinin Olma Durumunun Dağılımı	93
Çizelge 54:	STK'nın Sosyal Kültürel Beklentilerinin Ne Olduğu İlişkin Bulguların Dağılımı	93
Çizelge 55:	STK'nın Öğrenciden Siyasi Boyutta Beklentisinin Olma Durumunun Dağılımı.....	94
Çizelge 56:	Öğrencinin STK'nın Hizmet Dışı Beklentilerini Gerçekleştirme Durumunun Dağılımı	94
Çizelge 57:	STK'nın Beklentilerinin Öğrencinin Düşünce Sistemine Uyması Durumunun Dağılımı.....	95
Çizelge 58:	Öğrencinin Bir Fırsat Daha Verildiğinde Aynı STK'ya Yine Başvurması Durumunun Dağılımı	96

Çizelge 59:	STK'nın Objektif Seçim Süreci Gerçekleştirilmesi Durumunun Dağılımı.....	97
Çizelge 60:	Öğrencinin Sosyal Yardımı Hak Etme Durumunun Dağılımı	97
Çizelge 61:	STK'nın Kapsamlı Bir Seçim Süreci Gerçekleştirilmesi Durumunun Dağılımı.....	98
Çizelge 62:	Öğrenciden Başvuruda Gereksiz Bilgiler İstenmesi Durumunun Dağılımı.....	98
Çizelge 63:	Öğrencinin Sosyal Yardım Öncesi Tatmin Edici Boyutta Bilgilendirilme Durumunun Dağılımı.....	99
Çizelge 64:	STK Çalışanlarının Öğrenciye İlgili ve Sıcak Davranması Durumunun Dağılımı.....	100
Çizelge 65:	STK'nın Öğrenciye Karşı Sözlü veya Yazılı Küçük Düşürücü Davranışta Bulunması Durumunun Dağılımı	101
Çizelge 66:	STK'da Ayrımcılık Yapılması Durumunun Dağılımı	102
Çizelge 67:	STK'da Bazı Kişilere Ayrıcalıklı Davranılması Durumunun Dağılımı	102
Çizelge 68:	Öğrencinin STK'ya Güven Duyması Durumunun Dağılımı ...	103
Çizelge 69:	Sosyal Yardımın Aksamadan Öğrenciye Ulaşması Durumunun Dağılımı.....	104
Çizelge 70:	Öğrencinin STK'da Fikirlerini Özgürce Söyleme İmkânı Verilmesi Durumunun Dağılımı	105
Çizelge 71:	STK'nın Öğrenciye Saydam-Şeffaf Olma Durumunun Dağılımı	105
Çizelge 72:	STK'da Öğrenci Bilgilerinin Gizli Tutulması Durumunun Dağılımı	106
Çizelge 73:	STK'da Kayıtların Düzenli Tutulması Durumunun Dağılımı	106
Çizelge 74:	Sosyal Yardım Verilirken Nelere Dikkat Edilmesi Gerektiğinin Dağılımı	107
Ek Çizelge 1:	Gelir Getiren İşin Ne Olduğuna İlişkin Bulguların Dağılımı....	126
Ek Çizelge 2:	Öğrencinin Giyim Harcamasına İlişkin Bulguların Dağılımı....	126

Ek Çizelge 3: Öğrencinin Sosyal Kültürel Harcamalarına İlişkin Dağılım	126
Ek Çizelge 4: Öğrencinin Kaç Aydır Sosyal Yardım Aldığına İlişkin Dağılım	126
Ek Çizelge 5: STK'nın Öğrenciden Dini Boyutta Beklentisinin Olup Olmamasına İlişkin Dağılım	127
Ek Çizelge 6: Öğrencinin Daha Önce Bir STK'nın Burs Hizmetinden Vazgeçme Durumunun Dağılımı	127
Ek Çizelge 7: Daha Önce Bir STK Tarafından Bursun Kesilmesi Durumunun Dağılımı	127
Ek Çizelge 8: Bursun Kesilme Nedenine İlişkin Dağılım	127

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sivil toplum kuruluşları, 1990'lı yıllarla birlikte Türkiye'de var olan hizmet sistemi içerisinde yerini hızla almaya başlamıştır. Öyle ki artık günümüzde sunulan hizmet modelleri içerisinde üçlü bir yapıdan söz edilmektedir. Bu yapının ilk iki ayağını devlet ve özel sektör tarafından yürütülen hizmetler oluştururken, üçüncü ayağa sivil toplum kuruluşları oturtulmaktadır. Sivil toplum kuruluşları gelişen bu yapı içerisinde sağlık, eğitim gibi pek çok alanda çalışmalarda bulunmakta ve hizmetlerde çeşitliliğe katkı sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının kadınlar, özürllüer, yoksullar, gençlik gibi gruplara hizmet götürmektedir.

Bu çalışmanın konusu olan gençlere bakıldığında genç nüfusun genel nüfus içindeki yoğunluğu göze çarpmaktadır. Ancak gençlik alanında, ülkemizde hizmet modelleri açısından önemli eksikliklerin olduğu görülmektedir. Ülkemizde belirgin bir gençlik politikasının olmayışı bu alandaki sorunların temel nedenlerinin başında değerlendirilebilir. Böyle bir süreçte tüm gençler pek çok konuda yaşadıkları sıkıntıda çözüme ulaşmakta zorlanmaktadır. Bu çalışmanın odağında üniversite gençliği yer almaktadır.

Üniversite gençliği eğitim süreci boyunca başta ekonomik sorunlar olmak üzere pek çok sorunla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu noktada gençler sosyal yardım hizmetlerinden yararlanma yolunu seçmektedirler. Ancak bu konuda devlet ayrılan sınırlı kaynaklar nedeniyle ihtiyaç sahibi tüm gençlere sosyal yardım verememektedir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin sağladığı sosyal yardımlar önem kazanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları özellikle sosyal yardım konusuna oldukça önem vermektedir ve gençlere sosyal yardım sağlayan sivil toplum kuruluşlarının sayısı azımsanmayacak ölçüdedir. Ancak devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında bu konuda bir işbirliğinin olmadığı da göze çarpan bir noktadır. Oysa sosyal yardım temelde devletin sorumluluğundadır ve sivil toplum kuruluşları

buna destek mekanizması olarak yardımcı olmalıdır. Bu durum ülkemiz açısından sosyal yardım alanında çeşitli etik sorunlar olabileceği gerçeğini akla getirmektedir. Devletin sosyal yardım alanında üzerine düşen sorumluluğu tam anlamıyla yerine getirmemesi etik açıdan uygun olmayacağı gibi bazı sivil toplum kuruluşları da sosyal yardım adı altında etik olmayan bir takım süreçlere yönelebilir. İşte bu çalışmanın temel hareket noktası burasıdır. Bu çalışmada, devletin gençlere yeterli sosyal yardım hizmetleri vermediği bir ortamda, sivil toplum kuruluşlarının bu hizmeti bazı etik dışı davranışlarla yerine getirdiği iddia edilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının artmasıyla bağlantılı olarak sivil toplum üzerine çok çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak yapılan bu çalışmalarda, konunun etik açıdan değerlendirilmesine rastlanmamaktadır.

Çalışma hak odaklı bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Sosyal yardım, ihtiyaç sahibi bireyler için bir haktır ve sosyal yardım alan bireylerin bu süreçte etik dışı davranışlara maruz kalması en temelde insan hakları açısından kabul edilemez bir durumdur. Bu çalışmayla sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen sosyal yardım hizmetlerinde yaşanan etik sorunlara dikkat çekilmesi ve bu alandaki bilgi üretimine bilimsel bir katkı verilmesi hedeflenmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU

Günümüzde gerek dünyada, gerek ülkemizde sivil toplum kuruluşları konusundaki söylemler artarak devam etmektedir. Sivil toplum kuruluşları üzerine yapılan farklı boyutlardaki görüşler bir yana, sivil toplum kuruluşlarının bir toplum için gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir.

Sivil toplum kuruluşları ülkemizde özellikle 1990'lı yıllarla birlikte bilinmeye başlamış ve gelişim fırsatı yakalamıştır. Bu gelişim sürecinde en temelde, 1996 yılında İstanbul'da yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı HABITAT II etkili olmuştur. Bu konferansa pek çok sivil toplum kuruluşunun katılımı sağlanmış, yerleşim düzeni, kadın, çocuk, sağlık, özürnlük, çok kültürlülük gibi konuların ele alındığı STK Forumu gerçekleştirilmiştir. Bu süreç

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının gelişiminin önünü açan bir etken niteliğinde değerlendirilebilir.

Sivil toplum kuruluşları ülkemizde özellikle gençler açısından sorunların çözümüne yönelik olarak temel bir rol üstlenen kuruluşlar olma durumundadır. Gençlik sorunlarına yönelik olarak gençlerin toplumsal yaşama katılımları, örgütlenmeleri, gençliğe yönelik politikaların belirlenmesi, hizmet çeşitliliğinin sağlanması gibi konularda sivil toplum kuruluşları önemli bir misyonu üstlenme aşamasındadır. Ancak toplumu değiştirme ve geliştirme yönünde sosyal hizmet çalışmaları yapan bu kuruluşlar açısından etik konusu büyük bir önemle ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda olumlu yönde bir değişimi sağlamayı hedefleyen bu kuruluşların, hizmetlerini sunma süreçlerinin tümünde belirli etik ilkeler kapsamında hareket etmesi bu hedefe ulaşma yönünde temel bir noktadır.

Bu araştırma ile sosyal yardım hizmetleri gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarının bu yardımları sosyal hizmet yardım, ilke ve prensipleri doğrultusunda etik bir biçimde yapıp yapamadığı sorusuna yanıt aranmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençlerin, devletin ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerine yönelik değerlendirmelerini öğrenmek ve bu değerlendirmeler kapsamında sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerini etik odakta incelemektir.

Bu amaca ulaşmak için araştırmaya katılan gençlerden üç temel konuda bilgi alınması hedeflenmiştir.

1. Sosyal yardım alan gençlerin ve ailelerinin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri nasıldır?

1.1. Sosyal yardım alan gençlerin yaş ve cinsiyete ilişkin özellikleri nasıldır?

1.2. Sosyal yardım alan gençlerin ve ailelerinin ikamet yerlerine ilişkin bilgiler nelerdir?

- 1.3. Sosyal yardım alan gençlerin ve ailelerinin ekonomik durumları nasıldır?
 - 1.4. Sosyal yardım alan gençlerin ailelerinin eğitim düzeyleri ve mesleki durumları nasıldır?
2. Sosyal yardım alan gençlerin devletin sosyal yardımları hakkındaki değerlendirmeleri nasıldır?
 - 2.1. Gençlerin devletten aldıkları sosyal yardım hizmetleri nelerdir?
 - 2.2. Gençlerin devletten aldıkları sosyal yardımların yeterli düzeyine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
3. Sosyal yardım alan gençlerin sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşuna yönelik değerlendirmeleri nasıldır?
 - 3.1. Gençlerin sivil toplum kuruluşunun başvuru sürecindeki uygulamalarıyla ilgili olarak değerlendirmeleri nasıldır?
 - 3.2. Gençlerin sivil toplum kuruluşunun hizmet sürecindeki uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
 - 3.3. Gençler etik ilkeler kapsamında sivil toplum kuruluşunu nasıl değerlendirmektedir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sivil toplum kuruluşlarının gelişimi ile birlikte bu alana yönelik bilim dünyasının ilgisi de artmıştır. Ancak literatürde özellikle gençlere yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşları ile ilgili araştırmalara ve özellikle de sivil toplum kuruluşlarının etik açıdan değerlendirilmesine yönelik araştırmalara rastlanamamaktadır. Oysa çeşitli sosyal hizmet çalışmaları gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetin etik sorumluluklarının farkında olması ve bunları yerine getirmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda araştırmanın temel önemi, sosyal yardımda etik boyutu gençlere yönelik hizmetler veren sivil toplum kuruluşları odağında inceleyecek ilk çalışmalardan birisi olmasıdır.

Araştırmanın bir diğer önemi ise, ülkemizde gelişme süreci içerisindeki sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak yapılan çalışmalar konusunda literatüre sağlayacağı katkıdır.

1.4. SINIRLILIKLAR

Araştırma Ankara ilinde üniversite gençlerine sosyal yardım veren beş sivil toplum kuruluşuyla sınırlıdır.

Çalışmada anket formunun gençlere uygulanması için tek uygun zaman sivil toplum kuruluşlarının burs ve etkinlik günleri olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin adres ve iletişim bilgileri de olmadığı için belirtilen günlerde kuruluşa gelmeyen öğrencilerle görüşülme olanağı olmamıştır.

1.5. TANIMLAR

Genç: Ankara'da merkez ya da şubesi bulunan sivil toplum kuruluşlarının burs hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencisidir.

Sivil Toplum Kuruluşu: Ankara ilinde gençlere yönelik sosyal yardım hizmetleri veren kuruluştur.

Sosyal Yardım: Sivil toplum kuruluşları ve devlet eliyle üniversite öğrencilerine yönelik yürütülen burs hizmetleridir.

Etik: Sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerini sunma sürecinde uyması gereken, kabul, ayrımcılık, objektiflik, güven, bilgilendirme, kendi kararını verme, dürüstlük, saygı, gizlilik konularını kapsayan ilke ve standartlardır.

Kabul: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençleri fiziksel, sosyal, kültürel, siyasal düşünce, dini inanç vb. tüm özellikleriyle bir birey olarak kabul etmelerine ilişkin etik ilkedir.

Ayrımcılık: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençler arasında siyasi düşünce, dini inanç, kültürel-sosyal özellikler vb. konular nedeniyle ayrımcılık yapmamalarına ilişkin etik ilkedir.

Objektiflik: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım vereceği gençleri belirlerken özne yargılardan kurtulması ve sosyal yardımı hak eden gençleri seçmesine yönelik etik ilkedir.

Güven: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençlere hizmet süreci boyunca verdiği hizmetler, hizmetleri veriş şekli, davranış biçimleri açısından güven vermesidir.

Bilgilendirme: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençleri, vereceği hizmet hakkında tüm detaylarıyla bilgilendirmesine ilişkin etik ilkedir.

Kendi Kararını Verme: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençlere hizmet süresi boyunca kendilerini ifade etme hakkı vermesi ve böylece kendi kararlarını özgürce alma imkanını sağlamasına ilişkin etik ilkedir.

Dürüstlük: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençlere karşı hizmet süresi boyunca her konuda dürüst davranmasına ilişkin etik ilkedir.

Saygı: Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verdiği gençlere karşı hizmet süresi boyunca ilişkilerinde saygılı davranması, sözlü ya da yazılı olarak gençleri küçük düşürücü tarzda davranmamasına ilişkin etik ilkedir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak sivil toplum kavramı, Dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi ve işlevleri odağında ele alınmıştır. Ardından gençliğin sorunları, ihtiyaçları, gelişim olanakları ve sunulan sosyal yardım hizmetlerinden yola çıkılarak gençliğin sivil toplum kuruluşları açısından neden önemli olduğu analiz edilmiştir. Son olarak ise sosyal yardımda etik konusuna değinilerek sosyal yardım sürecinde ne gibi etik gereklilikler olduğu vurgulanmıştır.

2.1. SİVİL TOPLUM

Sivil toplum kavramını tam olarak anlayabilmek için tanımı, kapsamı, işlevleri, Dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi gibi konulardan bahsetmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

2.1.1. Tanımı ve Kapsamı

Sivil toplum Kuçuradi (1998)'ye göre, "yurttaşların oluşturduğu düzen ya da birimi yurttaş olan toplum türü, yurttaşlık düzenidir". Demokrasi günümüzde bu kadar önemli bir sistem olarak ifade ediliyorsa, yurttaş kavramının hiç unutulmaması gerekir. Bu doğrultuda sivil toplum da yurttaşlık düzenidir. Diğer bir deyişle, sınıflar, cemaatler, etnik gruplar değil, yurttaş bir birim olarak ele alınır.

Ergüden (2001: 88) ise sivil toplumu, toplumsal ilişkilerin işleyiş alanı, yani ekonomik, toplumsal, kültürel ya da politik bakımdan aynı ağırlığa sahip olmayan, dolayısıyla örgütlenme kapasiteleri kaçınılmaz olarak farklı olan, bu nedenle karşılıklı ilişkileri uyumlu olabileceği gibi çatışmalı da olabilen toplumsal gruplar arasındaki etkileşim alanı olarak tanımlamaktadır (Akt: Yıldız, 2004: 88). Ancak sivil değerlerle demokratik değerlerin örtüşmesi oldukça önemli bir

noktadır. Sivil toplumun demokratik meşruiyet kazanması ancak sivil değerlerin reel yaşamda vücut bulmasıyla mümkündür.

Sivil toplum düşüncesi insanlar arasındaki etkileşimde ve bireylerle toplum arasındaki ilişkilerde niteliği geliştirmekle ilgilidir. İnsanlara birer birey olmakla birlikte toplumun bir parçası olduklarını gösterebilmektir (Ahrne, 1998:84).

Sivil toplum hakkında temel görüş, özgür toplumlarda bireylere sunulan haklar ve bu hakları elde etmek için bireylerden beklenen sorumluluklar arasında bir denge sağlamasıdır (O'Connell, 2000:472).

Bu noktada sivil toplumda özerklik ya da otonominin de belli bir sınırının olduğunu vurgulamak doğru olur. Bu özerkliğin içinde barındırdığı değerlerin, demokratik bir yapının gereklilikleriyle örtüşmesi önemlidir. Konuya bu açıdan bakıldığında da literatürde sivil toplumla ilgili farklı noktaların olduğu görülmektedir. Sivil toplum özellikle demokrasi ve çoğulculuk gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. Ancak tartışmalarda bu süreç bazen olumlu, bazen de olumsuz açıdan ele alınmaktadır.

Demokratik yapının gereklilikleriyle bütünleşen üçlü bir sivil toplum demokrasinin ön koşullarından biri olduğu gibi, demokrasinin şekillenmesini de birçok yönden etkiler. Bu etkiler Karadağ (2003)'a göre şöyle sıralanabilir:

1. Sivil toplum devlet iktidarını sınırlayan siyasal, ekonomik, kültürel ve ahlaki temellerin kaynağını oluşturur.
2. Sivil toplum içindeki farklılaşmalar devletin azınlık bir grup tarafından ele geçirilmesini ve otoriterizmi önler.
3. Canlı bir sivil toplum yaşamı, siyasal partilerin uyarıcı nitelikteki siyasal katılım çabalarını destekler ki, bu açıdan sivil geniş ölçekli özgür okullar olarak da nitelenmektedir.
4. Sivil toplum devlete istikrar sağlar. Çünkü yurttaşlar sivil toplum sayesinde daha iyi olanaklara kavuşur. Gerçi sivil toplum yurttaşların

devletten talebini artırır; ama buna bağılı olarak sivil grupların da kapasitelerinin artması toplumun refahını olumlu yönde etkiler.

5. Sivil toplumun aracılığıyla yeni siyasal liderlerin yetiştirilmesi sağlanır.

Sarıbay (2003)'a göre sivil toplum özgürleşme doğrultusunda demokratikleşmenin temel koşulu olarak kabul edilse de, bu durum gereklidir, ama yeterli değildir. Çünkü sivil toplum despotizme gidebilecek potansiyelleri de içinde barındırmaktadır. Sivil toplumda bir bilinçle bir araya gelmiş insanların işbirliği ve dayanışmasından söz edilmektedir. Ancak bu bilincin zayıflaması, dayanışmanın kaybolması, despotizme neden olabilir. Çünkü sivil toplum içinde de çatışma ve güç odakları, sömürü, baskı ve dışlama noktaları vardır. Khilnani (2001:17)'ye göre böyle bir süreçte sivil toplum hakkında olumlu bir tanımlama yapılması mümkün olmayacaktır. Özellikle de bu durumda sivil toplumun devletin karşısında, amaçları farklı bir yapılanma gibi algılanma ihtimali büyük bir risktir. Oysa ki Maga (2001:13)'ya göre sivil toplum bir tür katalizör görevi görmelidir. Sistemi, sistem kodları içerisinde eleştirmelidir.

Tüm bu olumsuz etkiler bir sivil toplum yapılanmasında ortaya çıkmadığı takdirde çoğulculuk tamamen işlevsel bir süreç olarak işler. Tuncay (2003:13)'a göre bireyler sivil toplum kuruluşlarına katılarak sivil sorumluluk üstlenmiş olurlar ve bireysel çıkarları dışında toplumun çıkarını da düşünmeye başlarlar. Sağlıklı bir demokrasinin işleyebilmesi için, kamuoyu oluşmasında etkili örgütlerin toplumun bütün katmanlarını kapsaması gerekir.

Peki günümüzde böylesi farklı boyutlarıyla hakkında pek çok şey konuşulmaya başlanan, hem olumlu hem de olumsuz etkileri tartışılan sivil toplum kavramı nasıl ortaya çıkmıştır ve nasıl bir süreçle bugünkü haline ulaşmıştır?

Avrupa'da, sivil toplum kavramı, tarih boyunca farklı şekillerde yorumlanmıştır. Aydınlanma Çağı'na kadar sivil toplum, belli bir hukuk düzenine tabi bir tür siyasi örgüt olarak anlaşılmıştır. Aristoteles sivil toplumu "koinonia politike" olarak tanımlamıştır. Sivil olanla, siyasal olanın ayrımının henüz yapılmadığı bu

anlayışta, sivil toplumun diğer toplum düzenlerinden farkı, hak ve haksızlığın ayrıldığı düzen olmasıdır. Cicero "societas civilis" ile sivil toplum kavramından bahsetmiştir. Sivil toplumun bu siyasi tanımı, Ortaçağa kadar kullanılmıştır. Buna göre, sivil toplum ve devlet neredeyse eşanlamlıdır ve iyi vatandaşlıkla yakından ilişkilidir ve sivil toplumla ilişkili ahlaki bir değerdir. 1750'li yıllardan itibaren, kavram neredeyse zıt bir anlam kazanmıştır. Sivil toplum, artık devlet kavramıyla ilişkilendirilmekten çıkmış, giderek devlete eşdeğer nitelikte ayrı bir kavramı temsil etmeye başlamıştır. Bu durum, o dönemde liberal bir dünya görüşünü savunan burjuvazinin, sivil toplum kavramını, siyasi alandan bağımsız, toplumun özel yaşamına ve ekonomik pazara ayrılmış bir sosyal alan ile eş tutmasından kaynaklanmıştır. Manevi ve sosyal ahlak sistemi, bütünsel olarak iyi vatandaşlık değil, iyi yetişmek (görgü ve kusursuz toplumsal davranışlar) olarak algılanmıştır (<http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>).

Sivil toplum kavramı, ilk kez Adam Ferguson tarafından 1767'de "Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme" adlı çalışmasında kullanılmıştır. Ferguson'un yorumu, 19. yüzyılda Hegel ve Marx gibi düşünürleri rahatsız etmiş ve bu yaklaşımı tek taraflı ve önyargılı olmakla eleştirmelerine yol açmıştır. Bu düşünürler, sivil toplumu, daha çok burjuva ve bireyci dünya görüşü olarak tanımlamıştır. Liberalizm ve sosyalizm, sivil toplumun tanımına ilişkin kavgalarında zıt kutupları temsil etseler de, sivil toplum, siyasi alanın antitezi olarak tanımlanmaktadır: Liberalizm, sivil toplumu, bireysel özgürlüğün ve sözleşmeye bağlanmış ilişkilerin kalesi olarak görürken, sosyalizm, baskı ve sınıf ayrılığının ifadesi olarak yorumlamıştır.

Bununla birlikte, 19. yüzyıldan itibaren, bazı siyasi ve toplumsal düşünürler önceki tanımlamalar arasındaki görüş ayrılığının ötesine geçmeye çalışmışlardır. Artık modern sivil toplumun yeni bir yorumu ortaya çıkmaktadır. Bu yorum beş temel kurala dayanır:

1- Sivil toplum, devlet, aile ve yerel yaşamdan bağımsız bir toplumsal alandır.

2- Bireyler, sivil toplumu oluşturan herhangi bir dernek, işyeri veya gruba katılmaya zorlanamazlar.

3- Sivil toplum, hukuk düzeninin dışında kalmaz.

4- Sivil toplum, kolektif hedefler koyar ve vatandaşları temsil eder. Örgütlü sivil toplum, bireyler ve devlet arasında "aracı" ve "itici güç" olarak rol oynar.

5- Sivil toplum, "yetki devri"(subsidiarity) boyutunu getirmiştir. Devlet ancak kendi girişimi, vatandaş açısından, yerel, bölgesel veya ulusal girişimden daha etkin ve yararlıysa, harekete geçmelidir (<http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>).

Sivil toplumun bu süreçte siyasi boyutları içeren bir yapılanmada olduğu açıktır. Ancak bundan sonra gelişen üç farklı aşamada sivil toplum kavramının biçim değiştirmeye başladığı görülmektedir. Bu üç farklı aşama İkinci Dünya Savaşı sonrası, Soğuk Savaş sonrası ve bilgi toplumu şeklinde adlandırılan dönemi içermektedir. Kelağası (2004: 36)'na göre, demokrasinin geliştiği çağlarda sivil toplumun da siyasi bir proje olarak gelişmiştir. Bu dönemde oluşan örgütlenmeler çoğunlukla iktidara karşı başkaldırı ve iktidarı ele geçirmeye yöneliktir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında iktidarı ele geçirmekten çok siyasete yön verme hedefi belirgin olmaya başlamıştır. Böylece sivil toplum kuruluşlarının etkisi artmıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise sivil toplum kuruluşlarının özellikle insan hakları ve ekolojik sorunlar gibi alanlarda yaygınlaştığı bilinmektedir. Günümüzde ise gelişen teknolojiyle birlikte sivil toplum kuruluşları, artık çağdaş uygarlığın temelini oluşturan gerekliliklerden biri konumuna gelmektedir.

Bilgi toplumu olarak nitelendirilen dönemde sivil toplumun yapılanma süreci hiç kuşku yok ki küreselleşmeyle ilişkilidir. Acar (2003:79)'a göre, küreselleşme sürecinin sivil toplumun gelişimine bir çok imkan sunduğu söylenebilir. En başta halkıyla devlet aygıtını dış dünyanın baskısından oldukça izole biçimde baş başa bırakan ulus devlet anlayışı ve uygulamasını zayıflatmak suretiyle küreselleşmenin sivil toplumun yeşerip büyümesine elverişli bir ortam yarattığı açıktır.

Küreselleşmenin sivil topluma sunduğu imkanlardan biri de örgütlenme kolaylığıdır. Bir yandan güçlenen demokrasi ve insan hakları söyleminin etkisiyle ifade, seyahat, basın ve örgütlenme özgürlüklerinin önündeki engeller kalkarken, bir yandan da iletişim imkanlarının gelişmesiyle benzer endişeleri taşıyan, belirli hedeflere doğru birlikte yürümek isteyen insanların daha kolay bir araya gelmelerine ve güçlerini birleştirmelerine elverişli bir ortam oluşmuştur

Bu küresel koşullarda ortaya çıkan küresel sivil toplum, yeni toplumsal hareketlerle etkileşim içinde bulunmaktadır. Devlet merkezli kültürel sınırlardan uzaklaşmakta, kozmopolit ve hümanist bir kültür öne çıkmaktadır. Milli sınırlar içinde devlet olmayan yeni aktörlerin yer aldığı yeni siyasal alanlar açılmaktadır. Yeni sivil toplum, siyasal gündeme yerleşme yeteneği dolayısıyla belli güç ilişkilerini yansıtır. Bu nedenle ulus devletin politikaları olarak yaptığı birçok görevi üstlenmeye başlar.

Küresel sivil toplum her şeyden önce sivil toplumun küresel bağlam içine yerleşerek çalışması anlamına gelmektedir. Dünyanın herhangi bir kent ya da kasabasında faaliyet gösteren sivil toplum aktörleri olarak sivil toplum kuruluşları küresel perspektifte faaliyette bulunmaktadır. Bu çerçevede küresel bilgi teknolojilerini kullanarak küresel şebekelere bağlanmakta ve oradaki sembol akışından yararlanmaktadırlar. Çeşitli projeler ve faaliyetler yürütülürken küresel işbirliği artmaktadır. Kullanılan dil ve yöntemler dünyalaşmaktadır. Sivil toplumun mücadele meşruiyeti küresel bir söyleme dayanarak işlemektedir.

Çağdaş toplumlarda sivil toplum, devlete karşı çıkış olmayıp, devlet, ekonomik pazar ve vatandaşlar arasında üçüncü sektör olarak bir rol üstlenmiştir.

Bu tarihsel süreçle bağlantılı olarak denilebilir ki sivil toplum, batı modernitesinin bir ürünü olarak görülmektedir. Özellikle on beşinci yüzyıldan sonra, batıdaki yapılanmanın temellerini atan rönesans, reform ve hümanizma gibi siyasi ve felsefi oluşumlar sivil toplumun değerlerinin ortaya çıkmasında rol

oynamışlardır. Bu değerlerin en önemlisi bireyin özerkliği ve özgürlüğüdür. Bu akımla birlikte kul anlayışı yerine, haklarının ve sorumluluklarının farkında olan birey anlayışı önem kazanmaya başlamıştır. Bu temelde düşünürlere göre birey, sivil toplumun oluşmasında temel dinamik olarak kabul edilmiştir ve “birey” kavramı önem kazanmıştır (Yıldız, 2004: 86).

Günümüzde ise sivil toplum tartışmaları üzerine bir özet yapmak gerekirse üç yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlar; liberal yaklaşım, toplumcu yaklaşım ve demokratik yaklaşımdır.

Liberal yaklaşım, vatandaşları, hak ve ödevleri açısından tanımlanan ekonomik ve rasyonel unsurlar olarak görür. Vatandaşlar, çıkar grupları olarak kendilerini düzenlerler ve devlet de evrensel olarak geçerli bireysel hakları güvence altına alır. Sivil toplum, liberal yaklaşıma göre bireysel hakların hayata geçirildiği ölçüde gelişebilir.

Toplumcu yaklaşıma göre, vatandaşlar, kendilerinin belirledikleri değerler esasında kurulmuş olan bir toplumun üyeleridir. Bireyler kendi işlevlerini, bireyle devlet arasındaki ilişkiler sisteminde yerine getirmeli, davranışlarını toplumun hedefleriyle örtüştürmelidir.

Son olarak demokratik yaklaşıma göre ise, sivil toplum, demokratik tartışmaların sadece fikir oluşturmakla kalmadığı, standartlar da getirdiği bir siyasi bilinçlilik yaratmaktadır. Böylelikle, bilgilendirme süreci, aynı zamanda bir karar oluşturma süreci haline gelmekte ve sivil toplum, ortak değerler üzerinde anlaşmaya varabilmektedir (<http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>).

Sivil toplum düşüncesinin bir toplumda yerleşmesinde ve uygulanmasındaki aracı kuruluşlar ise sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu kapsamda sivil toplum kavramının doğasına değinilmesinin ardından şimdi de sivil toplum kuruluşlarının işlevleri, dünyadaki ve Türkiye'deki işleyişleri hakkında bilgi verilecektir.

2.1.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Sivil toplum kuruluşu, “kamu yaşamında, herkesi ilgilendiren konularda, değerli bir amaçlar demetinin gerçekleşmesine katkıda bulunmak için, konuyla ilgili birikimli, bilgiyle donatılmış kişilerin oluşturduğu, kamu hizmeti yapan kuruluşlardır”. Sivil toplum kuruluşlarının görevi ulusal düzeyde ilgili kamu ve kuruluşlarıyla, uluslar arası düzeyde ise ilgili uluslar arası kuruluşlarla amaçları için işbirliği yapmak ve bu kuruluşların amaçlarına aykırı işler yaptıkları durumlarda, bu işbirliği sırasında bu aykırılığı göstermektir (Kuçuradi, 2003: 8). Bu kapsamda amaç açısından bir tanımlama yapmak gerekirse sivil toplum kuruluşları “ortak çıkarı” ya da “toplumsal yararı” gerçekleştirmeyi amaçlayan kuruluşlardır (Belge, 1996: 37).

Sivil toplum kuruluşlarının temel özelliği örgütlenmiş, özel, kar amacı gütmeyen, kendi kendini yöneten, gönüllülük esasına dayanan kuruluşlar olmalarıdır. Ancak temel kriter ise kamu yararını hedefliyor olmalarıdır (Lewis, 2005: 240). Sivil toplum kuruluşlarının hareket noktası sosyal sorunlardır ve bir sorun alanını hedef alarak bu sorundan olumsuz bir biçimde etkilenen gruplara hizmet götürmek hedeflenir.

Bu bilgilerden hareketle sivil toplum kuruluşlarının temel işlevlerinin belirtilmesinden önce vurgulanması gereken bir şey vardır ki o da, bu kuruluşların öznesinin de, nesnesinin de “insan” olduğudur. Bu kuruluşların yaşam alanı da, uygulama alanı da insandır, insanla ilgilidir (Anđ, 2003: 31). Bu kapsamdan hareketle, insan haklarını odak alan bir yaklaşım düşünüldüğünde sivil toplum kuruluşlarının işlevlerinin de bu odakta olduğu ve bu amaca hizmet edecek nitelikte olduğu kabul edilmelidir.

Sivil toplum kuruluşları programlarını hazırlarken ilk önce toplum hakkında bilgilenmek, toplumu bir bilgi nesnesi olarak görmek zorundadır. Ancak bu nesne değiştirilebilir bir nesnedir ve buna hazırlanan programlar olanak sağlar. Öte yandan bu kuruluşlar da toplumsal alanın bir parçasıdır. Bu doğrultuda sivil

toplum kuruluşları toplum hakkında düşünürken aynı zamanda kendisi hakkında da düşünüyor; toplumu değiştirirken kendisini de değiştiriyor demektir (Keskin, 2000: 124). Bu bilgilerden hareketle sivil toplum kuruluşlarının işlevleri geniş bir yelpazeyi kapsar nitelikte düşünülmelidir. İşlevler hem bireye, hem de topluma yöneliktir.

Bu kapsamda sivil toplum kuruluşlarının üç temel işlevi vardır. Bunlar; (a) demokrasiyi geliştirme, (b) hizmet üretme ve (c) hizmetlere katkı işlevleridir. Demokrasiyi geliştirme işlevinin topluma, bireye ve politikalara yönelik olarak üç boyutta açılımı söz konusudur.

Topluma yöneliktir, çünkü toplumun sesi olur, toplumsal gelişmeyi ve toplumsal katılımı sağlar. İnsanların kendilerini ifade etmelerine olanak sağlar. Toplumdan aldığı güç ile demokratik bir baskı grubu oluşturur. Aynı zamanda gerektiğinde güç aldığı, harekete geçirdiği toplum için savunuculuk rolünü yerine getirir. Toplumsal sorunlara karşı çözüm önerilerinde bulunur ve sorunlara yönelik toplumun ilgili kesimlerini bilinçlendirmeye yönelik çalışmaları gerçekleştirir. Böylelikle toplumsal bir dayanışma sağlanmış olur.

Bireye yöneliktir, çünkü bireyin gelişimine yardımcı olur, bireyin örgütlü yaşamına katkı verir. Bireyin üretkenliğini sağlama ve artırma yönünde çalışmalar gerçekleştirir. Bireylerin katılım hakkının örgütlü bir ortamda kullanılmasına zemin oluşturur.

Politikalara yöneliktir, çünkü politikalara katılım sağlar ve baskı grubu oluşturur. Demokrasi ve insan hakları kavramlarından hareketle kamu, yerel, özel ve uluslar arası kuruluşların uygulamalarına karşı eleştirel bir bakış açısı sunar. Ulusal ve uluslar arası konularda lobi faaliyetlerini yerine getirir.

Sivil toplum kuruluşlarının ikinci işlevi ise hizmet üretme işlevidir. Bu temelde alt yapı çalışmalarını yerine getirme ve öncü hizmetler yapma gibi alt işlevleri vardır. Bu kapsamda sivil toplum kuruluşları hizmet verilen alanın sorunlarını

belirler, konuya yönelik veri tabanı oluşturur ve bu kapsamda model alınabilecek bir hizmet üretmeye çabalar, pilot çalışmalar gerçekleştirir.

Sivil toplum kuruluşlarının üçüncü ve son işlevi ise hizmetlere katkı işlevidir. Bu kapsamda kamu sektörü tarafından götürülen hizmetlere katkı sağlanır. Bu katkı eleman desteği sağlama, kamu personeline maddi destek verme, araç gereç alımı, bilgi desteği sağlama gibi yollarla gerçekleştirilir (Kars, 2002: 41-42).

Özellikle sivil toplum kuruluşları açısından demokrasiyi geliştirme ve katılımı sağlama işlevleri oldukça önemlidir. Sivil toplum kuruluşları toplumsal ve siyasal düzeyde katılımı sağlayacak en elverişli araçlardır. Gerçekten de bu iki işlev, demokrasilerin kurulması ve sağlıklı işleyebilmesi için hayati öneme sahiptir. Katılım eksikliği, modern demokrasilerin en büyük problemidir. Özellikle ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde halkın siyasete ilgisizliği ve kayıtsızlığı, beraberinde demokrasilerin pratik olarak anlamsızlığı sorununu gündeme getirmektedir. Arslan (2005:89)'a göre siyasal karar alma mekanizmasının "halksız" işlemesi, siyasal sistemlerin karabasanı olan meşruiyet krizini doğurmaktadır. Bu krizi aşabilmek için de katılımın sadece formel düzeyde değil, aynı zamanda etkili ve esaslı bir şekilde artırılması gerekmektedir. Radikal demokrasi yanlılarının meşruiyet krizinden hareketle ortaya koydukları temel hedef, kimlikleri ve farklılıkları tanıyarak, insanların karar alma sürecine dahil edilmelerini sağlamaktır. Demokrasinin demokratikleştirilmesi olarak özetlenebilecek bu hedefin gerçekleştirilmesi, pratik düzlemde büyük ölçüde sivil toplum kuruluşlarına bağlıdır. Zira bu kuruluşlar, birey-toplum-devlet ilişkilerinin taşıyıcıları konumundadırlar.

Türkiye açısından olaya bakarsak, sivil toplum kuruluşlarının henüz emekleme döneminde olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının hala ayağa kalkamamalarının en önemli nedeni, sorunlu bir doğumla dünyaya gelmiş olmalarıdır. Birçok sivil toplum kuruluşu, gerçekte yarı-sivil bir şekilde doğmuştur. Sivil toplum kuruluşları, bireylerin siyasal ve toplumsal taleplerini, devlet karşısında karar alma mekanizmasına taşımak

konumundaki kuruluşlar olması gerekirken, bunun tersi olmuştur. Devletin talep ve ideolojik tercihlerini topluma taşıyan ideolojik devlet aygıtı olarak çalışan sivil toplum kuruluşları vardır. Burada yapılması gereken, öncelikle sivil toplum kuruluşlarının gerçekten hem sivil hem de toplum kuruluşu olmasını sağlamaktır. Bunun için de bir yandan sivil toplum kuruluşlarının kendilerini sorgulayan ve tanımlamalarını sağlayan bir süreç içerisine girmeleri, diğer yandan da devletin, bütün sivil toplum kuruluşlarına aynı mesafede durarak onların serbestçe faaliyet gösterebileceği bir siyasal ve hukuksal zemini sunması gerekmektedir. Bu anlamda, örgütlenme özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması, atılması gereken adımların başında gelmektedir (Sarıbay, 2005:90).

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında, eşitliği yaygınlaştırmak, toplumsal sorunları tespit etmek, kaynak mobilizasyonunu temin etmek, insanlığın onurunu yükseltmek, kamu eğitimi, hayırseverlik ve sosyal hizmetleri sağlamak, fakirlere yardım etmek ve örgütlenmeyi teşvik etmek, sosyal mobilizasyonu kolaylaştırmak ve demokratik ilke ve kurumların güçlendirilmesini sağlamak yönünde bir çaba içerisinde oldukları gözlenebilmektedir (Yıldırım, 2004: 72). Bu açıdan sivil toplum kuruluşlarının mikro ve makro düzeylerde misyonlar üstlenerek bireysel ve toplumsal gelişim odağında ne denli önemli bir sistemi oluşturduğu ve bir toplum için olmazsa olmaz bir gereklilik olduğu otaya çıkmaktadır.

Belirtilen nitelikteki amaçlar kapsamında sivil toplum kuruluşları verdikleri hizmet türleri açısından farklılıklar göstermektedir. Bu doğrultuda sportif hizmetler, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, rehberlik ve danışma hizmetleri ve yardım hizmetleri veren sivil toplum kuruluşları mevcuttur.

Sportif hizmetler veren sivil toplum kuruluşları çeşitli spor dallarında hem eğitim hizmeti vermekte, hem araç gereç sağlamakta, hem de sporun yapılacağı fiziki ortamı oluşturmakta ve bunu teşvik edici yönde programlar yapmaktadır.

Sağlıkla ilgili sivil toplum kuruluşları ilgili hastalığa karşı bilinçlendirme ve bu hastalığı engellemeye yönelik propaganda yapmaktadır. Ayrıca hastalık durumunda başvurulacak adresleri göstermekte, gerektiğinde başvurulara bizzat yardım etmektedir.

Eğitim hizmetleri veren sivil toplum kuruluşları çocuk ve gençlerin yaygın eğitimine destek vermek amacıyla eğitimler düzenler ve ayrıca yetişkinlere yönelik okuryazarlık programları sağlamaktadır.

Rehberlik ve danışmanlık hizmeti alanındaki sivil toplum kuruluşları belirli bir konunun rehberliğini hizmet sahası olarak seçer ve ilgili konuda üyelerine ve topluma ne yapmaları ve ne yapmamaları gerektiği ile ilgili rehberlik hizmeti verir. Bazen de muhataplarına o işi yapmak için sahip olunması gereken yeterlilikleri kazandırmaya çalışıp bizzat ilgili konuda uygulamaya yardımcı olur.

Yardım hizmeti veren sivil toplum kuruluşları ise para, gıda ve diğer ihtiyaç maddelerini muhtaç insanlara ulaştırma hizmetini görür. Bu sivil toplum kuruluşları ihtiyaç sahibi insanlara yardım götürmek için bir yandan kendi kaynaklarını harekete geçirir, diğer yandan da daha fazla ihtiyaç sahibi kişiye ulaşmak için yeni kaynaklar yaratmaya çabalar. Bu çalışmanın kapsamına yardım hizmeti veren sivil toplum kuruluşları girmektedir.

2.1.3. Dünyada Sivil Toplum Kuruluşları

Avrupa'da örgütlü sivil toplum, sosyal refah örgütlerini, profesyonel meslek odalarını, sendikaları, işveren örgütlerini ve pek çoğu Avrupa düzeyinde örgütlenmiş ajansları içeren çok geniş bir yelpazedeki kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarını ve ajansı kapsar. Günlük yaşantının bir parçası olarak, çoğu kez sosyal ortaklarla sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkilerde, dayanışma ve işbirliğinde kendini gösterir. Bu işbirliği, en geniş anlamıyla, yerel, ulusal ve Avrupa düzeyinde gerçekleşir. Bu kuruluşlar, sosyal refah için çalışan sivil toplum kuruluşlarından mühendis odaları ve satranç oyuncularını klüplerine;

sendikalardan, işveren örgütlerine; üniversitelerden insani yardım kuruluşlarına; insan hakları savunucularından, sanayici lobilerine kadar uzanan çok sayıda örgütü kapsar. Örgütlü sivil toplum, işsizlik, ayrımcılık, yoksulluk ve yabancı düşmanlığıyla mücadele, çevre, ticaret, kalkınma, sosyal refah, insan hakları ve gelişmekte olan ülkelere yardım gibi konularda, vatandaşların görüş ve isteklerine tercüman olur. Kısa ve uzun vadeli kampanyalarla ve çeşitli etkinliklerle davasını gündeme getirir.

Avrupa Komisyonu, birçok bürokratik yapıdan farklı olarak, sivil toplum kuruluşları ilişkilerini geliştirmeye, Avrupa bütünleşmesinin başından itibaren özen göstermiştir. Özellikle, Avrupa çapında örgütlenen kuruluşlarla sıkı bir işbirliğine girmiştir. Bu işbirliği, son 20 yıldır giderek artmaktadır.

Sivil toplum, birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlı, yardımsever ve korumacı bir toplumun temelini oluşturur. Bazen bu, birkaç sponsor veya yardımseverin bağışlarından oluşan büyük ölçekli mali destek olarak ortaya çıkabilir. Genel olarak, sivil toplum kuruluşları çalışan gönüllülerin çabaları ve çok sayıda vatandaşın bağışlarıyla fon toplanmasını ve toplumun ihtiyaç duyan diğer kesimlerine hizmet sağlanmasını kapsar. Avrupa sosyal politikasının büyük bir bölümü bu işbirliğine dayanır. (<http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>).

Avrupa Birliği'nde sivil toplum kuruluşları özel sektör gibi rekabet ortamında faaliyetlerini sürdürürler. Birbirleriyle veya kamu idareleriyle işbirliğine girebilirler. Kimi sivil toplum kuruluşları, tutuculuk, yanlış bilgilendirme ve yetersizlik gibi olumsuz özelliklere sahip olabilirler. Ancak, yasalara uydukları ve vergilerini ödedikleri sürece özel ilgi alanları ve çıkarları için çalışmalarına izin verilmektedir.

CIVICUS isimli Dünya Vakıflar Birliği özellikle Avrupa'da etkili olmaktadır. Her ülkede vakıf ve dernekler ulusal düzeyde merkezler açmakta, mevcut olanları geliştirmekte ve aynı alanda faaliyet göstermekte olan sivil toplum kuruluşlarıyla

ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Bunların başlıcaları da Avrupa'daki örgütlenmede yer almaya çalışmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), sivil toplum kuruluşlarının gelişimi bakımından dünyadaki pek çok ülkeden farklı bir deneyime sahiptir. Devlet, sivil toplum kuruluşları üzerine kurulmaktadır. Avrupa'da ise önce devlet vardır. Ancak toplum devlete rağmen kendini göstermek, kendi varlığını hissettirmek gibi bir mecburiyetle karşı karşıyadır. Avrupa'da feodal toplumlar döneminden sonra, merkezi krallıklar egemenleşmeye başlamıştır. Merkezi krallıklar da sivil toplum kuruluşlarına karşı çok iyimser bir yapıda değillerdir. Ancak yaşanmış olan feodal geçmiş, sivil topluma karşı bir saygının gelişme zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Böylece yerel otoritelerle merkezi otoriteler arasında oluşan denge, toplum için bir özerklik alanı yaratmaktadır. Kısacası, feodal yapı, merkezin müdahale edemeyeceği alanların varlığının kabul edilmesi fikrinin temellerini atmıştır (Kuçuradi, 1998: 9).

Bugün ABD'de binlerce kuruluşun oluşturduğu üçüncü sektör, kamu görevlerinin bölgeler arasında dengeli dağılımı, fertler arasında sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerine uygun olarak yerine getirilmesi için birinci ve ikinci sektörler arasında uyum sağlanmasına, bunun için gereken bilinçli ve duyarlı kamuoyunun yaratılmasına katkıda bulunmakta; etkili bir baskı grubu oluşturmakta ve böylece çağdaş demokrasinin temel öğelerinden birini oluşturmaktadır. Böylece ABD'de kamu politikalarının oluşturulması ve toplumsal yaşamın biçimlendirilmesinde sivil toplum kuruluşlarının etkisi artmaktadır.

Ayrıca pek çok Üçüncü Dünya Ülkesinde, özellikle Afrika'da kalkınma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde sivil toplum kuruluşları temel bir rol üstlenmeye başlamıştır. Üçüncü Dünya ülkelerinde kalkınma faaliyetlerinin artması nedeniyle Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankasından bu ülkelere yönelik projelerde de sivil toplum kuruluşlarının doğrudan ilişkisi gündeme gelmektedir. (TÜGİAD, 1997: 30-38).

Üçüncü Dünya Ülkeleri olarak adlandırdığımız ülkelerde toplumsal kalkınmanın sağlanması için sivil toplum kuruluşlarının rolleri giderek artmaktadır. Mesela Hindistan'da hükümet kalkınma planlarında sivil toplum kuruluşlarını desteklemek için kaynaklarını sürekli daha da artırma çabası göstermektedir. Mozambik'te yüzde fazla yerel ve uluslar arası sivil toplum kuruluşu sosyal yardım çalışmalarını yönlendirmekte, Kamboçya'da hükümet kalkınma konusunda resmi yardım kuruluşlarından çok sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içine girmektedir. Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerde gelişim olanaklarının yaratılması konusunda sivil toplum kuruluşlarına olan güven her geçen gün daha çok artmaktadır.

2.1.4. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'de sivil toplumun gelişimi konusunda Batıdan farklı bir yapıdan söz etmek mümkündür. Ülkemizde sivil toplumun gelişiminden fazla söz edilemez, çünkü güçlü bir devlet geleneği Osmanlı'dan Cumhuriyete aktarılmıştır (Akşit, 2002: 135).

Öncelikle Batı'da kökü kente ve kentsel etkinliklere dayanan ve bu süreçlerin sonunda kentlerin özerklikleri, kitle iletişim araçlarının gelişimi, kamuoyunun oluşması, kent ahalesinin ekonomik ve siyasal hak ve imtiyazlara sahip olması, ilk kentsel örgütlenmelerin ortaya çıkması, güçler ayrılığı ve kent meclisleri gibi, sonunda sivil toplum olarak adlandırılan kurumlaşmalara evrilen tarihsel süreç, Osmanlı İmparatorluğu ile karşılaştırıldığında oldukça farklı bir görünüm arz etmektedir. Örneğin Mardin (1995), Türkiye'nin demokratik geleneğinin sivil toplum eksikliğine dayanan bir boşluğa, Batı kamuoyunun tarihsel temeli olmadan gelişen biçimine ve İslam popülizmi olarak adlandırabileceğimiz bir yapısal unsura dayandığını iddia etmektedir. Ayrıca yine Mardin'e göre ulusçuluğun ve ulus devletinin gelişmesi sürecine paralel olarak ortaya çıkan ulusal çıkar kavramı da bizde Batı'da olduğundan çok farklı, kolektivist bir anlama sahiptir. Bizdeki kolektivist anlayışın bir uzantısı, Osmanlı bürokratik patrimonyal iradesinin devlete bağlı meşruiyet anlayışıdır. İkinci uzantısı ise

iletişim araçlarının ve aydın gruplarının gelişmemesine ve İslami sistemlerde devlete karşı koyma geleneğinin bir meşruiyet kaynağı olarak Batı'daki gelişmelere benzer toplumsal dayanaklardan mahrum kalmış olmasıdır (Mardin, 1995: 22).

Türkiye'deki sivil toplum, Batı'dakine benzer bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru iki-üç yüz yıllık bir süreç içinde kurulmamıştır. Doğuya atfedildiği gibi toplum tamamen Asyatik bir devlet merkeziliği içinde de değildir. Devlet gözetim ve denetiminden uzak köy ve aşiret cemaatlerinin oldukça özerk dönemleri olmuştur. Ancak, Türkiye'de kuvvetli devlet geleneğinin baskınlığı ile özerk bireysellik ve vatandaşlığın zayıf durumda olması yüzünden Batı Avrupa'dakine benzer sivil toplumun gelişmediği veya böyle bir oluşumun önünde çok ciddi engeller olduğu birçok gözlemci tarafından belirtilmektedir. Sivil toplum Batılı bir rüyanın, tarihsel bir arzunun ifadesi olmakla birlikte, bu rüyanın somutlaştığı yerler itibari ile de Batı'nın toplumsal tarihinin bir parçasıdır. Bu bağlamda Batı Avrupa sivil toplum geleneği ve kuramı açısından Türkiye'ye ve diğer Orta Doğu ülkelerine bakıldığında ortaya çıkacak olan durumun bir yoklar listesi olacağı ortadadır.

Daha ayrıntılı bir biçimde anlatmak gerekirse, Türkiye'de Batı karşısında askeri yenilgilerin ardından batılılaşma hedeflerine yönelik yaşanan süreçte, toplumun her alanını müdahale alanı olarak gören ve her konuyu düzenleyen bir devlet yapısı oluştu. Toplumun cahil olduğu ve değiştirilmesi gereken muhtaç bir nüfus olduğu anlayışı hakimdi. Öte yandan günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de devlete olan güven zayıflama sürecine girmektedir ve gönüllü kuruluşlar açısından bir gelişim olanağı ortaya çıkmaktadır. Duraklamaları da olsa bir ekonomik gelişimin yaşanması, toplumda gönüllü kuruluşların devlete muhtaç olmadan ayakta durabilmesine olanak sağlayabilmektedir (Turan, 1998: 11-12).

Devlete olan güvensizlik sivil toplum kuruluşlarının önünü açan bir yapı haline dönüşmektedir. Keyman (2004: 12)'e göre de siyasi partiler toplumu yeterince

verimli yönetememekte ve bu nedenle de sivil toplum kuruluşlarına duyulan ihtiyaç artmaktadır. Sivil toplum bu anlamda insanların dört yılda bir oy verip eve döndüğü temsili demokrasiden, alttan katılımın olduğu katılımcı demokrasiyi simgelemektedir. Bu nedenle özellikle Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde sivil toplum kuruluşları öneminin arttığı bir ortam yakalayabilmektedir.

Öte yandan, Türkiye'de sivil toplumun gelişiminde son birkaç yıl temel alınsa da, bu geleneğin izlerine 19. yüzyılda da rastlamak mümkündür. Bu dönemde hayır amacıyla kurulan vakıflar vardı. Özellikle 1908'de Meşrutiyetle birlikte sivil örgütlenmelerde bir artış başlamış ve 1913'te kurulan İttihat ve Terakki Hükümeti'nin baskıcı tutumuna kadar bu devam etmiştir. Tek partili dönemde ise Halkevleri başarılı bir sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilebilir. Çok partili dönemde bu kuruluşlarda yaşanan artış askeri darbe dönemlerinde sekteye uğramış olsa da, günümüzde sivil toplum kuruluşları bakımından büyük bir patlama yaşanmaktadır (Kars, 2002: 31).

Sivil toplumla ilgili olarak ülkemizde tartışmaların 1980'li yıllarda başladığı söylenebilir. Bu dönem askeri bir yönetimin bulunduğu, demokratik kurumların ve mekanizmaların ortadan kalktığı ve en temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırıldığı bir dönemi ifade etmektedir ki böyle bir süreçte sivil toplum devletin karşısında hak ve özgürlükler alanı olarak gündeme gelmiştir (Zapçı, 2000:101).

1990'lı yıllara gelindiğinde, 1980'li yılların ılımlı atmosferinin doğurduğu bir sivil hareketlilik başlamıştır. 1995 yılında derneklerin ve meslek örgütlerinin siyasi faaliyet yapabilme, siyasi partilerin kadın ve gençlik kolları örgütleyebilme yasaklarının kaldırıldığı anayasa değişikliği, bu hareketliliğe hız kazandırmıştır. Bunun ötesinde, önceleri aydınların ilgi gösterdiği bir retorikten ibaret görünen sivil toplum kavramı toplumda karşılığını bulmaya başlamıştır. Bu anlamda, Türkiye'de sivil toplum örgütü olarak değerlendirilebilecek belli başlı kuruluşlar, sendikalar, dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütleri, vakıflar ve kooperatiflerdir.

Türk toplumunda kökleri Osmanlı'ya dayanan yönetim geleneklerinin süregeldiği ve buna bağlı olarak devletin "baba" olarak algılandığı, Türk sosyal bilimcileri tarafından sıkça yapılan bir tespittir. 1990'lı yılların sonunda, bu gelenekten uzaklaşmaya başlandığının işaretleri görülmektedir. Devleti temsil eden siyasi unsurlardaki yozlaşmanın yarattığı yaygın hoşnutsuzluk, hayal kırıklığı ve güvensizlik, sivil insiyatifin harekete geçmesine yol açmaktadır. Bu, demokratik süreci yeniden başlatan darbelere karşı da bir alternatif oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sivil toplum örgütlerinin tek başlarına ve/veya ortak tavır sergiledikleri görülmektedir (Akpınar, 1999).

1990'lı yılların Türkiye'sinde sivil toplumun bazı kesimleri; bazı popüler semboller, eylemler ve ritüeller aracılığıyla devletin resmi ideolojisinin kamusal alanda tekrar üretilmesini sağlamışlardır. Bu ideolojik araçsallaştırma, doğrudan devletin hatta bazı siyasal partilerin himayesinde ya da en azından güdümünde olduğundan konum olarak da devletten çok ayrı düşünülemez. Dolayısıyla bu tarz sivil toplum oluşumlarının da hem konum hem işlev bakımından devlet ve siyasete çok yakın olması demokrasiye katkı potansiyellerini zayıflatmaktadır. Nitekim kamusal alanın milliyetçilik etkisinde bu şekilde hareketlenmesi muhalefetin sindirilip devlet otoritesinin güçlenmesini sağladığı için demokratikleşme sürecini yavaşlatacaktır.

Hiç kuşku yok ki günümüzde yaşanan bu patlamada 1996 yılında ülkemizde yapılan HABITAT II zirvesinin payı çok önemlidir. Böylece tüm dünyadan pek çok sivil toplum kuruluşunun katılımı sağlanmış ve gerek sivil toplum kavramının, gerekse sivil toplum kuruluşlarının tanınmasında önemli bir aşama kaydedilmiştir. 1990'larda sivil toplum kuruluşlarının öne çıkmasının bir nedeni kamusal alanın düzenlenmesinde, yönetim ilkelerinde ortaya çıkan değişikliklerdir. Bu konferanstan sonra Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarında bu ilkelerden yönetişim ve yerindenlik ilkelerinin etkileri özellikle hissedilmeye başlamıştır. Yönetişim ilkesi merkezi ve yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da kendi çalışma alanlarını ilgilendiren konularda söz sahibi olma hakkı tanımaktadır. Yerindenlik ilkesiyse, bir sorunun ortaya çıktığı yere en

yakın yönetim birimi tarafından ve o birimin mali kaynaklarıyla çözülmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu ilke, karar alma düzleminin ölçeğini küçültmekte ve yönetim ilkesiyle birlikte düşünöldüğünde sivil toplum kuruluşlarının etkin olmasına yol açmaktadır. Yeni dönemdeki sivil toplum kuruluşlarının öne çıkan özellikleri bütünü göz önünde tutarak yerel olana odaklanmaları, kitleselliği örgütler arası kurulan dayanışma ağlarında aramaları ve alternatif proje üreten, öneri getiren örgütler haline dönmeleridir (Akşit,2003:46).

Sivil toplum bugün Türkiye’de devletin demokratikleşmesinin, güçlü ekonomi programlarının, Türkiye’nin AB’ye girme sürecinin önemli bir aktörü olarak tanımlanmaktadır. Ancak yine de Türkiye’de sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının önemli sorunları vardır. Sivil toplumun nicel olarak toplum içinde yaygınlaşmasının ve kendisine atfedilen söylemsel önemin nitel bir yapıya dönüştürölmesi gerekmektedir. Tabii ki, sivil toplumun nitel olarak gelişmesini engelleyen sorunlar Türkiye’deki devlet-merkezci siyasetle, demokrasi eksikliğiyle ve bu gelişmeyi engelleyici nitelikteki yasal düzenlemelerle ilgilidir. Devlet aktörleri siyasi partiler ise söylemsel düzeyde sivil toplumu desteklemekte ancak nitel bir yapıya dönüşümde katkı sağlamamaktadırlar.

Öte yandan 1999 Marmara Depremi sonrasında deprem bölgesinde sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen önemli çalışmalar kamuoyunun ilgisini bu kuruluşlara yöneltmiş ve böylece sivil toplum kuruluşlarının gelişimi yönünde önemli bir aşamanın kaydedildiği bir sürece girilmiştir.

Yine de Türkiye bu geçiş aşamasında gelişmiş ve saygın yeterince sivil toplum kuruluşuna sahip olmamanın sıkıntısını, periyodik olarak siyasi ve ekonomik dar boğazlara takılarak çekmektedir. Ne hükümetler ne de şirketler alacakları kararlar veya yapacakları yatırımlarda, ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüş ve bilgi birikimlerini önemsemedikleri için ülke yanlış yapılan işlerle doludur (Tanrıverdi, 2000:245).

Sivil toplum kuruluşları artık bugün her sorun alanında hizmet üreten kuruluşlar olma yolundadır. Bu sorun alanlarından birisi de gençlik refahı alanıdır. Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri, Dünyada ve Türkiye'deki durumlarının ardından çalışmanın bu aşamasında gençlik ve sivil toplum kuruluşları arasındaki bağlantı, Türkiye'de gençliğin yaşadığı sorunlar ve ihtiyaçları odağında analiz edilecektir.

2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARI AÇISINDAN ÖNEMLİ BİR GRUP: GENÇLİK

Gençlik alanı Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının gelişmeye başlamasıyla birlikte bu kuruluşların en çok ilgilendiği alanlardan biri olma durumundadır. Sivil toplum kuruluşları gençlerin hem gönüllü olarak çalışmaları, hem de yapılan hizmetlerden müracaatçı olarak faydalanmaları açısından iki yönlü bir işlev görmektedir.

Peki gençlik, sivil toplum kuruluşları açısından neden önemlidir? Bu çalışmada bu konunun dayandırıldığı temel şudur ki, Türkiye'de nüfusun çoğunluğunu oluşturan gençler ihtiyaçlarına karşılık aynı düzeyde hizmet alamamakta ve pek çok sosyal sorundan etkilenmektedir. Öte yandan gençler, enerjileri ve potansiyel güçleriyle sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarından yararlanmak isteyeceği başlıca gruptur. Sivil toplum kuruluşları özellikle nitelikli gençlere ulaşarak bu gençleri çalışmalarında gençlerden gönüllü olarak faydalanmak istemektedir. Bu nedenle devlet tarafından yeterli hizmeti göremeyen ve özellikle de bu çalışmanın hedef kitlesi olan üniversite gençleri sivil toplum kuruluşlarının ilgisini çekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının gençlere yönelme nedeninin yanıtı gençliğin koşulları, olanakları, ihtiyaçları ve sorunlarında yatıyor ise, bu konunun kapsamlı bir biçimde analiz edilmesi gerekmektedir. Böylece gençlik çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarının neden önemli bir yere geldiğinin yanıtı verilmiş olacaktır.

2.2.1. Haklar Perspektifinden Gençliğe Bakış

Türkiye açısından değerlendirildiğinde gençlik dönemi söylem düzeyinde sıkça ele alınan bir konudur. Oysa ki uygulamalara bakıldığında genel bir gençlik politikasının dahi olmadığı görülmektedir. Böyle bir çelişki odağında gençlerin Türkiye’de politikalar ve uygulamalar çerçevesinde fırsatları ve sınırlılıklarını ortaya koymak gençlerin koşullarını anlayabilmek açısından temel bir gerekliliktir.

Gençlik dönemi bilindiği gibi çocukluktan yetişkinliğe geçişteki ara bir süreç olarak kabul edilmektedir. Gençlik dönemiyle ilgili olarak tüm dünya ülkelerine genellenebilecek bir tanım UNESCO tarafından yapılmıştır ve bu tanıma göre gençlik dönemi 12-25 yaş arası kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü de benzer şekilde gençlik dönemini 12-24 yaş arası olarak tanımlamaktadır (Yazıcı, 2003:9).

Diğer çeşitli tanımlamalara da bakıldığında bilimin bugün genç olarak kabul ettiği insanların 12-25 yaş aralığında olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle uluslar arası örgütlerin tanımlarında 18 yaş ve üstü sınırı kullanılmakta, bazen 18-30, 18-35 yaş gibi sınırlamalar da duyulabilmektedir. Aslında bunun oldukça pragmatik bir nedeni olduğu söylenebilir. Öyle ki 18 yaş ve üstü biri ile çalışılıyorsa kişinin velisi ile uğraşma durumu ortadan kalkmakta, kendi iradesi ve hakları olan bir bireyin hareketi ile karşı karşıya kalınmaktadır ve bu da özellikle örgütsel anlamda çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Oysa böyle bir yaklaşım genç yaşta olan ve yasal hakları açısından oldukça sıkıntılı olan gençlerin unutulmasına neden olmaktadır. Kronolojik açıdan uzun olmamasına rağmen gençlik dönemi psikolojik ve fenomolojik açıdan oldukça uzun bir dönemdir ve hatta bu sürenin çağdaş toplumlarda daha da uzadığı söylenebilir. Kişilere verilen sorumluluklar geleneksel toplumlarda çok daha erken yaşlarda başlamaktadır. Çağdaş toplumlarda ise bu sorumluluklar giderek gecikmekte ve yasal olarak verilen haklara bir günde sahip olunsa bile bir çok diğer sorumluluk

genç değil yetişkin olarak tanımlanan dönemde verilebilmektedir (Değirmencioğlu, 2002:115).

Bu nokta gençlerin sosyal, ekonomik, kültürel açıdan gelişmeleri sürecinde bir takım olumsuzluklar yaratması açısından oldukça önemlidir. Aslında özellikle gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde, belirtilen nedenlerden ötürü gençler “incinebilir” olma özelliklerini sürdürebilmektedir ve bu durum gençler açısından olumsuz nitelikte bir durum yaratabilmektedir. Konuya insan hakları perspektifinde bakıldığında gençliğin ihmal edildiği, politika, strateji ve uygulamalar odağında işlevselliğini sürdürebileceği imkanların yaratılmadığı, oysa ki gençler için çözüme yönelik fırsatların yaratılmasının bir insan hakkı olduğu söylenebilir.

Toplumsal değişme sürecinde insan hakları alanında ortaya çıkan gelişmeler insana verilen değer artmasına neden olmuştur ve başlangıçta temel hak ve özgürlükler alanında ortaya çıkan gelişmeler giderek siyasal ve toplumsal hakları da içerecek biçimde gelişmiştir. Temel haklardan sayılan yaşama hakkı, yaşam güvence altına alacak toplumsal-ekonomik haklardan ve olanaklardan yoksun olunca ciddi bir değer taşımaz. Sosyal hakların gerçekleşmesi de tümüyle toplumsal kalkınmanın sağlanmasına, toplumsal kalkınmanın sağlanması ise etkin bir sosyal refah örgütlenmesinin oluşturulmasına bağlıdır. Aslında insan haklarını çıkış noktasında, insan hak ve özgürlüklerinin en büyük ihlalcisi kabul edilen devlete karşı korunması ve güvence altına alınması anlayışı yatmaktadır. Bireyin hak ve özgürlüklerinin güvenceye alınması ancak özgür ve demokratik bir toplumda olanaklıdır (Karataş, 2002:150-151).

Böyle bir perspektifte insan haklarının sağlanması için en temel rolün devlete ait olduğu ve devletin bu rolü politika, strateji ve uygulamalardaki yansımalarıyla gerçekleştirmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Ekonomik, toplumsal ve kültürel haklar kategorisinde yer alan kadını, çocuğu, aileyi, genci koruyan; eğitim, sağlık, beslenme, konut vb. alanlardaki hakların uygulamada geçerlik

kazanması temel bir gerekliliktir. Aksi takdirde en başta devlet insan haklarını ihlal eder konuma gelmektedir.

Sanayi devriminin başlangıcından bu yana yaşanan ekonomik ve sosyal deneyimler göstermiştir ki, işsizlik, yoksulluk ve eğitimsizlik vb. sorunlar toplumsal düzeni sarsan ulusal ve uluslar arası sonuçlara yol açmaktadır. Ekonomik ve toplumsal kalkınmanın sağlanması, kalkınmanın sonuçlarından herkesin eşitlik içinde yararlanması, insan haklarının bir gereğidir (Karataş, 2002:152-153).

Haklar odağında ele alındığında ülkemiz açısından çocuk haklarının vurgulandığı söylenebilir. Oysa ki gençlik dönemi bir bakıma çocukluk dönemiyle iç içe geçmiş bir dönem olarak kabul edilebilir. Özellikle genç açısından bir ülkede sosyal ve ekonomik koşullar genci incinebilir kılabilmektedir. Bu noktada genç haklarını da vurgulayan, onlara bu odakta bir yasal dayanak sağlayan ve uygulamalara yansımalarının görüldüğü bir düşünce yapısına ihtiyacın olduğu açıktır.

Çocuk ve genç konusunun bilimsel olarak ele alınışında yeni yaklaşımlar gereklidir. Yeni kavramlar, yeni göstergeler ve yeni nedensellik bağıntıları çocuk ve gençlik alanında yeni kuramsal modelleri gerektirmektedir. Çocuk ve gençlik sorunlarının incelenmesinde, sorunsalın belirlenmesinde çocuk hakları sözleşmesinin yaklaşım ve ilkelerinin yol göstericiliğinin temel alınması öne çıkmaktadır. Hakları olan çocuk ve genç anlayışı bilgi üretmenin sınırlarını genişletmektedir. Çocukları ve gençleri bir sosyal kategori olarak görmek çocuk hakları sözleşmesinin en önemli boyutudur. Sözleşmenin hedef kitlesi; tüm çocuklar, gençler ve özel olarak korunması gerekenlerdir. Çocuklar ve gençler sözleşme açısından demografik özellikleriyle toplumun insan kaynaklarının göstergesi olmaları yanında, medeni hakları olan, kişi hak ve özgürlüklerine sahip, sosyal, kültürel ve ekonomik hakları olan, toplum içinde somut gerçekliği olan yatay ve dikey açıdan en devingen sosyal kesimlerdir. Çocuklar ve gençler “yaşam boyu gelişme” gösteren, bireysel ve toplumsal varlık olarak

sosyalleşerek gelişen nüfus grubudur. Çocuk hakları sözleşmesi çocuk ve gençlerin yüksek çıkarını gözeten anlayışları gündeme getirmekte ve onların geleceği konusunda haklar yoluyla iç içelik, birliktelik ve karşılıklı belirleyicilik bağıntısını temel almıştır. Sözleşme, çocuk ve gençlerin toplumsal konumlarını ve içinde yaşadıkları toplumsal ortamın koşullarını ve olanaklarını geliştirmeyi hedefler. Yaşama, bakılma, gelişme, yetişme ve katılma haklarını düzenleyerek toplumsal sorumluluk, yakın çevre sorumluluğunu öne çıkarmış ve çelişkiler, yetersizlikler, ihmal ve istismarlar karşısında toplumsal destek mekanizmaları ile yakın çevre destek mekanizmalarını düzenlemiştir (Cılga, 2005).

Bu nedenle haklar perspektifinden hareketle, çocuk ve gençleri birbirinden bağımsız gruplar olarak görmeyen bir bakış açısıyla, gençleri ihmal etmeyen, onların yaşam niteliğini artırmayı hedefleyen düzenleme ve uygulamalar toplumun gelişimi ve refahı açısından temel bir gerekliliktir.

Buradan hareketle gençlerin sağlık, eğitim, mesleki, kültürel ve daha pek çok açıdan gelişmesi için uygulamalar ve imkanların sağlanması öncelikle bir insan hakkı olarak sağlanması gereken noktalardır. Gençliğe ilişkin veriler ve yaşanan sorunlar da bu yargıyı güçlendirmektedir.

2.2.2. Türkiye’de Gençliğin Genel Görünümü, Sorunlar ve İhtiyaçlar

Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre, Türkiye’de 2000 yılında 15–24 yaş arası nüfus 13.486.000 iken bu rakam 2004 yılında 13.014.000’e düşmüştür. (http://www.die.gov.tr/yillik/04_Demografi.pdf, 2005). Rakamsal olarak küçük bir miktar da olsa bu azalmaya rağmen Türkiye nüfusunun çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bir ülkedir. Ancak bu nüfusun taleplerini karşılayacak nitelikte hizmetlerin üretilmemesi sorunların artmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde genç nüfus göç, yoksulluk, eğitimsizlik ve işsizlik gibi pek çok sorun yaşamaktadır.

Ülkemizde göç olgusu en temelde 1950 sonrası yaşanmaya başlamıştır ve günümüzde de devam etmektedir. Ancak kente gelen aileler açısından kent yaşamına uyum sağlamak kolay bir süreç olmamakta, özellikle gençler pek çok açıdan zorluklar yaşamaktadır. Yaşamını devam ettirmek için ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olan ailelerde gençler de ekonomik kazanç elde etmek durumunda olmakta, ancak iş fırsatları talebi karşılayacak oranda olmamaktadır. Bu temelde işsizlik, gençlik için en temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde genç işsizliği, sınırlı sermaye olanakları, hızlı nüfus artışı ve kentleşme gibi yapısal nitelikli değişkenlerle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Hızlı kentleşme ve bu doğrultuda aynı hızla gelişmeyen kentsel istihdam hacmi özellikle gençlerin işsizliğine neden olmaktadır. Bu nedenlerle birlikte tutarlı bir insan gücü politikasının geliştirilememiş olması da genç işsizliği açısından önemlidir (Karataş, 1996:18-19). Böyle bir süreç ise yoksulluğu daha çok artırıcı nitelikte etki yaratmakta, gençler bu durumda ise suça yönelebilmektedir. İş bulan gençler dahi ihtiyaçlarını karşılayacak oranda ekonomik kazanç elde edemeyebilmekte ve kolay yoldan daha çok para kazanmak adına suç işleyebilmektedir. Ayrıca bu süreç sokakta yaşayan ve çalışan çocuk ve gençler sorununun da artmasına neden olmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun Aralık 2006 ile Ocak ve Şubat 2007 aylarını kapsayan üç aylık döneme ilişkin işsizlik oranlarına ilişkin açıklamalarına göre, genç nüfusta işsizlik oranı yüzde 20.6 olurken, bu oran kent kesiminde yüzde 22.1, kırsal kesimde ise yüzde 17.9 olarak hesaplanmıştır. (<http://www.die.gov.tr>, 2007).

Öte yandan eğitim de gençler açısından bir diğer sorundur. İş imkanı açısından üniversite eğitimini tamamlamak önemli bir zorunluluk olarak gelişmiş, ancak eğitim olanakları aynı ölçüde gelişmemiştir. Bu nedenle pek çok gencin sadece çok az bir bölümü üniversitelere yerleşebilmekte ve eğitim haklarını kullanabilmektedir. Bu eksikliği giderici bir niteliğe sahip olabilecek mesleki eğitim olanaklarının da azlığı sorunu içinden çıkılmaz bir hale sokmaktadır.

Böyle bir bakış açısıyla gençler açısından bir hak olmasına rağmen kullanılmayan süreçlerin varlığından söz edilebilir. Eğitim ve çalışma hakkı bunların sadece birkaçıdır. Yeterli iş ve eğitim olanaklarına sahip olamayan gençler açısından kullanılmayan büyük bir boş zaman ortaya çıkmaktadır. Bu durumda nüfusun en üretken olabilecek kesimi üretememekte, üretim için gerekli gelişimi sağlayamamakta ve üstelik oluşan bu büyük boş zamanı değerlendirebilecek imkanlar bulamamaktadır.

Yaşanan sorunlardan tüm gençler gibi üniversite gençleri de olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu çalışmanın odağını üniversite gençleri oluşturduğu için bu grubun ülkemizdeki durumunu ayrıca değerlendirmek yararlı olacaktır.

Bir toplumda üniversite gençliği toplumun sosyokültürel yapısının en dinamik, en yeni ve gelecek unsurlarını sergiler. Türkiye’de üniversite gençliği gençlik piramidinin tepesinde küçük bir azınlığı teşkil etmektedir. Türkiye’de yüksek öğrenimde okullaşma oranı açıköğretim fakültesi dahil %17’dir. Söz konusu oran Türkiye’de yüksek öğretim çağındaki genç nüfus için yetersizdir. Türkiye’de bugün üniversite, gençlerin kurtuluşunu sağlayacak sihirli bir değnek gibi algılanmaktadır. Bu duruma karşılık olarak Türkiye’de üniversite bir kurum olarak üniversite çağına gelmiş genç nüfusa çeşitli alanlarda yeterli olanaklar sağlayacak düzeye gelememiştir. Genel planlamadaki eksiklik ve yetersizlikler de üniversite gelişimini ve dolayısıyla üniversite çağı gençliğini olumsuz etkileyen faktörlerdir. Türkiye’nin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde ortaya çıkan toplumsal bunalımlardan en fazla üniversite gençliği etkilenmektedir. Yine bugün küreselleşme sorunlarından en fazla üniversite gençliği etkilenmektedir. Çünkü toplumda gençlik zaten kendini bulmaya, anlamaya çalışan ve kimlik bunalımını en fazla yaşayan kesimdir. Genç insan toplum içinde kabul edilme ihtiyacı ile toplumsal değerleri reddetme ve kendine göre yeniden oluşturmaya çalışırken kendisine yol gösterecek toplumsal, ekonomik ve siyasal kılavuzlara ihtiyaç duyar. Türkiye’de gençliğe kılavuzluk ve önderlik edecek demokratik kurumlar ne yazık ki pek fazla gelişmemiştir (Yazıcı, 2003: 12).

Yazıcı (2003) tarafından gerçekleştirilmiş olan Türk Üniversite Gençliği Araştırması üniversite gençliği açısından oldukça çarpıcı sonuçlar içermektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, üniversitede okuyan gençlerin %35'i üniversite öğrenimi boyunca arkadaşlarıyla evde, %30,9'u ise ailesiyle ve %17,3'ü devlet yurdunda kalmaktadır. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %58,4'ü ailelerini orta sosyoekonomik seviyede görmektedir. Öğrencilerin %20,3'ü ailelerini ortanın üstünde görürken, %14'ü ortanın altında görmektedir. Araştırmanın bir sonucu da öğrencilerin gelirlerini temin ettikleri yolla ilgilidir. Buna göre gençlerin %82,3'ü gelirini ailesinden temin etmektedir. Ayrıca gençlerin %6,1'i bir işte çalışmakta, % 5,9'u burs almakta ve %4,1'i ise kredi almaktadır (Türk Üniversite Gençliği Araştırması, 2003).

Araştırma özellikle üniversite gençliğinin ekonomik göstergeleri açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda öğrencilerinin büyük bölümünün ailesinden uzakta farklı bir şehirde eğitimini aldığını ve bu anlamda ekonomik açıdan kısıtlı imkanlarla okuduğunu söylemek yanlış değildir. Buna karşılık kredi ve burs alan öğrencilerin oranının düşüklüğü göze çarpan önemli bir unsurdur. Üniversite gençliğinin öğrenimi süresince hayatını sürdürmesini sağlayacak ekonomik yetersizlikleri giderecek yönde devletin çok az öğrenciye destek olabildiğini görülmektedir. Böyle bir durum özellikle nüfusunun çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bir ülke için önemli bir eleştiri odağıdır.

Üniversite gençliğini diğer gençlik gruplarından ayıran temel özellik, onların geleceğin bilgili yönetici ve karar verici adayları olmalarıdır. Oysa öğrenciler istedikleri üniversitenin istedikleri bölümünü kazanmış olsalar bile, içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle yeterli çalışma ve hayata hazırlanma imkanı bulamamaktan kaynaklanan bunalımlar yaşayabilirler. Karşılaştıkları değişik eğitimsel ve yaşamsal problemler, üniversite gençliğinin istenmeyen yönlere kanalize olmasına yol açabilir. Bu nedenle üniversite eğitiminin öğrenciye sağlanması tek başına yeterli olmamaktadır. Öğrencilerin kendilerini anlatabilecekleri, sorunlarını paylaşabilecekleri, boş zamanlarını

değerlendirebilecekleri yan kurum ve kuruluşlar ile kendilerine yardımcı olabilecek profesyonel elemanların olması gerekir. Öğrencilerin en temel problemlerinden birisinin maddi gelir düzeyi düşüklüğü olduğunu görmekteyiz. Üniversite öğrencileri bir yandan eğitimlerini sürdürürken diğer yandan da yeme, içme, barınma gibi temel yaşamsal sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar. Bu tür sorunların çözülememesi genç insanların üniversite eğitimindeki başarılarını olumsuz etkilemektedir. Üniversitede okuyan genç insanların bu tür temel problemlerinin çözülmesi hem onların daha başarılı öğrenciler olmalarına yol açacak hem de kendileri için zararlı olabilecek birçok alana yönelmelerine engel olacaktır. Devlet sosyal devlet olma özelliğini özellikle burada kullanmalı ve bir anlamda ülkenin geleceğine yatırım yapmalıdır. Üniversite gençliğinin kredi ve burs imkanlarının daha fazla olması gerekmektedir. Çalışma imkanlarının az olması (işsizlik oranının fazla olması), maddi imkanların azlığı, üniversiteli gencin yaşamak için yeterli harcama yapamaması gibi bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Kırsal kesimlerden şehirlere göç eden ailelerin çocuklarının durumu diğerlerine oranla daha zor olmaktadır. Çocuklarını okutmak için büyük şehre gelen aileler çok fazla fedakarlık yapmak zorunda kalmaktadırlar (Yazıcı, 2003:14).

Tüm bu veriler ışığında bir gençlik politikasının da olmadığı düşünülecek olursa Türkiye’de gençler ve özellikle de üniversite gençliği açısından gelişim olanaklarının olduğu değil aksine olanaksızlıkların olduğu bir ortamdan söz edilebilir. Özellikle ekonomik anlamda yetersizlikler, gençleri potansiyellerini kullanabilecekleri ve geliştirebilecekleri ortamlardan uzaklaştırabilmektedir. Bu anlamda devletin temel sorumluluklarından birisi olan “sosyal yardım” kavramı devreye girmektedir. Devlet gençlere yönelik sosyal yardım imkanları açısından kaynaklarını geliştirmelidir ve yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının devletin önderliğinde olacak bu yapıya destek mekanizmaları olarak hizmet etmesi gerekmektedir.

Sosyal yardım tüm insanlar için olduğu gibi gençler içinde bir haktır. Avrupa Sosyal Şartı’nın 13. maddesinde taraflara şu yükümlülükleri vermektedir. (a)

yeterli olanağı bulunmayan ve kendi çabası veya başka kaynaklardan, özellikle bir sosyal güvenlik sisteminden yararlanarak böyle bir olanak sağlayamayan herkese yeterli yardımı sağlamak, (b) böyle bir yardımı görenlerin bu nedenle siyasal ve sosyal haklarının kısıtlanmasını önlemek ve son olarak (c) herkesin kişisel veya ailevi mahrumiyet halini önlemek, gidermek ya da hafifletmek için gerekebilecek öneri ve kişisel yardımları uygun kamusal ve özel hizmetler eliyle alabilmesini sağlamak (http://www.avrupakonseji.org.tr/antlasma/aas_35.htm). Bu açıdan sosyal yardım imkanlarının genişletilmesi kadar bu konuda temel standartlar ve esasların belirlenmesi ve sürecin gençler açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecek risklerinin belirlenerek önlemler alınması da oldukça önemlidir.

Gençlerin içinde bulunduğu koşullara, ihtiyaç ve sorunlara yönelik bu analiz, sivil toplum kuruluşlarının gençleri bir hizmet grubu olarak neden önemseydiğinin yanıtlarını içermektedir.

Son olarak üniversite gençliğine yönelik olarak devletin sunduğu hizmetlere değinmek yararlı olacaktır.

2.2.3. Gençlere Yönelik Devlet Eliyle Yürütülen Sosyal Yardım Hizmetleri

Türkiye’de gençlik çalışmaları Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü kontrolünde yürütülmektedir. Ancak buradaki gençlik çalışmalarının spor odaklı gerçekleştirildiği ve gençlerin gelişimi açısından diğer boyutların ihmal edildiği söylenebilir. Bu açıdan genel bir gençlik politikasının olmayışı sosyal yardımlar konusunu da olumsuz etkilemektedir. Öyle ki Genel Müdürlüğün de sosyal yardıma yönelik çalışmaları yoktur.

Gençliğe yönelik sosyal yardım çalışmalarını T.C. Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Müdürlüğü yürütmektedir. Ancak bu çalışmalar da üniversite öğrencilerini kapsayan, diğer gençleri dahil etmeyen hizmetlerdir.

YURTKUR'un hizmetlerini öğrenim ve katkı kredisi, burs hizmeti, barınma hizmeti, yemek hizmeti ve psikolojik servis hizmetlerini kapsamaktadır. Öğrenim kredisi ülke içerisinde yüksek öğrenim yapan Türk gençlerini maddi yönden desteklemek, sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla devam ettikleri yüksek öğretim kurumlarının normal öğretim süresince verilen, zorunlu hizmet yükümlülüğü bulunmayan borç paradır.

Öte yandan Yüksek öğretim kurumları; öğrencilerine yönelik sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ve beslenmelerine katkıda bulunmak için her yıl Bakanlar Kurulunca tespit edilen miktarlarda katkı payı almaktadır. Katkı Kredisi, katkı payına karşılık olarak öğrenci adına borç kaydedilip, yüksek öğretim kurumlarına ödenen paradır. Ayrıca, Bakanlar Kurulu Kararına istinaden 1996-1997 öğretim yılından bu yana üniversitelere yeni kayıt yaptıracak olanlardan katkı kredisi almak için başvurular, öğretim kurumlarına kayıt esnasında katkı payı ödemeksizin kayıt yaptırabilmektedirler.

Burs ise Yurt içerisinde yüksek öğrenim gören başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere 5102 Sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi verilmesine İlişkin Kanun doğrultusunda karşılıksız verilen paradır.

Kurumdan öğrenim ve/veya katkı kredisi alan öğrencilerin borcu, kredilerinin verildiği tarihten, öğrenim sürelerinin bitimine kadar geçen veya herhangi bir sebeple kredisinin kesildiği tarihe kadar kredi olarak verilen miktarlara, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki (TEFE) artışlar uygulanarak hesaplanacak miktarın ilave edilmesi suretiyle, tespit edilmektedir. Öğrencilerin ödeyecekleri kredi borcu, öğrencilerin öğretimi süresince Kurumdan aldığı toplam kredi miktarının üç katını geçmemektedir.

2005 yılında 97.179 öğrenci, öğrenim bursundan yararlanmış ve bu öğrenciler için 153 Milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. 2005 yılında 537.018 öğrenci öğrenim kredisinden yararlanmış ve bu öğrenciler için 697 Milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. 2005 yılı burs ve öğrenim kredisi miktarları; önlisans-lisans

öğrencileri için 110 YTL, master öğrencileri için 220 YTL, doktora öğrencileri için de 330 YTL olarak ödenmektedir. 2005 yılında 480.992 öğrenci katkı kredisinden yararlanmış ve bu öğrenciler için 130 Milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. 2004-2005 eğitim-öğretim döneminde 97.179 öğrenci öğrenim bursu, 537.010 öğrenim kredisi, 480.992 öğrenci katkı kredisi olmak üzere toplam 1.097.289 öğrenci burs ve kredilerden yararlanmıştır. Hâlen 4 80.323 öğrenci katkı kredisinden yararlanmaktadır. 2004-2005 öğretim yılında 136.020 kişiye katkı kredisi verilmiştir. Öğrenciler adına üniversitelere 60.000.000,00 YTL ödeme yapılmıştır Hâlen 96.350 eski öğrenci burstan yararlanmaktadır. 2004-2005 öğretim yılında 54.035 öğrenciye burs tahsis edilmiştir.

YURTKUR'un gençlere yönelik bir diğer hizmet barınma hizmetidir. Bir yüksek öğretim kurumuna kayıtlı olmak kaydıyla yurtlarda; ailesi yurdun bulunduğu şehir veya Büyükşehir belediye sınırları dışında oturan öğrenciler (şehirçi nakil araçlarından yarımsız faydalanamayan âmâ, felçli, bir veya iki kolu veya bacağı olmayan öğrenciler hariç), taksirli suçlar hariç sabıka kaydı bulunmayan öğrenciler, Türkiye'ye eğitim ve öğretim görmek üzere gelen Türk Cumhuriyetleri ve Topulukları Öğrencileri, Türkiye ile kültür anlaşması bulunan ülkelerin öğrencileri, kurum ve diğer kuruluşların yurtlarından süresiz çıkarma cezası almamış öğrenciler, yabancı uyruklu öğrencilerden, yukarıdaki şartlarla birlikte ikamet tezkeresine sahip olanlar barındırılmaktadır.

Kurum halen; 20 Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak 77 il ve 78 ilçedeki 216 yurttaki toplam 198.936 yatak kapasitesi ile barınma hizmeti vermektedir. Aylık yurt yatak ücreti 2006 yılında genel yurtlar için 57 YTL, fiziki yapısı ve donanımı farklı yurtlarda ise 66-174 YTL olarak uygulanmaktadır. Kurum yurtlarında barınan öğrencilere Cumartesi-Pazar ve Resmi Tatil günleri hariç akşam yemeklerine belli ölçüde devlet katkısı sağlanmaktadır. Günlük 1 YTL sabah kahvaltısı, 1,50 YTL akşam yemeği yardımı olarak toplam 2,50 YTL beslenme yardımı yapılmaktadır. Ayrıca, devletin koruması altındaki öğrencilere beslenme yardımı olarak öğrenimleri devam ettiği sürece 2006 yılı için 6 YTL olarak ödenmektedir. Bu öğrenciler diğer öğrencilere verilen akşam yemeği

kuponundan da yararlanmaktadırlar. Öte yandan acil sağlık sorunlarına yardımcı olmak amacıyla; kampüs yurtlarında İl Sağlık Müdürlüklerince doktor, hemşire ve sağlık memuru görevlendirilmektedir. Her yurttaki basit sağlık sorunlarını giderici ilaç ve sağlık malzemelerinin bulunduğu ecza dolapları mevcuttur.

Yürütülen bu hizmetler elbette tüm üniversite gençlerini kapsamamaktadır. Ayrılan kaynağın etkili kullanımı adına belirli kriterler doğrultusunda bu hizmetlerden yararlanabilecek öğrenciler tercih edilmektedir. Elbette sosyal devlet ilkesi doğrultusunda nihai hedef ihtiyaç sahibi tüm gençlerin sosyal yardım hizmetlerinden yararlanması için kaynakların yaratılması ve etkili biçimde kullanılmasıdır. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bu düzeye henüz ulaşılamamaktadır.

Yerel yönetimler de devletin sunduğu hizmetlere yeterli desteği sağlayamamaktadır. Oysa ki Uluğtekin (1994: 82)'e göre yerel yönetimler yerel topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak ve sorunlarını çözmek için, yerel topluluğun özerkliğinden oluşan, halkın deneyiminin, eğitiminin gerçekleştiği kurumlardır. Bu nedenle yerel yönetimlerin kent ortamında gençliğin psikososyal ve kültürel gereksinimlerini daha çabuk görebileceği, sorunların çözümünde gencin aktif katılımını daha çok destekleyebileceği söylenebilir. Böylece yerel yönetimler kentsel ortamlarda gençliğe yönelik anlamlı hizmetler üretebilir.

Belediyeler olanakları dahilinde her yıl gençlere belirli miktarlarda burs hizmeti sunmaktadır. Ancak sağlanan hizmetlerin düzeyinin yetersizliğinden bahsetmek zor değildir. Öte yandan gençlik konusunda yaşanan sorunların önemli bir boyutu olan yerel yönetimler ve devlet arasındaki koordinasyon eksikliği bu alanda da görülmektedir. Bu durumda belediyeler gençlere yönelik çalışmalarını hem ihmal etmekte, hem de bu alana yönelik olarak ya sınırlı kaynak ayırmakta ya da ayırmamaktadır.

Gençlere yönelik en büyük yatırımı sivil toplum kuruluşlarının yaptığı söylenebilir. Öyle ki ülkemizde özellikle son yıllarda büyük gelişme gösteren sivil toplum kuruluşları genç potansiyelini hem gönüllü olarak kullanmakta hem de bu gruba yönelik çok çeşitli hizmetler sunmaktadır. Sosyal yardım çalışmaları da bu hizmetler arasında önemli bir yere sahiptir. Ancak sivil toplumla ilgili olarak yoğun tartışmalar mevcuttur. Bu durumda temel soru devlet-yerel yönetimler ve sivil toplum üçgeninde bilinen koordinasyon ve işbirliği eksikliğinde devletin yürüttüğü pek çok hizmeti veren sivil toplum kuruluşlarının gerçekten hizmet anlamında önemli bir ara mekanizma mı yoksa bir risk mi olduğudur. İşte bu boyut etik bir tartışmayı gerekli kılmaktadır.

2.3. SOSYAL YARDIM VE ETİK

Sosyal yardım günümüzde yoksullukla mücadelede önemli bir hizmet şekli olarak göze çarpmaktadır. Ancak diğer yandan sosyal yardım sürecinde bazı etik gerekliliklerin yapılmaması bu sürecin suistimal edilmesine de neden olabilmektedir. Oysa ki sosyal yardım insan haklarından doğan bir yaklaşımla etik bir biçimde yapılması gereken bir süreçtir. İhtiyaç sahibi tüm bireylerin adaletli bir biçimde sosyal yardımlardan eşit biçimde yararlanma hakkı vardır.

Sosyal yardımda etik sorunlar aslında yapısal nedenlerden doğmaktadır. İkinci aşamada ise sivil toplum kuruluşları meslek etiği kapsamında çeşitli etik ihlaller yapabilmektedir. Bu nedenle bu bölümde ilk olarak sosyal yardımdaki etik sorun yapısal nedenler doğrultusunda tartışılacak, ardından sivil toplum kuruluşlarının etik olarak nasıl bir sosyal yardım vermesi gerektiği meslek etiği kapsamında tartışılacaktır.

2.3.1. Sosyal Yardımda Yapısal Etik Sorun

Yoksullukla mücadelede sosyal yardım hizmetleri en temelde devletin sorumluluğunda olan bir hizmettir. Böyle bir oluşuma sivil toplum kuruluşları ve diğer hükümet dışı kuruluşlar destek mekanizmaları olarak yardımcı olmalıdır.

Toplumsal değişme geleneksel toplum yapısını çözer. Çözölen yapı eskiyen ilişkilerin yerine yenilerini koyamazsa ya da bu konuda gecikilirse ortaya ciddi sorunlar çıkabilir. Bu sorunların çözümlü, gönüllü sosyal yardım ve hizmetlerin üstesinden gelebileceği boyutları aşar. Böylece hukuksal çerçevesi çizilmiş kamusal sosyal yardım ve hizmet kuruluşlarına gereksinim doğar. Bu kuruluşların yeterli etkililik ve yaygınlıkta örgütlenmesi ile bu sorunların çözümlü olanaklı hale gelir. Bu süreçte toplumun dinamik kesimlerinden gelen demokratik baskı ve yönlendirme devletin sorun ve gereksinimleri karşılayacak önlemler almasında oldukça etkili olmaktadır (Karataş, 2002: 152).

Devletin küçöltölməsi operasyonu öncelikle ekonomik alanı hedeflemektedir. Devleti ekonomik alandaki işlevleri açısından küçöltme girişimi hemen ardından sosyal alandaki işlevlerinden de soyutlama noktasına gelmiştir. Bilindiği gibi eğitimde, sağlıkta, sosyal güvenlikte ve giderek sosyal refah alanlarında özel girişimcilik devletin sosyal sorumluluğunun yerine ikame edilmektedir. Özel girişime şu aşamada uygun görölmeyen alanlarda da devlet yerine “sözde sivil” kuruluşlar bilinçli ve planlı bir yaklaşımla büyütölmekte; böylece yepyeni bir yapılanma aşama aşama doğmaktadır (Karataş, 2002: 121).

İşte bu nokta yapısal bir etik sorunu gündeme getirmektedir. Pek çok alanda olduğu gibi sosyal yardımda da devlet bu hizmeti büyük oranda sivil yapılanmalara teslim etmemelidir. Sivil toplum kuruluşları ancak devletin yetersiz kaldığı noktalarda katkı sağlamalıdır ve iki sistem arasında işbirliğine dayalı, çözümlü odaklı bir yapının sağlanması gereklidir. Sosyal yardımlarda çağdaş yaklaşım kamusal sorumluluğun kabul edilmesi ve finansmanının vergiler yoluyla sağlanmasıdır. Bu anlayış geleneksel yardımlaşma biçimlerinin varlığını inkâr etmez ve gönüllü temelde örgütlenmiş kuruluşların katkısını yadsımaz. Ancak sorumluluk devletindir.

Öte yandan etik bir boyutta sivil toplum kuruluşlarına yönelik önemli eleştiriler vardır. Batı literatüründe dış görünüşleri ile aldatan, dolandırıcılık yapan, ebeveyn sivil toplum kuruluşları tarafından kontrol edilen tali sivil toplum

kuruluşları, kişisel kazanç araçları olan paravan özel sektör şirketlerinin sivil toplum kuruluşlarına; “ana-baba sivil toplum kuruluşları”, “gel-git sivil toplum kuruluşları”, “hükümet dışı bireyler” adları verilerek eleştirilmekte ve sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmemektedirler. Bu açıdan çeşitli çalışmaları gerçekleştirme sürecinde üstü kapalı bazı amaçlar peşinde olan STK’ların oldukça tehdit edici nitelikte oldukları söylenebilir.

Son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının etik bir yoksunluk içinde olduğu, yozlaşmış kirlendiğine dair kamuoyunda yaygın kanaatler yer almaktadır. Oysa ülkenin siyasal ve ekonomik sisteminde görülen kirlenme yozlaşmaya karşı, sivil toplum kuruluşlarının yapı ve işleyişinin saydam ve güvenilir olması, yozlaşmadan arınmış, özveriye dayalı bir anlayışla oluşturulmaları ve işletilmeleri kaçınılmazdır (Yıldırım, 2004: 278).

Ekip temeli üzerine yapılan birimlerin kendi aralarındaki ilişkiler de yeni ekipler oluşturur. Sivil toplum kuruluşlarının birbirleriyle, toplumla, devletle ve diğer kuruluşlarla ilişkileri, işbirlikleri de aynı mantık üzerine oturacaktır. Ekip merkezli bu yapılanma zorunlu olarak yeni ve kendine has bir etik oluşturacak ve o kurallar içinde gelişecektir. Bu nedenle doğmakta olan bir sivil toplum gücü ancak etik kurallar çerçevesinde kullanılırsa güven vericidir, saygındır, doğru kullanımdadır, uzun nefesli ve işlevseldir, gelişmenin kaynağıdır (Haşmetoğlu, 2000: 108).

Sivil toplum kuruluşlarının etkinlik ve saygınlıklarını sürdürebilmeleri maddi ve siyasi karşılık beklemeden fedakârlığa dayalı bir anlayışla hizmet yerine getirmelerine bağlıdır. Kamu yararını ön planda tuttıkları konusunda tereddüt doğuracak tutum ve hareketlerden şiddetle kaçınmaları gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının sağladığı sosyal yardım sürecinde bu noktada ise meslek etiği kavramı devreye girmektedir.

2.3.2. Sosyal Yardım Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Açısından Etik

Etik ilkeler hiç kuşku yok ki insanlarla çalışan ve sosyal refahın geliştirilmesi yönünde çaba sarf eden sivil toplum kuruluşları için olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım sürecinde etik ilkelere uymasının temelini ise insan hakları ve sosyal adalet oluşturmaktadır.

Bu kapsamda sivil toplum kuruluşları hak temelli bir bakışla etiği uygulamalıdır. İnsan haklarının amacı, bir kimseyi başkalarının müdahalesi olmadan belli davranışları özgürce yerine getirmesini sağlamaktır. Ahlaki haklar evrenseldir. Bu haklar herhangi bir yasal sistem içerisinde tüm insanlara her zaman uygulanır. Hakların üç temel özelliği vardır.

Birincisi, diğer insanların, grupların ve toplumun, değerlerinin haklarına saygı duymaları için ahlaki görevleri olduğudur. İkincisi, hakların insanların çıkarlarını elde etmede bağımsız ve eşit kimseler olduğunu savunmasıdır. Haklarla korunan alanlar, bu hakları sınırlayarak elde edilebilecek herhangi bir tahmini faydayı engeller. Son olarak haklar, bir kimsenin davranışlarına ahlaki bir haklılık zemini hazırlar.

Özgürlükçü ahlak felsefecileri insanların yalnızca bir temel hakka sahip olduklarını düşünürler; bu da diğer insanların, grupların ve toplumun sınırlamalarından özgür olma hakkıdır. Bu felsefe kişiyi farklı ve eşit olarak görür. Varlıkları ve emekleri ile istediklerini yapma konusunda, insanların sahip oldukları özgürlükler üzerindeki kısıtlamaların tümü özgürlükçü görüşe göre etik değildir (Nozick, 1974).

Sivil toplum kuruluşlarının uygulamalarında etik bir yapıyı oluşturması için temel olması gereken bir diğer nokta ise adalet temelli bir etik anlayış geliştirmesidir. Adalet üzerine temellendirilmiş etik kuramları, bir grubun üyeleri arasında dağıtılan fayda ve sorumlulukların dengesine ya da kanunların ve politikaların uygulanmasından doğan sonuçlara bakan karşılaştırmalı bir yöntem kullanır.

Adalet temelli etik anlayışta, toplumun büyük bir kısmı bir davranıştan fayda elde etse de, bazı üyeler adaletsiz bir sonuçla karşılaşılırsa bu durumda davranış yine de doğru bulunmaz.

Rawls (1971: 342-345)' a göre, adalet temelli bir etik yaklaşımda üç temel ilke söz konusudur: bunlar; eşit özgürlük prensibi, farklılık prensibi ve fırsat eşitliği prensibidir.

Eşit özgürlük prensibine göre, her bir kişinin temel özgürlükleri diğerlerinin özgürlükleri ile eşit olmalıdır. Bu özgürlükler, aynı zamanda başkalarının saldırılarından korunmalıdır. Farklılık prensibine göre, toplumlarda birtakım eşitsizlikler görülecektir. Fakat dezavantajlı kimselere toplumun yardımcı olması gerekmektedir. Fırsat eşitliği prensibine göre ise, her bir kişi toplum tarafından sunulan en iyi konumları elde etmede eşit fırsata sahip olmalıdır.

Bu bilgilerden hareketle sivil toplum kuruluşları hak ve adalet temelli bir düşünce yapısı temelinde etiğe uygun davranışlar geliştirebilir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının hak ve adalet temelli bir bakış açısıyla hangi etik ilkelere uyması gerektiği önem kazanmaktadır.

Etik kavramı aslında erdem ve memnuniyet kavramlarıyla birlikte açıklanabilmektedir. Erdem ahlaki konularda doğruluk, dürüstlük anlamını taşımaktadır. Memnuniyet ise herhangi bir konuda duyulan güzel bir his, mutluluğu içermektedir. Bu açıdan erdem memnuniyeti etkileyen bir kavramdır. Erdem arttığı düzeyde buna paralel olarak karşı taraftan gelen tepki de memnuniyet şeklinde olur (Oruka, 1990:8).

Etik ilkeler, insanın değerine önem veren, hem bireysel hem de toplumsal yararı gözetilen, insan haklarını temel alan, insanın kendi gelişimini ve insanın toplumun gelişimine katkı vermesini önemseyen, gelişim için gerekli koşullar ve olanakları toplumun, devletin ve hükümetin sorumluluğu olarak gören ve sosyal adaleti temel alan bir yaklaşımı ortaya koymaktadır (Cılga, 2004: 77).

Etik konular insana hizmet veren tüm meslekler, kurum ve kuruluşlar için gereklidir. Woodside ve McClam (1994)'a göre insani hizmetlerde dört temel ilke söz konusudur:

- Kabul
- Bireysellik
- Kendi kararını verme
- Gizlilik (Akt: Kenyon, 1998: 6).

Buna göre meslek elemanları hizmet verdiği grubun dil, din, ırk ve her tür farklılığına ilişkin olarak bireyi her özelliğiyle kabul etmelidir. Kabul, meslek elemanlarının müracaatçıları tüm özellikleriyle bir birey olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Bu kabul, insanların bir birey olarak tek ve biricik olmasından doğar.

Kabul ilkesinin uygulanmasında en önemli nokta farklılıklara olan saygının gelişmesidir. Küçükkaraca (2005: 106-107)'ya göre farklılık biyolojik, intrapsişik, toplumsal yapı özellikleri temelinde biyo-psiko-sosyal bir çeşitliliştir. Sosyal refah anlayışı açısından ise müracaatçıları farklılık temelinde ele almak önem kazanmaktadır. Müracaatçılar engelli, yaşlı, kadın, çocuk, göç etmiş, fuhuş yapan kadın-erkek özelliklerine sahip olabilir. Ancak yardım etme süreci bu özelliklerin ön plana çıkarılmamasını gerektirmektedir. Yardım etme sürecinin bu farklılıklar anlaşılabilir ve önyargı geliştirilmeyerek başlatılması beklenir. Bu nedenle de yardım sürecinde tüm sosyal refah çalışanlarının farklılığı anlayacak kültürel yetkinliğe sahip olması gerekmektedir.

Bu bilgidен hareketle kabul ilkesinin ihlal edildiği durumların aslında farklılıkların görmezden gelindiğinde gerçekleştiğini söylemek zor olmayacaktır. Bu nedenle sosyal yardım sürecinin insan haklarına uygun bir biçimde adaletli yapılmasında, önyargılardan arınılmış bir biçimde farklılıkları değerlendirerek hak ve ihtiyaç odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi önemli olacaktır.

Burada bir diğ er ilke olan bireysellik de önem kazanmaktadır. Bireysellik tüm müracaatç ıların eşsiz niteliklerinin tanımlanması ve insanlara sadece hakları oldu ğ u için de ğ il, aynı zamanda insan oldukları için iyi davranılması anlamına gelmektedir (Banks, 1995: 28). Aslında bireysellik kavramının da kabul ilkesiyle bağlant ılı oldu ğ u görülmektedir. Herkesin farklı nitelikleri, güçlü ve zayıf yanları bulunmaktadır. Kiş inin bireyselli ğ i bu özelliklerinden doğ ar. Bunların tanımlanması, bunlara saygı duyulması kiş inin kabul edilmesinde anahtar rol oynayacaktır.

Bu aşamada birey tüm özellikleriyle kabul edildi ğ ini görür ve hizmet süreci içerisinde kendisini ifade etme gücünü bulur. Yardım sürecinde kiş inin kendisini sadece ifade etmesi de yeterli de ğ ildir. Aynı zamanda bireyin kendi kaderini tayin hakk ı vardır. Bu nedenle kendi kararını verme ilkesi büyük önem taşımaktadır. Verilen bir hizmette tek kutuplu bir ilişkinin olması etik açıdan çok yanlıştır. Hizmetten yararlanan kiş i alınan kararlara birinci dereceden etki edebilmeli, kendi kararını verme hakk ına sahip olmalıdır. Aksi taktirde yapılan uygulamalar ara çözümler üretmenin ötesine geçemeyecektir. Sosyal yardım da dahil olmak üzere sorunlara yönelik tüm uygulamalar bireyin güçlenmesine olanak sağlamalıdır. Güçlenemeyen bir müracaatç ı kısa bir süre içinde yeniden sorunlardan etkilenmeye başlayacak, başkalarına bağımlı bir yaşam sürecektir, bireyselli ğ ini yaşayamayacaktır.

Görüldü ğ ü gibi insanların özellikleri önemli farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle bir yardım sürecinin işlevsel olması müracaatç ıların iyi anlaşılmasına bağılıdır. Müracaatç ılar hakkında bilgi edinme ise çok karmaşık bir yapıyı ifade etmektedir. Gerekti ğ inde uygulamayı gerçekleştiren meslek elemanları müracaatç ıların aile bilgileri, geçmiş yaşam deneyimleri, sosyo-ekonomik durumları ve daha pek çok konuyu kapsayan geniş bir yelpazeyi değerlendirmek durumunda kalabilmektedir. Bu süreç bireyin kendi hakkında çok gizli bilgileri verdi ğ i unsurları içerebilir. Bu açıdan hizmet verenlerin bu

bilgileri gizli tutması yardımın işlevselliği ve güven ortamının doğması açısından çok önemlidir.

Egan (1994) ise üç grup yardım etme ilkesini vurgulamaktadır.

- Yeterlik
- Saygı
- Müracaatçının kendi sorumluluğu (Akt: Kenyon, 1998: 6).

Yeterlik uygulama yapılan alanda meslek elemanının konuya hakim olması, müracaatçıya işlevsel bir yardım sağlayacak mesleki nitelikleri sahip olması anlamına gelmektedir. Mesleki yeterlik ihtiyacın belirlenmesi noktasında başlamaktadır. Sosyal refah alanında meslek elemanlarının müracaatçıların ihtiyaçlarını doğru bir biçimde saptaması gerekmektedir. Sonraki süreç ise yapılması gereken uygulamayla ilgili iyi bir planlama yapılmasıdır. Bu planlamanın doğru yapılması ise konuyla ilgili politika, strateji ve uygulamaların bilinmesine bağlıdır. İyi bir planlama çözümü sağlayan bir uygulamayı beraberinde getirecektir. Meslek elemanlarının mesleki sınırlarını aşan durumlar ise havale sürecinin devreye sokulmasını gerektirmektedir.

Egan'ın (1994) sınıflaması ile Woodside ve McClam'ın (1994) sınıflaması arasında benzerlikler de göze çarpmaktadır. Örneğin kabul ve saygı ilkeleri arasında benzerlik bulunmaktadır. Saygı, bireyin tüm özelliklerine önyargıyla yaklaşmaksızın bir bütün olarak saygı duyulması anlamına gelmektedir. Saygı ve kabul ilkeleri arasındaki ilişki de buradan doğmaktadır. Bireyin tüm özellikleriyle kabul edilmesi bu özelliklerine, farklılıklarına saygı duyulmasıyla gerçekleşecektir.

İki sınıflama arasında göze çarpan bir diğer benzerlik ise müracaatçının kendi sorumluluğu ve kendi kararını verme ilkeleri arasındadır. Bireyler her ne kadar sorunlardan etkileniyor ve yardıma ihtiyaç duyuyorsa da insan hakları gereği her koşulda kendi yaşamını kendi kararlarıyla sürdürme hakkına sahiptir ve kendi

yaşamından sorumludur. Bu nedenle müracaatçının kendi yaşamına ilişkin sorumluluğu ve müracaatçının kişisel, sosyal, kültürel özelliklerine saygı duyulmalı, bu durum hizmet sürecinde temel bir doğru olarak kabul edilmelidir.

Sivil toplum kuruluşları sosyal hizmet sağlayan kuruluşlar oldukları için meslek etiği odağında sosyal hizmet bilim ve mesleğinin etik değer ve ilkelerini önemsemelidir. Sosyal hizmet mesleği de insana yardım veren bir disiplin olarak belirli etik ilkelere sahiptir. Etik konular sosyal hizmet gibi bir disiplinin odağında yer almaktadır. Sosyal hizmet, çeşitli ihtiyaçlara sahip insanların bakımı, aile ilişkileri, korunmaya yönelik sosyal davranışlar ve yapısal sebeplerden kaynaklanan (yoksulluk gibi) ihtiyaçlarla ilgilenmektedir (Hugman and Smith, 1995: 1). Bu nedenle bu çalışmada sosyal hizmet mesleğinin etik değerlerinden yararlanılmaktadır.

Sosyal hizmet felsefesi, etik kurallar, ilkeler ve standartlar olarak somutlaşır, bir yandan bilgi birikiminin bütünleşmesine temel olurken diğer yandan da uygulamaları yönlendirici bir işlev kazanır. Meslek kültürünün gelişimi etik kurallara göre gerçekleşir. Sosyal hizmet alanında, bilimsel ve mesleki çalışmalarda, bilimsel ve mesleki çevrelerde ortaklık, bütünlük, birliktelik, tutarlılık ve dayanışma sosyal hizmet etik kuralları, ilkeleri ve standartları ile sağlanır (Cılga, 2004: 72).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin 1997 yılında yapılan 4. Olağan Genel Kurulu'nda Uluslar arası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu'nun "Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlke ve Kuralları" kabul edilmiştir. Buna göre sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılara, meslektaşlarına, topluma, uygulama ortamına mesleğe ve kendisine karşı etik sorumlulukları belirlenmiştir. Bu araştırma açısından müracaatçılara karşı etik sorumluluklar önem kazanmaktadır. Buna yönelik ilkelere müracaatçılara bağlılık, kendi kararını kendisinin vermesi, bilgilendirilmiş onay, yetkinlik, farklılıklar, mahremiyet ve gizlilik, kayıtlara ulaşma, cinsel ilişki, fiziksel temas, cinsel taciz, küçük düşürücü

dil kullanma gibi durumların olmaması gibi konular vurgulanmaktadır (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 2003).

Sosyal hizmet etiği, ilke ve standartları uygulamalarda mesleki çalışmalara kalite kazandırır. Etikten yoksun çalışmalar meslek alanında kalitesizleşmeye, mesleki kimliğin belirsizleşmesine neden olur. Gelişmekte olan ülkelerde, sosyal hizmet mesleğinin yeni olması, yeterince gelişmemesi ve toplumdaki diğer meslekler arasında saygınlık ve kabul görmemesinin bir nedeni de ilk uygulayıcıların mesleki etiği yerleştirememiş olmalarıdır (Cılga, 2004: 73).

Sosyal hizmet, uygulamalarda etik davranışların odağına hakları yerleştirmektedir. Hizmet alan ve veren grup arasında hak temelli bir ilişkinin varlığı hizmetin işlevselliğini sağlamaktadır. Banks (2001:115), müracaatçıların pek çok hakkının olduğunu belirtmektedir. Bu haklar kişinin kendi kararını kendisinin vermesi, kişiye eşsiz bir birey olarak davranılması, ayrımcılık yapılmaması, dürüstlük ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda davranılması, uygulamayla ilgili olarak kişinin bilgilendirilmesi haklarıdır. Bu hakların uygulanması etik dışı davranışların önlenmesi için de bir araç niteliğindedir.

Clark (2000)'a göre bir uygulamanın iyi bir şekilde yapılması ve etik açıdan uygunluğu için altı temel kural mevcuttur:

- Saygı
- Dürüstlük ve doğruluk
- Bilgi ve beceri
- Dikkat ve çaba
- Etkililik ve yarar
- İşbirliği

Saygı her bireyin eşsiz bir birey olarak görmeyi hak ettiği bir davranıştır. Bu saygıyı ırk, yaş, cinsiyet, fiziksel yeterlilik gibi kavramlar etkilememelidir. Dürüstlük ve doğruluk da her sosyal hizmet çalışmasında olması gereken bir niteliktir. Hizmetin verildiği bireylere dürüst, açık ve şeffaf olmak çok önemlidir.

Literatürde özellikle doğruluk ve dürüstlikle ilgili ilkeye sıkça rastlanmaktadır. Bu kavramların etik bir sürecin en önemli yapı taşı oluşturduğu ifade edilmektedir. Hugman (2003) da bu kavramların önemini ifade etmektedir. Hizmeti veren ve alan ilişkisinde güç hizmet veren kurumların elindedir. Çünkü ihtiyaç sahibi bireyler bu kurumların bilgi, donanım ve becerisinden faydalanacaktır. Böyle bir ilişkide güç sahibi olan tarafın bu durumu farklı amaçlarla kullanmaması gerekmektedir. Verilen hizmet olabildiğince şeffaf olmalıdır.

Bilgi ve beceri ise hizmet veren bir kurumun yeterliliğini göstermektedir. İnsanlar sorunlarının çözümü için çeşitli kurumlara başvurmaktadır. İyi bir hizmet o konuda yeterli donanıma sahip olmayı gerektirmektedir. Aksi takdirde yapılan uygulamanın ne derecede işlevsel olacağı şüphelidir. İhtiyaç sahibi insanlar aynı zamanda incinebilir gruplardır. Bu durum hassas noktaları olan bir durumu ifade etmektedir. Bu açıdan bireyler kendilerine hizmet verilirken gereken dikkat ve çabayı görmeyi hak etmektedirler. Dikkat ve çabayla ilgili bu etik kural aynı zamanda güveni etkileyen bir süreçtir. Müracaatçılar için sorunlarıyla ilgileniliyor olma duygusunu hissetmek büyük bir anlam taşımaktadır. Bu duyguya sahip müracaatçılar müdahaleye daha açık olurlar. Gelişen güvene dayalı ilişkiyle birlikte müracaatçılar kendilerini daha çok açacak ve sürece katılım sağlayacaktır.

Bazen bireylerin sorunlarının çözülmesi yeterli değildir. Bu noktada çözümlerin ne derecede etkili ve yararlı olduğu tartışılmalıdır. Kısa vadeli çözümlerin işlevselliği kalıcı olmayacaktır. Bu nedenle uygulamaların olabildiğince etkililiğinin artırılması gerekmektedir. Burada yeterlik ilkesi bir kez daha önem kazanmaktadır. Politikalar, stratejiler, mevcut hizmet sistemleri hakkında yeterli bilgiye sahip uygulayıcı, etkililiği ve yararı yüksek bir uygulamayı gerçekleştirecektir.

Son etik kural ise işbirliğiyle ilgilidir. İşbirliği ekip çalışmasını gerekli kılmaktadır. Kuruluş içerisinde meslek elemanları tarafından sorumlulukların paylaşılması

hizmetin kalitesini artıracaktır. Hiç kuşku yok ki bundan da hizmeti alan bireyler faydalanacaktır. Bu işbirliğinin sadece kurum içerisinde değil aynı zamanda kurumlar arasında da gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı alanda hizmet veren kurumlar arasında böyle bir işbirliğinin gelişmesi o alana ilişkin bilgi ve deneyimin artması anlamına gelecektir. Daha çok bilgi ve deneyim ise daha işlevsel çözümleri beraberinde getirecektir.

Braye ve Preston (2006:384)'a göre sosyal hizmet uygulaması sosyal değişimle bütünleşmiştir ve bu nedenle sosyal hizmet bakışının sivil toplum kuruluşlarında mutlaka yerleşmesi gerekmektedir. Böylece kurumsal bir ilke olarak insan haklarıyla güçlenmiş bir hak temelli yaklaşım oluşacak, böylece mesleki uygulamalara etiği getirecektir. Şahin (2004)'e göre ise sosyal hizmetin müracaatçı kitlelerine ulaşan sosyal kaynakların giderek azaldığı ve etkisizleştiği ortamlarda, adalete katkı vermenin önemli bir yolu olarak sosyal politika süreçlerine katılım önem kazanmaktadır. Sosyal hizmetin sosyal politikaya katılım biçimlerinden biri de hiç kuşku yok ki sivil toplum kuruluşlarıdır.

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında güvenin en önemli etik değer olduğu savunulmaktadır. Güven, sosyal ilişkilerde huzur ve dengeyi sağlayan en önemli aktördür. Güvenin sivil toplum kuruluşlarında sağlanması gerekir. Sivil toplum kuruluşları aile ya da devlet kurumları gibi değildir. Oldukça özel sosyal kurumlardır. Gönüllülüğün esas olduğu bir yapılanmada bu kuruluşlar kendileri güven sağlayarak hizmet ettikleri gruba da güveni öğretebilirler (Newton, 2001: 206).

Dikkate alınması gereken bir konu da şudur ki insanların ihtiyaçları sürekli olarak artmaktadır. Buna karşılık kaynakların verimli bir biçimde kullanılmasında sorunlar oluşabilmektedir. Bu ikilem etik bir duruşu gerektirmektedir. Kaynakların kullanımı ve dağıtımı istismara açık bir konudur (Brill, 2001:226). Kısıtlı kaynak kısıtlı hizmet anlamına gelmektedir. Ancak böyle durumlarda ihtiyacın fazlasında bir talep mevcut olur. Bu nedenle ihtiyaç grupları arasında bir tercih yapılması söz konusu olmaktadır. Etik duruş tam bu noktada devreye

girmelidir. Kaynaklar bireylere adaletli bir biçimde dağıtılmalı, öncelik verilmesi gereken durumlarda da daha fazla ihtiyaç sahibi bireyler belirlenmelidir.

Ayrıca verilen hizmetler açısından kaynakların adaletli dağıtımı da yeterli değildir. Tüm erdem ilkelerinin sivil toplum yapılanmalarında mevcut olması gerekmektedir. Böylece sivil toplum, toplum içerisinde güven kazanabilir. Güven, sivil toplumun varlığı için temel gerekliliktir. İlişkilerde bir kez kırılma olması kaçınılmaz bir biçimde insanların sivil topluma verdiği değeri ve güveni zedeleyecektir (Barberis, 2001: 118). Sosyal hizmetin doğası böyle bir etik sürecin sağlanması için uygun bir zemin hazırlamaktadır

Parker (2003:201) ise kuruluşların hizmetlerindeki etik gereklilikleri sosyal sorumluluk kavramı ile açıklamaktadır. Kuruluşlar sorunlara yönelik olarak sorun çözme fonksiyonu ile mevcuttur. İhtiyaç sahibi bireylerin sorunlarının çözümü gibi bir beklentisi vardır. Bu nedenle böyle bir süreç kuruluşlara doğal olarak sosyal bir sorumluluk yüklemektedir. Bu sorumluluğun doğru bir biçimde yerine getirilmesi etiğe uygun bir hizmet sürecinden geçmektedir.

Yaman (2005: 95) sivil toplum kuruluşlarının sahip olması gereken en temel değerlerin güvenilirlik, maddi değerler, heveslilik ve empati olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle verilmesi vaat edilen hizmetin doğru ve zamanında gerçekleştirilmesi, hizmet verilen ortamın fiziki koşullar açısından uygun olması, sivil toplum kuruluşu bünyesindeki kişilerin hizmet verdikleri grubu her yönüyle anlayabilmesi ve hizmet sunmak için sürekli olarak istekli olması, hizmet grubuna içten ve saygılı davranması gibi noktalar önem kazanmaktadır. Tüm bu nitelikler temel etik değerlerle örtüşmektedir.

Etik kavramının kapsadığı tüm değerler ve kurallar düşünüldüğünde sosyal yardım veren sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerin tüm aşamalarında uyması gereken etik gereklilikler olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda bu çalışma kapsamında düşünüldüğünde sivil toplum kuruluşlarının, gençlerin başvuru

aşamasından itibaren, hizmetin verilmeye başladığı süreci de kapsayacak biçimde üzerine düşen birçok sorumluluk vardır.

Sosyal yardımda etik başvuru sürecinde başlamaktadır. Etik tartışmanın odağında güven ve adalet yatıyor ise, sivil toplum kuruluşlarının gerçekten ihtiyaç sahibi bireyleri belirlemesi gerekmektedir. Bunun için ise başvuruda bulunan gençlerin ekonomik durumlarının, yoksulluk düzeylerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Kapsamlı bir ön değerlendirme süreci bu koşulu gerçekleştirmek için yeterlidir. Adaletli bir biçimde sosyal yardımı hak eden gençlere yardımın sunulması toplum-sivil toplum etkileşiminde başlangıç noktasında güveni sağlayıcı bir unsur olacaktır.

Sonraki süreç ise hizmetten yararlanacak bireylere hizmet süreciyle ilgili bilgilerin kapsamlı olarak verilmesi ve akıllarda soru işareti bırakacak durumların ortadan kaldırılmasıdır. Çok daha önemlisi ise vaat edilen tüm hizmetlerin aksamadan gençlere ulaşmasıdır. Hizmetten yararlanan kişiler için süreç hakkında tam olarak bilgi sahibi olunması ve hizmetlerin zamanında, vaat edildiği gibi alınması bir haktır.

Kazanılmış bir sosyal yardım hakkı asla istismar edilmemesi gereken bir süreçtir. Sivil toplum kuruluşlarının bu yardım karşılığında gençlerden bir beklenti içinde olmaması gerekmektedir. Eğer bir beklenti varsa bile, bu konunun da hizmet verilmeden önce konuşulması ve gençlerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak gençlerin kendi kararlarını alma hakkı vardır ve tüm koşullar tüm detaylarıyla konuşulduktan sonra genç kendi kararını vermelidir. Aksi takdirde beklentilerin gerçekleşmemesi durumunda hizmetlerin kesilmesi gibi bir durum gündeme geldiği takdirde bu sosyal yardım hizmetinin sivil toplum kuruluşunca istismar edilmesinden başka bir şey değildir. Öyle ki zaten sivil toplum kuruluşları Mercer (2002:8)'e göre ihtiyaç sahibi grupların seslerini duyurabilecekleri, fırsatlar yakalayabilecekleri bir ortam olmalıdır. Böyle bir süreç birey ve sivil toplum kuruluşu arasındaki güven köprüsünü yıkan bir zemin hazırlamaktadır.

Hizmet süreci boyunca gençlere saygı gösterilmesini etik açıdan olmazsa olmaz bir durum olarak göze çarpmaktadır. Başvuru sürecinden itibaren farklı kültürel, sosyal, fiziksel özelliklere sahip bireyler sivil toplum kuruluşu ile iletişim halinde olacaktır. Bu özelliklerden dolayı hiçbir ayırım yapmaksızın sivil toplum kuruluşlarının gençlere aynı mesafede durması, eşitlikçi olması ve saygı göstermesi şarttır.

Farklı yapılardaki tüm bu gençlerin sosyal yardım hakkını kazanmak için sivil toplum kuruluşuna vereceği bir takım özel bilgiler olacaktır. Güven ilişkisinin belirleyicilerinden birisi de bu bilgilerin gizli tutulmasıdır. Sivil toplum kuruluşu tüm bilgilerin gizliliğine ilişkin kanaati gençlere verebilirse gencin sivil toplum kuruluşuna duyduğu güven artacaktır.

Tüm bu etik konular sivil toplum kuruluşlarının toplumda nasıl bir kimlikle var olduğunu belirleyecektir. Sivil toplum kuruluşunun etik ya da etik dışı tüm uygulamaları toplumdan olumlu ya da olumsuz geri dönüşümlere yol açacaktır. Bu nedenle etiğe uygun uygulamalar sağlıklı ve işlevsel bir sivil toplum yapısının oluşmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerini etik açıdan incelemeyi amaçlayan bu çalışmada betimsel tarama yaklaşımı ve tek ölçmeye dayalı bir model kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli geçmişte ya da hala var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme çabası göstermez (Reid ve Smith, 1989; 64).

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın genel evreni, sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerinden yararlanan üniversite gençleridir. Araştırmanın çalışma evrenini ise Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım hizmeti alan gençler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında bu sivil toplum kuruluşlarını belirlenmesi ve adres, telefon bilgilerinin alınması amacıyla Dernekler İl Müdürlüğü ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden yetkililerle görüşülmüştür. Ancak sosyal yardım hizmeti veren sivil toplum kuruluşlarının belirlenemeyeceği bilgisi alınmıştır. Bu nedenle Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı yayını olan 2005 Sivil Toplum Kuruluşları Rehberi isimli kaynaktan yararlanılmış ve Ankara ilinde gençlere sosyal yardım hizmeti veren on dört sivil toplum kuruluşu belirlenmiştir. Bu sivil toplum kuruluşlarının tamamıyla irtibat sağlanmış ve gençlere hali hazırda sosyal yardım hizmeti sürdürenlerinin sayısının dokuz olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşlardan sosyal yardımda bulunduğu gençlere anket uygulanması için izin istenmiştir ve bu çalışmaya beş sivil toplum kuruluşu izin vermiştir. Bu sivil toplum kuruluşları Türk Eğitim Derneği, Yardım Sevenler Derneği, Yoksullara Yardım ve

Dayanışma Vakfı, Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı ve Dostluk Yardımlaşma Vakfıdır.

Bu süreçte araştırmanın çalışma evreni netlik kazanmıştır. İzin alınan 5 sivil toplum kuruluşundan toplam 508 burs alan üniversite öğrencisi olduğu saptanmıştır. Bu öğrencilerin listesi kuruluşlardan temin edilmiştir. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde Devlet İstatistik Enstitüsü Örnekleme ve Kalite Grubu üyelerinden Bahar Baştımur ve Nihal Erol'un desteği alınmıştır. Yapılan görüşmelerde basit tesadüfi örnekleminin çalışma açısından yararlı olacağı kararına varılmıştır. Ardından Hacettepe Üniversitesi Biyoistatistik Anabilim Dalından Dr. Erdem Karabulut ile görüşülmüş ve 0.05 hoşgörü miktarı alınarak araştırmanın örnekleme belirlenmiştir. Buna göre çalışmanın örneklemini sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan 218 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır.

Konu kapsamında önemli bir ölçüt, gençlerin etik doğrultuda yeterli bilgi verebilmeleri açısından sivil toplum kuruluşundan en az bir yıl hizmet almış olmaları gereğidir. Bu nedenle örneklem en az bir yıldır sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençler arasından belirlenmiştir.

2.3. VERİLER VE TOPLANMASI

Araştırma kapsamında hazırlanan anket formunun işlevselliğinin belirlenmesi açısından Kasım 2006'da ön deneme yapılmıştır. Yapılan ön deneme sonucunda ankette eksik görülen noktalar giderilmiş ve anket formuna son şekli verilmiştir. Veriler araştırmanın örneklemini oluşturan gençlerle araştırmacı tarafından yapılan görüşmeler yoluyla Aralık 2006-Şubat 2007 tarihleri arasında toplanmıştır. Her bir anketin uygulanması yaklaşık 20-25 dakikada gerçekleşmiştir. Verilerin toplanması süreci özellikle araştırmaya izin veren sivil toplum kuruluşlarının yardımlarıyla zorluk yaşanmadan tamamlanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının etkinlik günlerinde ve burs dağıtım günlerinde her bir sivil toplum kuruluşunun belirlenen öğrencileriyle anketin uygulanması sağlanmıştır. Ancak 218 öğrenciden 171'ine ulaşılmıştır. Bu durum iki nedenden kaynaklanmaktadır. İlk neden bazı gençlere burs dağıtım ve etkinlik günleri

dahil hiçbir şekilde ulaşılamamasıdır. İkinci neden ise bazı gençlerin anketi yanıtlamak istememesidir.

2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın veri toplama aracını araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu oluşturmaktadır. Görüşme formu 52 soru ve araştırmacı tarafından geliştirilen 15 ifadeden oluşan bir değerlendirme formundan ibarettir. Sorular üç bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümdeki sorular gencin kişisel bilgilerine ilişkin sorulardır ve genç ve ailesinin sosyo demografik ve ekonomik durumunu belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise devletin sosyal yardım hizmetlerine ilişkin sorulardır. Son bölümde ise araştırmanın da temel odağını oluşturan sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerine yönelik sorular bulunmaktadır.

2.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde SPSS 11.5 (Statistical Package for Social Science) adlı bilgisayar yazılımı kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

SOSYAL YARDIM ALAN GENÇLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Araştırma, amaçlar bölümünde de belirtildiği gibi üç temel amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

1. Sosyal yardım alan gençlerin ve ailelerinin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri nasıldır?
2. Sosyal yardım alan gençlerin devletin sosyal yardımları hakkındaki değerlendirmeleri nasıldır?
3. Sosyal yardım alan gençlerin sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşuna yönelik değerlendirmeleri nasıldır?

İlk amaç doğrultusunda gençlerin ekonomik durumları, en uzun süre yaşadığı yer, şu anda yaşadıkları yer, aile bireylerinin meslek ve eğitim durumları, ailesinin ekonomik durumu hakkında bilgiler edinilmiştir.

Dolayısıyla bu bölümde sivil toplum kuruluşlarından hizmet alan gençlerin ve ailelerinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin elde edilen veriler sunularak analiz edilecektir. Araştırmanın bu bölümü özellikle gençlerin yoksulluk durumunu ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Sosyo-demografik ve ekonomik özelliklere ilişkin veriler gençlerin gerçekten sosyal yardıma ihtiyaç duyup duymadığını öğrenmek için ipucu verecektir.

4.1. Gençlerle İlgili Temel Bilgiler

Araştırma için hazırlanan anket formu Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan 171 gence uygulanmıştır. Araştırmaya katılan gençler

arasında hemen hemen eşit bir dağılım olduğu görülmektedir. Gençlerin %55'i erkek, %45'i kızdır (Bkz. Çizelge 1).

Çizelge 1: Cinsiyete İlişkin Bulguların Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	94	55.0
Kadın	77	45.0
Toplam	171	100.0

Araştırmaya katılan gençlerin tamamını üniversite öğrenimine devam eden gençler oluşturduğu için gençlerin 18-26 yaşlar arasında olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında gençlerin yaş ortalaması 21.33'tür (Bkz. Çizelge 2).

Çizelge 2: Öğrencinin Yaşına İlişkin Bulguların Dağılımı

Yaş	Sayı
Ortalama Yaş	21.33
Minimum	18
Maksimum	26

Araştırmada gençlerin ikamet ettikleri yere ilişkin bilgiler toplanmıştır. Buna göre gençlerin %41.5'i öğrenci evinde, %35.1'i yurttta ve %23.4'ü ailesinin yanında kalmaktadır. Görülmektedir ki gençlerin neredeyse $\frac{3}{4}$ 'ü ailesinden uzakta, farklı bir şehirde öğrenimini sürdürmektedir (Bkz Çizelge 3).

Yazıcı (2003)'nın gerçekleştirdiği Türk Üniversite Gençliği Araştırması sonuçlarına göre de gençlerin çoğunluğunun öğrenci evinde kaldığı görülmektedir (%35). Gençlerin %30.9'u ailesiyle yaşamakta, %25'1 ise yurttta kalmaktadır. İki araştırmanın sonuçları birbiriyle örtüşmektedir. Farklı bir şehirde eğitim görmek hiç kuşku yok ki ekonomik anlamda daha fazla yük getiren bir durumdur. Bu nedenle sosyal yardım alan kişiler arasında şehir dışında okuyan öğrencilerin fazla olması şaşırtıcı değildir.

Çizelge 3: Öğrencinin İkamet Ettiği Yere İlişkin Bulguların Dağılımı

İkamet Yeri	Sayı	Yüzde
Yurt	60	35.1
Öğrenci evi	71	41.5
Aile yanı	40	23.4
Toplam	171	100.0

Araştırmada gençlere en uzun süre yaşadıkları yer sorulmuştur. Araştırmaya katılan gençlerin büyük bir çoğunluğu (%84.2) eğitim için Ankara'ya geldikleri zamana kadar en uzun süre kentte yaşadığını; %16'sı köy ve kasabada kaldığını belirtmiştir. Kırsal alanlardan gelen öğrencilerin az olması dikkat çekmektedir (Bkz Çizelge 4). Yoksulluk sorununun kırsal alanlarda daha fazla yaşandığı düşünüldüğünde, devletin ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerinden yararlanan bu gençler arasında kırsal alanlardan gelen gençlerin daha fazlası olması beklenebilirdi. Ancak kent yoksulluğunun da günümüzde artma eğilimi içinde olduğu bir gerçektir. Araştırma kapsamında sosyal yardım alan gençlerin büyük bir bölümünün kent kökenli olması da kent yoksulluğunu doğrular nitelikte bir veridir.

Çizelge 4: Öğrencinin En Uzun Süre Yaşadığı Yerin Dağılımı

En Uzun Süre Yaşanan Yer	Sayı	Yüzde
Kent	144	84.2
Köy	16	9.4
Kasaba	11	6.4
Toplam	171	100.0

4.2. Gençlerin Ailelerine İlişkin Bilgiler

Araştırmada sosyal yardım alan gençlerin ailelerine yönelik de çeşitli bilgiler edinilmiştir. Buna göre gençlerin 4/5'inin annesi ve babasının sağ ve birlikte olduğu, gençlerin %11.7'sinin ise annesinin sağ olduğu ancak babasının vefat ettiği saptanmıştır (Bkz Çizelge 5).

Çizelge 5: Öğrencinin Ailesine İlişkin Bulguların Dağılımı

Aile Bilgileri	Sayı	Yüzde
Anne sağ, baba vefat etti	20	11.7
Baba sağ, anne vefat etti	3	1.8
Her ikisi de vefat etti	2	1.2
Her ikisi de sağ ancak boşandılar	9	5.3
Her ikisi de sağ ve birlikte	137	80.1
Toplam	171	100.0

Araştırmada gençlerin anne ve babalarının eğitim düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Gençlerin babalarının %33.3'ü ilkokul mezunu, %16.7'si ise ortaokul mezunudur. Okuma yazma bilmeyenlerle birlikte eğitim düzeyi düşük babalar yaklaşık %60'dır (Bkz Çizelge 6). Annelerin eğitim düzeyine gelindiğinde ortaya çok daha kötü bir tablonun çıktığı görülmektedir. Annelerin yaklaşık %60'ı ilkokul mezunu, yaklaşık %5'i ise ortaokul mezunudur. Annelerin %20'si ise hiç okuma yazma bilmemektedir (Bkz Çizelge 7). Görülmektedir ki babaların eğitim durumu annelere daha yüksektir ancak her iki grup içinde düşük bir eğitim düzeyi göze çarpmaktadır.

Çizelge 6: Öğrencinin Babasının Eğitim Durumunun Dağılımı

Babanın Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okuma yazması yok	13	7.7
İlkokul mezunu	56	33.3
Ortaokul mezunu	28	16.7
Lise mezunu	44	26.2
Üniversite mezunu	27	16.1
Toplam	168	100.0

Çizelge 7: Öğrencinin Annesinin Eğitim Durumunun Dağılımı

Annenin Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okuma yazması yok	34	19.9
İlkokul mezunu	101	59.1
Ortaokul mezunu	8	4.7
Lise mezunu	24	14.0
Üniversite	3	1.8
Okuryazar	1	0.6
Toplam	171	100.0

Eğitim düzeyi ile yoksulluk arasında ters yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyi düştükçe gelir düzeyinde bir azalma olmakta; eğitim düzeyi düştükçe yoksulluk artmaktadır. İşgücü piyasasının gereksinim duyduğu eğitim ve beceriden yoksun olmak, daha çok işsizlik ya da düşük ücretli işlerde çalışmak anlamına geldiğinden, sonuç yoksulluk demektir (Tufan ve Karataş, 2006: 18). Bu açıdan veriler gençlerin yoksul ailelerden geldiğini doğrulamaktadır.

İkizoğlu (2000)'nun sosyal yardım alan bireyler üzerinde yaptığı araştırmada da eğitim düzeyi açısından benzer veriler görülmektedir. Buna göre yoksul bireylerin yarıdan fazlası hiç okula gitmemiştir. Araştırmaya katılanların yaklaşık %40'ı ise ilkokul mezunudur. Bu veriler araştırmada gençlerin anne babalarının eğitim düzeylerine ilişkin verileri destekler niteliktedir.

Gençlerin anne ve babalarının mesleklerine ilişkin veriler de düşük eğitim düzeyinin sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Gençlerin babalarının %25.5'i emekli iken; %24.8'i işçidir. Gençlerin babalarının %10.9'u esnaftır ve %10.9'u ise işsizdir (Bkz Çizelge 9). Gençlerin annelerinin ise çok büyük bir bölümü (%92.9) ev hanımıdır. Annelerin sadece %4.7'si işçi olarak çalışmaktadır (Bkz Çizelge 8).

Çizelge 8: Öğrencinin Annesinin Mesleğine İlişkin Bulguların Dağılımı

Annenin Mesleği	Sayı	Yüzde
Ev hanımı	158	92.9
İşçi	8	4.7
Emekli	2	1.2
Diğer	2	1.2
Toplam	170	100.0

*Bu soruya bir kişi yanıt vermemiştir.

Çizelge 9: Öğrencinin Babasının Mesleğine İlişkin Bulguların Dağılımı

Babanın Mesleği	Sayı	Yüzde
İşsiz	18	10.9
Memur	35	21.2
İşçi	41	24.8
Esnaf	18	10.9
Emekli	42	25.5
Çiftçi	6	3.6
Diğer	5	3.0
Toplam	165	100.0

*Bu soruya altı kişi yanıt vermemiştir.

Duyan (2006:80)'ın yoksul kadınlar üzerine yaptığı araştırmanın sonuçları da göstermektedir ki kadınların neredeyse tamamı (%94.1) çalışmamaktadır. Tüm bu veriler göstermektedir ki yoksul ailelerde özellikle kadın yoksulluğu ön plana çıkmaktadır. Bu araştırma açısından da denilebilir anneler aile ekonomisine bir işyerinde çalışarak katkıda bulunamamaktadır. Böylece ailenin daha kısıtlı bir miktarla geçinmek zorunda kaldığı söylenebilir. Hiç kuşku yok ki bu durum eğitimini sürdüren genci olumsuz etkilemektedir. Genç sadece eğitsel düzeyde değil başka temel ihtiyaçlarını gidermede de sıkıntılı bir süreç yaşayabilir.

Gencin ailesinin yoksulluk durumunu gözler önüne seren bir diğer veri ise kardeş sayısına ilişkindir. Araştırmaya katılan gençlerin %27.6'sının kardeş sayısı 2, %26.5'inin 3 ve %20.6'sının ise 4'tür. Gençlerin yaklaşık %25'inin ise 5 ve üzeri kardeşi vardır (Bkz Çizelge 10).

Öztürk (2006: 89)'ün yoksulların yaşam kalitesi üzerine yaptığı araştırmada da benzer veriler elde edilmiştir. Belirtilen araştırmanın sonuçlarına göre yoksul ailelerin %27'sinin 2, yine %27'sinin 3, %15.7'sinin 4 ve %18.4'ünün 5 ve üzeri çocuğu vardır. Tüm bu veriler çocuk sayısı ile yoksulluk arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Çocuk sayısı arttıkça yoksulluk da artmaktadır.

Bu açıdan sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençlerin çok çocuklu ailelerden geliyor olması bu ailelerin yoksulluk durumunu bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Ailelerin çocuk sayısı fazla olduğu için harcama kalemlerinde de artış olacaktır. Bu nedenle çok çocuklu yoksul bir aile için, farklı bir şehirde eğitim gören çocuğa ekonomik destek sağlamak çok daha zorlaşacaktır. Bu durumda verilecek desteğin kısıtlı olacağı açıktır.

Çizelge 10: Öğrencinin Kardeş Sayısına İlişkin Bulguların Dağılımı

Kardeş Sayısı	Sayı	Yüzde
1	2	1.2
2	47	27.6
3	45	26.5
4	35	20.6
5	14	8.2
6	11	6.5
7	5	2.9
8	5	2.9
9	3	1.8
10	1	0.6
12	1	0.6
20	1	0.6
Toplam	170	100.0

*Bu soruya bir kişi yanıt vermemiştir

4.3. Gencin Ekonomik Durumuna İlişkin Bilgiler

Araştırmaya katılan gençlerin ailelerin aylık ortalama gelirinin 618.22 YTL olduğu saptanmıştır. Minimum düzeydeki gelir 200 YTL, maksimum düzeydeki gelirin ise 3500 YTL olduğu görülmektedir (Bkz Çizelge 11). Bu verilerde maksimum gelirin 3500 YTL olması oldukça ilginçtir. Ailelerin yoksul aileler olduğu düşünüldüğünde bu miktarın oldukça fazla olduğu söylenebilir. Bu durumda sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençler arasında az da olsa ihtiyaç sahibi olmayan gençlerin olduğu söylenebilir. Bazı gençlerin yardım alabilmek için başvuru sürecinde sivil toplum kuruluşuna gelir durumları hakkında doğru bilgi vermemiş olabileceği de akla gelmektedir. Ancak bilgiler doğru verilmişse ve buna rağmen sivil toplum kuruluşu o gence yardım sağlıyorsa bu noktada eleştirilmesi gereken şeyler olacaktır. Böyle bir durumda münferit bir kaç durumda da olsa sivil toplum kuruluşunun ihtiyaç sahibi olmayan kişilere yardım sağlaması yoksul durumdaki başka gençlerin haklarının kısıtlandığı anlamına gelir.

Çizelge 11: Öğrencinin Ailesinin Ortalama Aylık Gelirinin Dağılımı

Ailenin Ortalama Aylık Geliri	Sayı
Ortalama	618.22 YTL
Minimum	200 YTL
Maksimum	3500 YTL

Araştırmaya katılan gençlerin aylık gelirlerine bakıldığında da tablonun olumsuz olduğu görülmektedir. Gençlerin aylık ortalama gelirleri, aldıkları sosyal yardımlar dahil 247.58 YTL'dir. Gençlerin aylık gelirlerine ilişkin minimum miktar 40 YTL, maksimum miktar ise 500 YTL'dir (Bkz Çizelge 12).

Çizelge 12: Öğrencinin Aylık Gelirinin Dağılımı

Öğrencinin Aylık Geliri	Sayı
Ortalama	247.58 YTL
Minimum	40 YTL
Maksimum	500 YTL

Ocak 2007 verilerine göre yoksulluk sınırı 2.012 YTL'dir. Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı ise 617.94 YTL'dir (<http://www.devletim.com/haberler/haber.asp?hbr=372>, 2007). Bu bilgiler ışığında araştırmaya katılan gençlerin ve ailelerinin yoksulluğu çok net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Görülen odur ki ailelerin aylık geliri neredeyse açlık sınırının bile altındadır. Bu durumda yaklaşık %80'i ailesinden uzakta, farklı bir şehirde eğitimini sürdüren gençlerin ekonomik açıdan yaşadığı zorluk ortaya çıkmaktadır. Gençlerin ulaşım, eğitim, barınma, giyim, yemek gibi pek çok konuda ihtiyaçları düşünüldüğünde aylık gelirin ne kadar yetersiz olduğu görülmektedir. Hiçbir ihtiyacın tam anlamıyla karşılanamayacak olması gencin eğitimini de hiç kuşkusuz olumsuz etkileyecek bir durum olacaktır.

Gençler de ekonomik durumlarına ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde yoksulluk durumlarını kabul etmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık %60'ı ekonomik durumunu "temel ihtiyaçları karşılayacak kadar yeterli" şeklinde ifade etmektedir. Gençlerin %27.5'i durumu "bazı ihtiyaçları karşılayacak kadar az" ; %11.1'i ise "hiçbir ihtiyacı karşılayamayacak kadar az" şeklinde belirtmiştir (Bkz Çizelge 13). Bu durumda gençlerin yaklaşık %40'ı ihtiyaçlarını karşılamakta büyük zorluklar yaşamaktadır. Tüm bu bilgiler gençlerin böylesi bir durumda ne düzeyde verimli bir eğitim süreci geçirebileceği, ne derecede sağlıklı yaşam koşulları içerisinde olacağı sorusunu akla getirmektedir.

Çizelge 13: Öğrencinin Ekonomik Durumunu Nasıl Değerlendirdiğine İlişkin Bulguların Dağılımı

Kendi Ekonomik Durumuna İlişkin Değerlendirmesi	Sayı	Yüzde
Hiçbir ihtiyacını karşılayamayacak kadar çok az	19	11.1
Bazı ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar az	47	27.5
Temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar yeterli	102	59.6
Tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar yüksek	3	1.8
Toplam	171	100.0

Araştırmaya katılan gençlere ayrıca tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için aylık ihtiyaçlarının ne kadar olduğu sorulmuştur. Veriler ışığında gençlerin aylık gelir

ihtiyacı 353.47 YTL'dir. Gençlerin bu konuda belirttiği minimum miktar 100 YTL, maksimum miktar ise 1000 YTL'dir (Bkz Çizelge 14). Aslında yoksulluk sınırınının 2.012 YTL, açlık sınırınının ise 617.94 YTL olduğu düşünülürken gençlerin söylediği miktarların oldukça mütevazî rakamlar olduğu görülmektedir. Ancak Çizelge 12'de gençlerin aylık gelirlerinin ortalama 247.58 YTL olduğu hatırlanırsa, yetersiz miktarda parayla geçinme çabası içinde olan gençler açısından bu durumun yaşam standardını ne kadar olumsuz yönde etkileyeceğini söylemek zor olmayacaktır. Aynı şekilde gençlerin büyük bir bölümü (%80) farklı bir şehirde eğitimini sürdürmektedir ve farklı bir şehirde kısıtlı ekonomik imkanlarla eğitim sürdürüyor olmak da başlı başına zorlukları çok daha artıran bir sürece yol açmaktadır.

Çizelge 14: Öğrencinin Aylık Gelir İhtiyacına İlişkin Bulguların Dağılımı

Aylık Gelir İhtiyacı	Sayı
Ortalama	353.47 YTL
Minimum	100 YTL
Maksimum	1000 YTL

Araştırmaya katılan gençlere sosyo-ekonomik özellikler boyutunda son olarak gelir getiren bir işte çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. Buna göre gençlerin neredeyse tamamı (%95.3) gelir getiren bir işte çalışmadığını ifade etmiştir (Bkz Çizelge 15). Gençlerin eğitim sürecinde çoğunlukla bir işte çalışmayı tercih etmedikleri görülmektedir. Gençler eğitim süreçlerini olumsuz etkileyebilir düşüncesiyle bir işte çalışmak istemiyor olabilir.

Çizelge 15: Öğrencinin Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu

Gelir Getiren İşte Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
Çalışıyor	8	4.7
Çalışmıyor	163	95.3
Toplam	171	100.0

4.4. Sonuç

Sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençlerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin verilere bakıldığında; gençlerin büyük bir bölümünün ailelerinden uzak, farklı bir şehirde eğitim aldıkları; anne babalarının eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve çok çocuklu aileler oldukları görülmektedir.

Farklı bir şehirde eğitim yaşamına devam etmek başlı başına ekonomik anlamda daha yıpratıcı bir süreçtir ve buna ailelerin de aylık gelirlerinin düşük bir miktarda olduğu eklenirse bu süreç çok daha sıkıntılı bir hal almaktadır. Üstelik gençler de genellikle çok çocuklu ailelerden gelmektedir ve bu durum gençlerin ailelerinden aldıkları ekonomik desteği azaltıcı bir faktör olabilmektedir.

Sonuçlar gençlerin de aylık gelirlerini yetersiz bulduklarını göstermektedir. Gençlerin bir kısmı ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini, bir kısmı ise ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar az gelire sahip olduklarını ifade etmektedir. Fiziksel ve ruhsal sağlığın devamlılığı için fiziksel, sosyal, kültürel ihtiyaçların karşılanabilmesi çok önemlidir. Ekonomik açıdan kısıtlı imkanlara sahip kişilerin sosyal, kültürel ihtiyaçlar bir yana en temel fiziki ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanması durumu oldukça olumsuz bir düzeye getirebilmektedir.

Gençlerin sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin verilerden çıkarılabilecek en önemli sonuç, gençlerin gerçekten yoksulluk yaşadıkları ve bu nedenle sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişiler olmalarıdır. Bu nedenle araştırma açısından değerlendirildiğinde sivil toplum kuruluşlarının olması gerektiği gibi, gerçekten yoksul bireylere öncelik tanıdığı ve sosyal yardımı bu kişilere verdiği gibi bir düşünce geliştirmek yanlış olmayacaktır. Ancak araştırmanın 6. bölümünde sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım verme sürecinde kişileri nasıl ve ne şekilde belirlediğine ilişkin bilgiler verilecektir. Böylece yardımın gerçekten hak eden kişilere yapılıp yapılmadığı konusu çok daha netlik kazanacaktır.

BÖLÜM V

GENÇLERİN DEVLETEN ALDIĞI SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde gençlerin devletten aldıkları sosyal yardım hizmetlerine ilişkin değerlendirmeleri analiz edilmektedir. Araştırma açısından devletin sosyal yardım hizmetleriyle ilgili gençlerin düşünceleri büyük önem kazanmaktadır. Kuramsal çerçevede de verilen bilgilerin ışığında sosyal yardım devletin önemli sorumlulukları arasındadır. Devletin bu görevi yerine getirememesi beraberinde önemli etik tartışmaları da getirmektedir. Bu açıdan bu bölüm özellikle hizmet yararlanıcısı konumundaki gençlerin sosyal yardım hizmetlerinde devleti nerede gördüğünün belirlenmesi açısından önem kazanmaktadır.

5.1. Gençlerin Devletten Aldığı Hizmetler

Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık %75'i bir sivil toplum kuruluşunun sosyal yardım hizmetine ek olarak aynı zamanda YURTKUR' un hizmetlerinden de faydalandığını ifade etmektedir (Bkz Çizelge 16). Devlet ihtiyaç sahibi öğrencilere eğitim ve temel bazı ihtiyaçlarına katkı sağlamak amacıyla kredi ve burs hizmetleri sunmaktadır. Araştırmanın sosyo-ekonomik duruma ilişkin verilerinde gençlerin yoksulluk içerisinde olduğu saptanmıştı. Bu nedenle gençlerin önemli bir bölümünün devletin sosyal yardım hizmetini almaya hak kazanmış olması doğal bir sonuçtur.

Çizelge 16: Öğrencinin YURTKUR'un Sosyal Yardım Hizmetlerinden Yararlanma Durumunun Dağılımı

Yurtkur'un Sosyal Yardım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu	Sayı	Yüzde
Yararlanıyor	128	74.9
Yararlanmıyor	43	25.1
Toplam	171	100.0

Bilindiği gibi YURTKUR'un sosyal yardım hizmetleri öğrenim kredisi, katkı kredisi ve karşılıksız burs olarak üçe ayrılmaktadır. Sonuçlar kapsamında gençlerin yaklaşık %55'i YURTKUR' un öğrenim kredisi hizmetinden faydalanmaktadır (Bkz Çizelge 17). Öğrenim kredisi öğrencilerin eğitim süreçlerine katkı sağlamak amacıyla verilen geri ödemeli bir krediyi ifade etmektedir. YURTKUR'un verilerine göre 2005 yılında 537.018 öğrenci öğrenim kredisinden yararlanmış ve bu öğrenciler için 697 Milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. 2005 yılı öğrenim kredisi miktarı; lisans öğrencileri için 110 YTL'dir.

Öte yandan araştırmaya katılan gençlerin hemen hemen yarısı (%48.5) YURTKUR' un harç-katkı kredisini almaktadır (Bkz Çizelge 18). Bu kredi de öğrenim kredisi gibi geri ödenmek üzere verilen bir katkıdır. 2005 yılında 480.992 öğrenci katkı kredisinden yararlanmış ve YURTKUR tarafından bu öğrenciler için 130 Milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir.

Çizelge 17: YURTKUR'un Öğrenim Kredisi Hizmetinden Yararlanma Durumunun Dağılımı

YURTKUR'un Öğrenim Kredisi Hizmetinden Yararlanma Durumu	Sayı	Yüzde
Yararlanıyor	93	54.4
Yararlanmıyor	78	45.6
Toplam	171	100.0

Çizelge 18: YURTKUR'un Harç-Katkı Kredisi Hizmetinden Yararlanma Durumuna İlişkin Bulguların Dağılımı

YURTKUR'un Harç Katkı Kredisi Hizmetinden Yararlanma Durumu	Sayı	Yüzde
Yararlanıyor	83	48.5
Yararlanmıyor	88	51.5
Toplam	171	100.0

Devletin karşılıksız burs hizmetinden yararlanan gençlerle ilgili verilere bakıldığında durum, öğrenim ve katkı kredisine göre farklılaşmaktadır.

Geri ödemeli kredi hizmetlerinde gençlerin azımsanmayacak bir bölümünün bu hizmetlerden yararlandığı görülmektedir ancak araştırmaya katılan gençlerin sadece %22.2'si devletin karşılıksız burs hizmetinden faydalanmaktadır (Bkz Çizelge 19). Devletin karşılıksız burs konusunda sunduğu imkanlar sağladığı kredilerle karşılaştırıldığında çok daha azdır. Devletin asıl geliştirmesi gereken uygulamanın karşılıksız burs olduğu düşünülecek olursa, bu oranın böylesine düşük bir oranda kalması devletin bu hizmete yeterince ağırlık vermediği yorumunu akla getirebilmektedir. YURTKUR'un verileri bu yorumu güçlendirmektedir. Devlet 537.018 öğrenciye öğrenim kredisi, 480.992 öğrenciye katkı kredisi verirken, 2005 yılı verilerine göre sadece 96.350 karşılıksız burs hizmetinden yararlanmaktadır. Sadece 2005 yılında bu bursun tahsis edildiği öğrenci ise çok daha düşük olup 54.035'dir. Oysa karşılıksız burs hizmeti konusunda yatırımlar artırılarak çok daha fazla ihtiyaç sahibi gence hizmet götürülebilir.

Çizelge 19: YURTKUR'un Karşılıksız Burs Hizmetinden Yararlanma Durumunun Dağılımı

YURTKUR'un Karşılıksız Burs Hizmetinden Yararlanma Durumu	Sayı	Yüzde
Yararlanıyor	38	22.2
Yararlanmıyor	133	77.8
Toplam	171	100.0

Peki gençler aldıkları bu yardımı hangi harcamalarda kullanmaktadır? Gençlere araştırma kapsamında aldıkları yardımı hangi kalemlerde kullandıkları da sorulmuştur. Bunun sonucunda gençlerin aylık gelirlerini çoğunlukla gıda, kira, fatura harcamaları ve eğitim masraflarına ayırdıkları görülmektedir (Bkz Çizelge 20,21,22). Bu veriler de gençlerin ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamadıkları ve devletin yardımlarının yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Öyle ki gençlerin en temelde belirttiği bu üç harcama kalemi (gıda, kira ve faturalar, eğitim) dışında ulaşım, giyim, sosyal kültürel harcamalar gibi boyutlar da mevcuttur. Oysa gençlerin aldıkları sosyal yardımlar da dahil olmak üzere aylık gelirleri çoğunlukla başta belirtilen üç harcama kalemine dağılmaktadır. Bu durum

gençlerin yaşam standardını düşüren bir faktör olarak değerlendirilebilir. Gençler hayatlarını idame etme sürecinde kısıtlı imkanlarla eğitimlerine devam etmektedir.

Çizelge 20: Öğrencinin Gıda Harcamalarına İlişkin Dağılım

Gıda Harcaması	Sayı	Yüzde
Evet	128	74.9
Hayır	43	25.1
Toplam	171	100.0

Çizelge 21: Öğrencinin Kira ve Fatura Harcamalarına İlişkin Dağılım

Kira ve Fatura	Sayı	Yüzde
Evet	74	43.3
Hayır	97	56.7
Toplam	171	100.0

Çizelge 22: Öğrencinin Eğitim Harcamalarına İlişkin Dağılım

Eğitim Harcamaları	Sayı	Yüzde
Evet	123	71.9
Hayır	48	28.1
Toplam	171	100.0

Bu kısıtlı imkanlar içerisinde gençlerin geçimlerine çoğunlukla ailelerinin katkı verdiği görülmektedir. Gençlerin yaklaşık %80'i ailelerinden destek aldıklarını ifade etmektedir (Bkz Çizelge 23). Ancak gençlerin ailelerinin de kısıtlı imkanlara sahip olduğundan bir önceki bölümde bahsedilmiştir. Aileler çok çocuklu, eğitim düzeyi düşük ve dar gelirlidir. Bu kapsamda ailelerin sağlayacağı katkının da oldukça kısıtlı olacağını söylemek zor olmayacaktır.

Yazıcı (2003)'nın gerçekleştirdiği Türk Üniversite Gençliği araştırması gençlerin yaşadığı kaynak sıkıntısını açıkça göstermektedir. Belirtilen araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrenimi sırasında öğrencinin geçim kaynağı büyük oranda aileden temin edilen gelir (%82.3) şeklindedir. Bu durumda Türkiye'de

üniversite öğrencilerinin pasif durumda ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmamış oldukları görülmektedir. 2003 yılında gerçekleştirilen bu araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise öğrencilerin neredeyse yarısının (%49.8) aylık geçimleri için harcadığı para miktarı 51-150 milyon arasındadır. Öğrencilerin %8.8'i 50 milyon ve altı, %5.5'i ise 351 milyon ve üzeri miktarda parayla geçinmektedir.

5.2. Devletin Sosyal Yardım Hizmetlerinin Yeterliği ve Gençlerin Değerlendirmeleri

Çizelge 23: Öğrencinin Gelirine Destek Veren Kişinin Kim Olduğunun Dağılımı

Gelire Destek Veren Kişi	Sayı	Yüzde
Aile	134	79.3
Akrabalar	19	11.2
Arkadaşlar	11	6.5
Diğer	2	1.2
Hiç destek almıyor	3	1.8
Toplam	169	100.0

*Bu soruya iki kişi yanıt vermemiştir

Gençlerin yaşadıkları ekonomik sıkıntı araştırma verilerinde açıkça görülmektedir. Görülen odur ki devletin de hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Araştırmaya katılan gençler de devletin hizmetlerinin yetersiz olduğunu açıkça belirtmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin %64.5'i devletten aldığı yardımı "bazı ihtiyaçları karşılayabilecek kadar az" şeklinde değerlendirmektedir. Gençlerin %23.1'ine göre devletin sosyal yardım hizmeti hiçbir ihtiyacı karşılayamayacak kadar azdır (Bkz Çizelge 24).

Çizelge 24: Devletten Alınan Yardımın Yeterlik Düzeyinin Dağılımı

Devletten Alınan Sosyal Yardımın Yeterliliği	Sayı	Yüzde
Hiçbir ihtiyacını karşılayamayacak kadar çok az	39	23.1
Bazı ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar az	109	64.5
Temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yeterli	21	12.4
Toplam	169	100.0

*Bu soruya iki kişi yanıt vermemiştir.

İnsan haklarının yaşama geçirilebilmesi için, bireylerin beslenme, konut, eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılayabilmeleri ve toplumdaki genel yaşam standardına uygun bir yaşamı sürdürebilmesi ön koşuldur. Ekonomik ve toplumsal hakların yaşama geçirilmediği bir toplumda insan haklarına dayanan gerçek demokrasiden bahsedilemez (Tezcan, 2006:238).

Öte yandan İkizoğlu (2000: 103)'na göre, insanın onurlu ve insanca yaşamasını sağlayacak yarımları yapma, sosyal refahı sağlayacak önlemleri alma, sosyal devlet olmanın gereğidir. Sosyal devlet, bireyleri zor durumlarında, yardıma ihtiyaç duyduklarında koruyan ve onlara gerekli imkanları sunan devlet anlayışıdır. Sosyal devletin bireyleri türlü tehlikelere karşı koruma ve refahını sağlama görevi olduğuna göre, yoksul bireyler öncelikli korunacak, yardım edilecek ve refahı artırılacak bireyler olarak sosyal devlet açısından ön plana çıkmaktadır. Ancak devletin gençlere yönelik sosyal yardımlarıyla ilgili olarak araştırmanın verileri sosyal devlet anlayışı açısından olumsuz bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'de nüfusun büyük bir çoğunluğunu gençler oluşturmaktadır ve buna rağmen devlet, eğitim düzeyinin düşük olduğu bir ülkede gençlere kaliteli, nitelikli bir öğrenim süreci geçirmesinde gereken maddi desteği yetersiz bir düzeyde sağlamaktadır. Burada devletin sosyal devlet olmanın gerektirdiği vazifeleri yeterince üstlenemediği adeta doğrulanmaktadır.

Bu durumda devletin gençlerin sorun ve ihtiyaçlarıyla yeterli düzeyde ilgilenip ilgilenmediği sorusu akla gelmektedir. Araştırmada bu soru gençlere sorulmuş ve gençlerin neredeyse yarısı (%46.8) devletin gençlerin sorun ve ihtiyaçlarıyla

İlgilenmediğini düşündüğünü ifade etmiştir. Gençlerin yaklaşık %40'ı ise devletin bu konuyla ilgilendiğini ancak yeterince hizmet üretmediğini savunmaktadır (Bkz Çizelge 25).

Çizelge 25: Öğrenciye Göre Devletin Gençlerin Sorun ve İhtiyaçlarıyla İlgilenme Durumunun Dağılımı

Devletin Gençlerin Sorun ve İhtiyaçlarıyla İlgilenme Durumu	Sayı	Yüzde
İlgilenmiyor	80	46.8
Evet ilgileniyor ancak hizmet üretmiyor	19	11.1
Evet ilgileniyor ancak yetersiz düzeyde hizmet veriyor	67	39.2
İlgileniyor ve hizmet üretiyor	5	2.9
Toplam	171	100.0

Tüm bu bilgilere rağmen araştırma oldukça önemli bir veriyi içermektedir. Araştırmaya katılan gençlerin neredeyse yarısı devletin gençlerin sorun ve ihtiyaçlarıyla ilgilenmediği belirtmiştir ancak gençlerin çok büyük bir bölümü (%75.4) sosyal yardımlardan en temelde sorumlu olması gereken kurum olarak devleti görmektedir. Günümüzde gençlerin aldığı sosyal yardımlarda önemli bir rolü üstlenen sivil toplum kuruluşlarının temel sorumluluk almasını bekleyen gençler ise %16.4'tür (Bkz Çizelge 26).

Çizelge 26: Öğrenciye Göre Sosyal Yardımlardan Asıl Sorumlu Olması Gereken Kurumlara İlişkin Dağılım

Sosyal Yardımlardan Asıl Sorumlu Olması Gereken Kurum	Sayı	Yüzde
Kamu kurum ve kuruluşları	129	75.4
Sivil toplum kuruluşları	28	16.4
Yerel yönetimler	14	8.2
Toplam	171	100.0

Gençler devletten aldıkları yardımı yetersiz bulmalarına rağmen bu konuda asıl sorumluluğu devlete yüklemektedir. Literatüre bakıldığında da sosyal devlet

anlayışı içerisinde sosyal yardım hizmetinin sorumluluğunun en temelde devlete ait olduğuna ilişkin görüşlere sıkça rastlanmaktadır. Gençlerin devletten sorun ve ihtiyaçları konusunda önemli beklentileri olduğu sonucuna varılabilmektedir. Özellikle üniversite gençliği bir ülkenin yetişmekte olan iş gücünü temsil etmektedir. Bu açıdan devletin bu gruba yetersiz düzeyde hizmet götürmesi önemli bir eleştiri odağı olmaktadır.

Gençlerin devletten aldıkları yardımlar konusunda beklenti içerisinde olmaları oldukça normaldir. Eğitim seviyesi düşük bir ülkede yüksek öğrenim gören bir grup olarak üniversite gençleri devlet tarafından desteklenmek istemektedir.

Eğitim sürecinin bireyin gelişimi üzerinde pek çok etkisi mevcuttur. Bunlar kişisel ve mesleki gelişim, toplumsallaşma, ruhsal gelişim, sağlık, aile, iş ve kariyer, ekonomi ve rekreasyon alanlarıdır. Eğitim yoluyla yoksul kesimlerin sahip oldukları ancak farkına varamadıkları nitelikler, doğal kaynaklar, daha kolay bir biçimde ortaya çıkarılabilir, aynı zamanda bireyler bu nitelikleri ve kaynakları nasıl etkili bir biçimde kullanabilecekleri konusunda yaratıcı bir duruma getirilebilirler. Niteliğin artması ile birlikte talepte de artış sağlanacak ve yeni istihdam ve yatırım olanaklarının ortaya çıkarılmansa yönelik çabalar artacaktır. Yeni kaynakların ortaya çıkarılması ya da elde bulunan kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasından elde edilecek kazançlar ise yine eğitime ve kalkınmaya yönelik yatırımlara dönüşecektir (Öztürk, 2006:211). Böylesi işlevsel bir döngüyü sağlayabilme imkanına sahip olan devletin üniversite gençlerini desteklemesi ve kaynakları artırması temel bir gerekliliktir.

5.3. Sonuç

Bu bölümde gençlerin devletten aldıkları sosyal yardıma ilişkin değerlendirmeleri sunulmuştur.

Araştırmaya katılan gençlerin büyük bir bölümü YURTKUR'un geri ödemeli kredi hizmetlerinden, az bir bölümü ise karşılıksız burs hizmetinden yararlanmaktadır. Öte yandan gençler bu yardımları ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz bulmaktadır.

Gençler devletin sosyal yardım hizmetlerinin yetersizliği görüşünde birleşmektedir. Gençler yaşadıkları sorun ve ihtiyaçları konusunda devletin kendileriyle ilgilenmediğini, ilgilense de oldukça yetersiz hizmet ürettiğini düşünmektedir. Böyle bir olumsuz düşünceye rağmen gençler yine de, sosyal yardım hizmetleri konusunda temel sorumluluğu devlette görmektedir. Bu kapsamda gençlerin verilen hizmetlerin artırılmasını gibi bir beklenti içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Çalışmanın bu bölümü devletin sosyal yardım hizmetlerini değerlendirmek ve gençlerin genel olarak sosyal yardım hizmetlerinde devleti nerede gördüğünü tespit etmek açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde de belirtildiği gibi devletin küçültülmesi sürecinde özellikle ekonomik alan hedeflenmektedir. Sosyal yardım hizmetlerinde temel sorumluluk devlete ait olmasına rağmen, bu hizmetlerin yetersiz olması bazı sıkıntılar doğuracaktır. Sivil toplum kuruluşları hiç kuşku yok ki gerçekleştirdiği sosyal yardım hizmetleri ile bu alandaki açığı kapatmaya yönelik önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Yoksul genç kesim de devletin yetersiz sosyal yardım hizmetleri sonucunda sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerine yönelmektedir. Bu ilk başta her ne kadar olumlu bir durum olarak görünse de bir takım sıkıntıların doğabilme olasılığı söz konudur.

Sosyal yardım alanında amacı gerçekten devletin yetersiz hizmetleri karşısında bir destek mekanizması olarak hizmet vermek olan sivil toplum kuruluşları açısından bir sorun yoktur. Özellikle bu hizmetleri insan hakları odağında eşitlikçi bir bakış açısıyla etik ilkelere uygun gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları bu süreçte çok önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Öte yandan sosyal yardım adı altında farklı ideolojik amaçlarını gerçekleştirmek çabasıyla bu hizmetleri veren, üstelik bu süreci etik ihlaller demetinde yapan sivil toplum kuruluşları için aynı şeyleri söylemek mümkün olmayacaktır. İşte bu nokta çalışmanın kuramsal çerçevesinde anlatılan yapısal bir etik sorunu ortaya koymaktadır. Devletin yetersiz hizmetleriyle başlayan süreçte sivil toplum kuruluşları etik dışı uygulamalarla zincirin son halkasını tamamlamakta, sonuç olarak müracaatçılar mağdur duruma düşebilmektedir.

Araştırmada devletin sosyal yardım görevini gerektiği ölçüde yapamadığına dair verilerin bulunması, yapısal bir etik sorunun oluşmasını sağlayacak zeminin mevcut olduğu fikrini ortaya koymaktadır.

BÖLÜM VI

GENÇLERİN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDAN ALDIKLARI SOSYAL YARDIMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde gençlerin sosyal yardım hizmeti veren sivil toplum kuruluşlarına ilişkin değerlendirmeleri analiz edilecektir. Literatürde sivil toplum kuruluşlarına ilişkin olumlu olduğu kadar olumsuz eleştiriler de mevcuttur. Bu eleştiriler özellikle bazı sivil toplum kuruluşlarının sözde gönüllü kuruluşlar olması, öte yandan farklı bir takım amaçlarla çalışmalarını sürdürdükleri yönündedir. Bu hiç kuşku yok ki etik dışı bir yönelimdir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları sosyal yardım gibi önemli bir sosyal hizmet uygulaması yerine getirmektedir. Bu açıdan sosyal yardım süreci de gençlerin başvuru aşamasından hizmetin sonlanması aşamasına kadar pek çok önemli etik gerekliliği beraberinde getirmektedir. Bu bölümde, gençlerden başvuru sürecinde ne tür bilgiler istendiği, sivil toplum kuruluşunun gençlerle iletişim biçimleri, sosyal yardım karşılığında gençlerden bir beklenti olup olmadığı, sivil toplum kuruluşunun gençler tarafından objektiflik, kabul, güven, ayrımcılık, gizlilik, saygı, bilgilendirme gibi konularda nasıl değerlendirildiğine ilişkin veriler etik bir tartışma odağında analiz edilecektir.

6.1. Başvuru Sürecine İlişkin Etik Değerlendirme

Araştırma kapsamında merak edilen en önemli konulardan birisi sivil toplum kuruluşların sosyal yardım hizmetini gerçekten hak eden bireylere verip vermediği idi. Gençlerin sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin verilerde, gençlerin çok çocuklu yoksul ailelerden geldikleri ve maddi imkanlarının kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan gençler maddi anlamda daha iyi koşullara ulaşabilmek adına sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerinden olabildiğince yararlanmak için çaba harcamaktadır.

Araştırma kapsamında gençlerin %31.5'inin sosyal yardım için sadece bir sivil toplum kuruluşuna başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gençlerin %16.4'ü iki sivil toplum kuruluşuna başvuruda bulunurken, üç ve üçten fazla sivil toplum

kuruluşuna başvuran gençler %50'den fazladır (Bkz Çizelge 27). Bu durum gençlerin maddi bir yardım için tüm fırsatları değerlendirmek istediği sonucunu göstermektedir. Gençler hem yoksul ailelerden gelmekte, hem de devletten yeterli düzeyde hizmet alamamaktadır. Bu nedenle sosyal yardım veren pek çok sivil toplum kuruluşuna başvurarak olabildiğince fazla maddi kaynak yaratma yolunu denemektedir.

Çizelge 27: Başvurulan STK Sayısına İlişkin Bulguların Dağılımı

Başvurulan STK Sayısı	Sayı	Yüzde
1	52	31.5
2	27	16.4
3	29	17.6
4	17	10.3
5	17	10.3
6	3	1.8
7	7	4.2
8	2	1.2
9	2	1.2
10	8	4.8
20	1	0.6
Toplam	165	100.0

*Bu soruya altı kişi yanıt vermemiştir

Buna karşılık gençlerin %72.8'i yaptığı başvurulardan sadece birinden olumlu yanıt almıştır ve o sivil toplum kuruluşunun sosyal yardım hizmetinden yararlanmaktadır. İki sivil toplum kuruluşundan sosyal yardım alan gençler yaklaşık %25'tir (Bkz Çizelge 28).

Bu veriler etik odakta hak ve adalet temelinde değerlendirilmesi gereken konulardır. Clark (2000: 19)'a göre sosyal hizmetler için talep her zaman fazladır ancak buna karşılık bunu karşılayacak kaynaklar azdır. Bu nedenle talebin iyi tanımlanması ve bazı önceliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Geçerli olan ihtiyaç ve lüks olarak nitelendirilecek ihtiyaç arasında ince bir çizgi vardır.

Konuya bu açıdan bakıldığında sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım vereceği kişileri belirlerken gençlerin başka kuruluşlardan yardım almamasına özen gösterdiği söylenebilir. Böyle bir yaklaşım oldukça önemlidir. Bu şekilde daha fazla ihtiyaç sahibi genç bu hizmetlerden yararlanabilmektedir. Ancak gençlerin yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ünün iki sivil toplum kuruluşundan hizmet alıyor olması da değerlendirilmesi gereken bir konudur. Hiç kuşku yok ki çoğunluğu yoksul olan gençlerin olabildiğince fazla kaynaktan destek alması olumludur ancak hiçbir maddi destek mekanizması olmayan gençlere kaynakların ayrılması da önemlidir. Sivil toplum kuruluşlarının mümkün olduğunca hiçbir gelir kaynağı olmayan gençlere hizmet sunması önemlidir. Ancak bu noktada dikkate değer bir konu daha vardır ki birden fazla sivil toplum kuruluşundan yardım alan gençler bunu başvuru sürecinde belirtmemiş olabilir. Hangi öğrencinin kaç kuruluştan hizmet aldığını takip etmek zor bir süreçtir.

Çizelge 28: Sosyal Yardım Alınan STK Sayısının Dağılımı

Sosyal Yardım Alınan STK Sayısı	Sayı	Yüzde
1	123	72.8
2	41	24.3
3	4	2.4
5	1	0.6
Toplam	169	100.0

*Bu soruya iki kişi yanıt vermemiştir

Sivil toplum kuruluşlarının sunduğu sosyal yardım sürecinin en başından itibaren değerlendirilebilmesine bu araştırma kapsamında özen gösterilmiştir. Bu nedenle gençlere sivil toplum kuruluşlarının hizmetini nereden öğrendiği sorulmuştur. Bu kapsamda gençlerin büyük bir çoğunluğu (yaklaşık 4/5) arkadaşları aracılığıyla sivil toplum kuruluşunun sosyal yardım hizmetinden haberdar olduğunu ifade etmektedir. Gençlerin geriye kalan %20'si dergi, gazete, broşür, internet, aile, duyuru panosu gibi kaynaklardan bilgi edindiğini belirtmiştir (Bkz Çizelge 29). Burada önemli olan nokta gençler arasındaki iletişim ağı aracılığıyla sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerinin gençler arasında

yayıldığıdır. Bu durum, özellikle eğitimini sürdüren ekonomik düzeyi düşük gençler açısından sivil toplum kuruluşunun hizmetlerinin önem kazanmakta olduğunun bir göstergesidir.

Çizelge 29: Öğrencinin STK'nın Sosyal Yardım Hizmetini Nerden Öğrendiğinin Dağılımı

STK'nın Hizmetinin Nerden Öğrenildiği	Sayı	Yüzde
Arkadaş	132	77.6
Dergi, gazete, broşür	7	4.1
Televizyon	2	1.2
Sempozyum, panel, toplantı	1	0.6
Duyuru panosu	6	3.5
İnternet	3	5.3
Öğretmen	9	0.6
Aile, tanıdık	3	5.3
Diğer	3	1.8
Toplam	170	100.0

*Bu soruya bir kişi yanıt vermemiştir

Sosyal yardım hizmetinin başlangıç aşamasında etik açıdan önemli bir boyut sivil toplum kuruluşlarının başvuruları nasıl ve ne şekilde aldığıdır. Elde edilen veriler ışığında gençlerin yarısından çoğu (%56.7) başvuruda hem başvuru formu doldurmuş hem de mülakata alınmıştır. Sadece form dolduran gençlerin oranı %34.5'tir (Bkz Çizelge 30). Bu sonuçlar sivil toplum kuruluşunun hizmet vereceği gençleri belirlerken oldukça titiz davrandıklarının bir göstergesidir. Gençler sadece formal bir biçimde form doldurmamakta aynı zamanda daha yakından tanınmak amacıyla bir mülakat sürecinden geçirilmektedir.

Çizelge 30: Öğrencinin STK'ya Başvuru Şekli İlişkin Bulguların Dağılımı

Başvuru Şekli	Sayı	Yüzde
Başvuru formu	59	34.5
Mülakat	12	7.0
Hem başvuru hem mülakat	97	56.7
Tanıdık sayesinde başvuru yapmadan burs alma	3	1.8
Toplam	171	100.0

Sosyal yardım hizmetinin verileceği gençleri belirlemek amacıyla yapılan mülakatlar, mülakat biçimlerinden bilgi toplama mülakatlarına örnektir. Kadushin (1990)'e göre bilgi toplama mülakatlarında amaç, gerekli kararları verebilmek için seçici bilgileri toplamaktır. Bu bilgiler belirli ve sınırlı bilgilerdir.

Sivil toplum kuruluşlarının yardımda bulunacağı gençleri titizlikle belirlemesi hiç kuşku yok ki doğru bir yoldur. Ancak bu noktada gençlerden alınan bilgiler önem kazanmaktadır. Bu bilgiden hareketle sosyal yardım amaçlı bir uygulamada istenmesi gereken bilgilerin özellikle gençlerin ailevi durumları, ekonomik durumları, aileleri ve eğitim süreçlerine ilişkin bilgilerin olduğu söylenebilir. Elde edilen veriler ışığında gençlerin hemen hemen tamamından ekonomik durumları ve ailelerine ilişkin bilgilerin istendiği saptanmıştır (Bkz. Çizelge 31,32). Aynı şekilde yine gençlerin oldukça büyük bir bölümünden (%81.3) eğitimlerine ilişkin bilgiler istenmiştir (Bkz Çizelge 33).

Çizelge 31: Öğrenciden Başvuruda Aile Bilgileri İstenmesi Durumunun Dağılımı

Aile Bilgilerinin İstenip İstenmediği	Sayı	Yüzde
İstendi	162	94.7
İstenmedi	9	5.3
Toplam	171	100.0

Çizelge 32: Öğrenciden Başvuruda Ekonomik Durumuna İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı

Ekonomik Duruma İlişkin Bilgilerin İstenip İstenmediği	Sayı	Yüzde
İstendi	161	94.2
İstenmedi	10	5.8
Toplam	171	100.0

Çizelge 33: Öğrenciden Başvuruda Eğitimine İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı

Eğitime İlişkin Bilgilerin İstenip İstenmediği	Sayı	Yüzde
İstendi	139	81.3
İstenmedi	32	18.7
Toplam	171	100.0

Bu durum elbette şaşırtıcı değildir. Aksine ekonomik olarak sıkıntı içerisinde olan ve sosyal yardıma gerçekten ihtiyaç duyan gençlerin belirlenmesinde aile, ekonomik durum ve eğitime ilişkin bilgilerin alınması oldukça doğaldır. Bu bilgilerin istenmesi objektiflik ilkesi kapsamında hareket etmek için doğru bir yoldur. Gençler arasında gerçekten yardımı hak eden kişileri seçmek için ekonomik duruma ilişkin bilgiler , aile ve eğitim durumuna ilişkin bilgiler toplanır ve yardımı hak eden gençler bu kriterler doğrultusunda objektif bir biçimde seçilir.

Araştırma açısından ilginç olan nokta ise gençlerin azımsanmayacak bir bölümünden sosyal kültürel yaşamları, siyasi görüşleri ve dini inançlarına ilişkin bilgilerin istenmesidir. Gençlerin yaklaşık yarısına (%45.6) sosyal kültürel yaşamları hakkında bilgi edinmeye yönelik sorular sorulmuştur (Bkz Çizelge 34).

Bu durumda gençlerden ilgi alanları, boş zaman faaliyetleri gibi konularda bilgiler alınmıştır. Gençlerin hemen hemen %40'ından ise siyasi görüşü hakkında bilgi istenmiştir (Bkz Çizelge 35). Dini inançları hakkında bilgi istenen öğrencilerin oranı ise, sosyal yardım verme amacı taşıyan bir uygulama için azımsanmayacak sayılabilecek bir düzeyde olmakla birlikte yaklaşık 1/5'dir (%17.5) (Bkz Çizelge 36).

Çizelge 34: Öğrenciden Başvuruda Sosyal Kültürel Hayatına İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı

Sosyal Kültürel Duruma İlişkin Bilgilerin İstenip İstenmediği	Sayı	Yüzde
İstendi	78	45.6
İstenmedi	93	54.4
Toplam	171	100.0

Çizelge 35: Öğrenciden Başvuruda Siyasi Görüşüne İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı

Siyasi Bilgilerin İstenip İstenmediği	Sayı	Yüzde
İstendi	68	39.8
İstenmedi	103	60.2
Toplam	171	100.0

Çizelge 36: Öğrenciden Başvuruda Dini İnançlarına İlişkin Bilgilerin İstenmesi Durumunun Dağılımı

Dini Bilgilerin İstenip İstenmediği	Sayı	Yüzde
İstendi	30	17.5
İstenmedi	141	82.5
Toplam	171	100.0

Sosyal yardım verilecek öğrencilerin belirlenmesinde bu bilgilerin hangi amaçla istendiği önem kazanmaktadır. Her birey başkalarının hakkını ihlal etmemek koşuluyla istediği hayatı yaşama hakkına sahiptir ve bu hayatın sosyal ve kültürel ayaklarını dilediğince oluşturabilir. Ekonomik düzeyde bir sosyal yardımın verilmesinde temel kriterin ekonomik düzey olması beklenir. Ancak bir noktada da sivil toplum kuruluşlarının yardım verdiği gençlerle resmi bir ilişki kurmayı tercih etmek yerine yakın ilişki kurmak istediği düşüncesine de varılabilir. Bu nedenle yardımın verileceği gençlerin yaşam tarzı hakkında bilgi edinilmek istenmesi doğal bir beklenti olarak yorumlanabilir. Ancak gençlerden siyasi ve dini konulardaki görüşlerinin de istenmiş olması konuyu bu tarzda iyimser bir yaklaşımda düşünmeyi zorlaştırmaktadır.

Siyasi ve dini görüş kişilere özel bir boyutu temsil etmektedir. Herkes siyasi ve dini anlamda dilediği görüşü savunabilir. Sosyal yardım, siyaset ve din birbirinden bağımsız süreçleri içermelidir. Ancak sosyal yardım sürecine siyaset ve din de dâhil ediliyorsa bu noktada başka ideolojik boyutta amaçların olabileceği akla gelmekte ve konu etik bir boyut kazanmaktadır. STK'ların sosyal yardım vereceği kişileri belirlerken kendi yönelimi doğrultusunda bireyleri tercih etmek istemesi sosyal bir hizmetin ötesinde, bir gruplaşmanın ve ayrımcılığın desteklenmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda STK'nın sosyal yardım vereceği kişileri belirlerken taraflı davrandığı, kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda gençleri belirlediği söylenebilir.

Konu bu noktada pek çok etik ilke kapsamında değerlendirilebilir. İlk olarak bireysellik açısından siyasi ve dini odakta bilgiler isteyen sivil toplum kuruluşlarının etik dışı davrandığı söylenebilir. Bireyleri kendilerine ait siyasi düşünceleri, dini yönelimleri bireyselliklerinin bir parçasıdır. Bunun araştırılarak sivil toplum kuruluşunun kendi düşünce yapısı doğrultusunda olan gençleri alması, farklı düşünce yapısındaki gençleri dışlaması, bir bakıma ayrımcılık yaparak sosyal yardım alma haklarından yoksun bırakması anlamına gelmektedir. Keyman (2004:6)'a göre sivil toplumun etik bir siyasi görevi vardır. O da toplumda demokrasiyi yaygınlaştırmak, demokrasiye geçişi sağlamaktır. Bu nedenle sivil toplumdaki konuşmak bireysel özgürlüklerin konuşulduğu, bireysel özgürlüklerin ortaya çıktığı bir alandan konuşmak olmaktadır.

Öte yandan sosyal yardımda aynı siyasi ve dini inanışları olan gençlerin seçildiği bir noktada demokrasiden söz etmek mümkün olmamaktadır. Bu noktada farklılık ilkesi tamamen ihlal edilmektedir.

Farklılık bireylerin ve grupların aidiyet duygularını düzenler, bu ait olma duygusu biz, onlar, diğer kavramlarını yaratır. Ancak bir de "ötekileştirme" kavramı vardır ki, farklı yapmak o kişi ya da grup ya da toplulukları "ötekileştirme anlamında değildir (Küçükkaraca, 2005:105). Ancak burada tam bir ötekileştirmenin

varlığından söz etmek mümkündür. Siyasi ya da dini görüş farklılıkları sosyal yardım hizmetlerinin verilmesinde belirleyici etken olmuştur ve bu nedenle saygı ilkesi de ihlal edilmektedir. Clark (2000: 50)'a göre mesleki değerlerle kişisel değerler arasında denge kurmak hizmetlerde saygının sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Ancak bu noktada farklılıklara saygı duyulmadığı ve farklı siyasi ya da dini inanışları nedeniyle bazı gençlerin hizmetlerden yararlanamadığı görülmektedir.

6.2. Hizmet Sürecine İlişkin Etik Değerlendirme

Araştırma verileri ışığında görülmektedir ki sosyal yardım almaya hak kazanan gençlerin sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkisi sadece bu yardımı almaktan ibaret değildir. Bu gençlerin önemli bir bölümü (%35.1) sivil toplum kuruluşlarının burs dışındaki çeşitli hizmetlerinden de yararlanmaktadır (Bkz Çizelge 37).

Çizelge 37: Gencin STK'nın Diğer Hizmetlerinden Yararlanma Durumunun Dağılımı

STK'nın Burs Dışında Hizmetinden Yararlanma	Sayı	Yüzde
Yararlanıyor	60	35.1
Yararlanmıyor	111	64.9
Toplam	171	100.0

Gençlerin burs hizmeti dışında aldığı hizmetler arasında danışmanlık, psikolojik destek, eğitim faaliyetleri gibi hizmetler yer almaktadır. Gençlerin %11.7'si sivil toplum kuruluşlarının danışmanlık hizmetinden yararlanırken, %9.9'u sivil toplum kuruluşlarından psikolojik destek aldığını ifade etmektedir. Gençlerin %26'sı ise sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerinden yararlanmaktadır (Bkz Çizelge 38,39,40).

Bu yüzdeler azımsanmayacak düzeydedir ve gençlerin sivil toplum kuruluşları ile önemli düzeyde iletişim içinde olduklarını göstermektedir. Danışmanlık, psikolojik destek ve eğitim faaliyetleri gibi hizmetlerin hiç kuşku yok ki konusunda uzman kişilerce verilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan sivil toplum

kuruluşlarının gençlere pek çok hizmet sunması oldukça yararlı bir süreç olmakla birlikte, aynı zamanda bu hizmeti kimler aracılığıyla yürüttüğü önem kazanmaktadır.

Egan (1994)'a göre meslek elemanları mesleklerinin sınırlarının farkında olmalı ve durmaları gereken yerde durmayı bilmelidir. Yetkinlik ilkesi böyle bir yaklaşımı gerektirmektedir. Profesyonelce bir yaklaşım bilgi sahibi olunan konu kapsamında hizmeti sunmaktır. Bu sınırlar aşıldığında iyi bir müdahalenin gerçekleşmesi beklenemez. Bu nedenle danışmanlık, psikolojik destek gibi konuların uzmanlık gerektiren konular olduğu düşünüldüğünde sivil toplum kuruluşlarının bu hizmetleri uzman kişiler vasıtasıyla yerine getirmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 38: Öğrencinin STK'dan Danışmanlık Hizmeti Alma Durumunun Dağılımı

Danışmanlık Hizmeti Alıp Almadığı	Sayı	Yüzde
Alıyor	20	11.7
Almıyor	151	88.3
Toplam	171	100.0

Çizelge 39: Öğrencinin STK'dan Psikolojik Destek Alma Durumunun Dağılımı

Psikolojik Destek Alıp Almadığı	Sayı	Yüzde
Alıyor	17	9.9
Almıyor	154	91.1
Toplam	171	100.0

Çizelge 40: Öğrencinin STK'dan Eğitim Faaliyetleri Hizmeti Alma Durumunun Dağılımı

Eğitim Faaliyetleri Hizmeti Alıp Almadığı	Sayı	Yüzde
Alıyor	45	26.3
Almıyor	126	73.7
Toplam	171	100.0

Bu bilgiler aynı zamanda gençlerin sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşuna sadece burs almak için gitmediklerini göstermektedir. Gençlerin büyük bir bölümü (%80) sivil toplum kuruluşuna ayda bir gittiğini belirtmiştir. Gençlerin %15'i ise sivil toplum kuruluşuna haftada bir gittiğini belirtmiştir. (Bkz Çizelge 41). Bu yüzde sosyal yardım alan gençlerin bir bölümünün sivil toplum kuruluşuyla oldukça yoğun iletişim içerisinde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 41: Öğrencinin STK'ya Gitme Sıklığının Dağılımı

STK'ya Gitme Sıklığı	Sayı	Yüzde
Haftada Bir	23	13.5
Ayda Bir	136	80.0
İki Üç Ayda Bir	10	5.9
Diğer	1	6.0
Toplam	80	100.0

*Bu soruya bir kişi yanıt vermemiştir.

Gençlerin çoğunun sivil toplum kuruluşuna ayda bir gitmesi ise bursların ayda bir verildiği düşünülecek olursa şaşırtıcı değildir. Veriler gençlerin burslarını elden aldıklarını göstermektedir (Bkz Çizelge 42). Sivil toplum kuruluşları gençlerin tümüyle yüz yüze iletişim kurmayı tercih etmektedir. Gençler ve sivil toplum kuruluşlarının ilişki biçimlerinde yüz yüze iletişimin ardından en çok telefon ve e-mail yoluyla haberleşme geldiği görülmektedir. Msn ve yazılı haberleşme gibi yöntemlerin hemen hemen hiç kullanılmadığı göze çarpmaktadır (Bkz Çizelge 43,44,45,46). Bu açıdan sivil toplum kuruluşları hizmet sunduğu grupla bire bir iletişimi tercih etmekte, başvuru sürecinin ardından da gençlerle iletişim içinde olmak çabası içindedir. Hizmet veren ve alan arasında formal boyutta bir ilişkinin olmadığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 42: Öğrencinin Sosyal Yardımı Alma Şeklinin Dağılımı

Sosyal Yardımı Alma Şekli	Sayı	Yüzde
Bankaya yatırıyor	11	6.4
Elden almaya gidiyor	160	93.6
Toplam	81	100.0

Çizelge 43: Öğrencinin STK ile Yüz Yüze Görüşme Yapma Durumunun Dağılımı

STK ile Yüz Yüze Görüşme Yapma Durumu	Sayı	Yüzde
Yapıyor	168	98.2
Yapmıyor	3	1.8
Toplam	171	100.0

Çizelge 44: Öğrencinin STK ile Telefonla Haberleşme Durumunun Dağılımı

STK ile Telefonla Haberleşme	Sayı	Yüzde
Haberleşiyor	47	27.5
Haberleşmiyor	124	72.5
Toplam	171	100.0

Çizelge 45: Öğrencinin STK ile E-mail Yoluyla Görüşme Durumunun Dağılımı

STK ile E-mail Yoluyla Haberleşme	Sayı	Yüzde
Haberleşiyor	25	14.6
Haberleşmiyor	146	85.4
Toplam	171	100.0

Sivil toplum kuruluşlarının hizmet sunduğu gençlerle ilişkisini sadece burs vermekle sınırlı tutmamak isteği hizmet beklentisi odağında ortaya çıkmaktadır. Gençlerin %22.2'si aldıkları sosyal yardımın karşılığında kendilerinden bir hizmet beklendiğini ifade etmektedir. Bu beklenen hizmetlerin ise komisyonlara katılım ve gönüllü çalışmalar olduğu görülmektedir (Bkz Çizelge 46,47). Bu yüzde, önemsenmesi gereken bir yüzdedir. Yapılan sosyal yardım karşılığında bir hizmet beklentisinin olması durumu eleştiriye açıktır. Gönüllülük zaten bireyin kendi isteği ve hizmet verme arzusu temeline dayanan bir çalışmadır. Sosyal yardımın okul başarısı gibi koşullara dayandırılarak verilmesi kabul edilebilir ancak zorunlu bir gönüllü çalışmaya dayandırılması yanlıştır. Bireyin isteği dışında gelişen böyle bir süreç elbette ki gönüllülük kavramıyla açıklanamaz.

Sosyal yardım karşılığı bir hizmet beklentisinin olması kendi kararını verme ilkesiyle çelişir niteliktedir. Hizmet sürecinde uygulamanın içeriğiyle ilgili olarak çeşitli kararlarda bireyler zihinsel açıdan yeterli ve bilgili olduğu sürece, yeterince bilgilendirilmek koşuluyla sürece dahil edilmeli ve kararları önemsenmelidir (Robison and Reeser, 2000: 78). Aynı şekilde Banks (1995: 26)'a göre uygulama sürecinde müracaatçılar kendi tercihini yapma hakkına sahiptirler. Meslek elemanları da bu duruma saygı göstermekle yükümlüdür.

Bu bilgilerden hareketle kendi kararını vermeye ilişkin ilkenin ihlali görülmektedir. Gençlerin bir kısmı ihtiyaçları olan yardımı almak için kendi tercihleri dışında hizmet verme yükümlülüğü altına sokulmaktadır. Bu noktada gençler yardımdan olmamak adına bunu kabul edebilmektedirler.

Çizelge 46: STK'nın Öğrenciden Sosyal Yardım Karşılığı Hizmet Beklentisi Durumunun Dağılımı

STK'nın Hizmet Beklentisi	Sayı	Yüzde
Beklenti var	38	22.2
Beklenti yok	133	78.8
Toplam	171	100.0

Çizelge 47: Beklenen Hizmetin Ne Olduğuna İlişkin Bulguların Dağılımı

Beklenen Hizmetin Ne Olduğu	Sayı	Yüzde
Komisyonlara katılım	20	57.1
Gönüllü çalışmalar	15	42.9
Toplam	35	100.0

*Bu soruya üç kişi yanıt vermemiştir

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü çalışmalara katılan öğrencilerin oranı yaklaşık 1/5'tir (Bkz Çizelge 48). Bir açıdan sivil toplum kuruluşlarının toplumsal katılımı sağlama konusunda da önemli işlevlere sahip olduğu görülmektedir. Gençler bir yandan ekonomik destek alarak daha iyi şartlarda yaşam sürme imkânını kazanırken, bir yandan da enerjisini, yaratıcılığını ve üretkenliğini kullanabileceği olanaklar kazanmaktadır. Ancak belirtildiği gibi

gönüllülüğün verilen yardım karşılığında beklenmesi etik açıdan kabul edilebilir değildir.

Çizelge 48: Öğrencinin STK'da Gönüllü Çalışmalara Katılma Durumunun Dağılımı

Gönüllü Çalışmalara Katılma Durumu	Sayı	Yüzde
Katılıyor	28	16.4
Katılmıyor	143	83.6
Toplam	171	100.0

Gençler aynı zamanda sivil toplum kuruluşunda düzenlenen çeşitli panel ve toplantı gibi etkinliklere de katılmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin yarısı, bu etkinliklere katıldıklarını ifade etmektedir. Azımsanmayacak düzeyde bir öğrenci grubunun (%16.4) ise sivil toplum kuruluşu çalışanlarıncı zaman zaman görüşmeye çağırıldığı görülmektedir (Bkz Çizelge 50). Görüşmelerin içeriği hakkında yanıt veren gençler içerik konuları olarak siyaset, eğitim ve gönüllü çalışmaları ifade etmiştir. Aslında tüm bu konular bireyin isteği doğrultusunda konuşulması ve tartışılması gereken konuları ifade etmektedir. Özellikle gencin sosyal yardım aldığı bir kuruluş tarafından çağırılarak siyaset hakkında konuşulması eleştirel bakılması gereken bir konu olmakla birlikte etik açıdan da doğru değildir. Sosyal yardım verdiği gençlerle siyaset hakkında konuşan sivil toplum kuruluşlarının özellikle başvuru sürecinde gençlerin siyasi görüşünü soran sivil toplum kuruluşları olduğu düşünülmektedir. Böylece bazı sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım için kendi siyasal görüşüne uygun gençleri seçtiği görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Çizelge 49: Öğrencinin STK'da Düzenlenen Toplantılara Katılma Durumunun Dağılımı

Düzenlenen Toplantılara Katılma Durumu	Sayı	Yüzde
Katılıyor	85	49.7
Katılmıyor	86	50.3
Toplam	171	100.0

Çizelge 50: Öğrencinin STK Çalışanlarınca Görüşme İçin Çağırılma Durumunun Dağılımı

STK Çalışanlarınca Görüşme İçin Çağırılma Durumu	Sayı	Yüzde
Çağırılıyor	28	16.4
Çağırılmıyor	143	83.6
Toplam	171	100

Çizelge 51: Görüşmelerin İçeriğine İlişkin Bilgilerin Dağılımı

Görüşmenin İçeriği	Sayı	Yüzde
Eğitim	2	10.0
Gönüllü çalışmalar	1	5.0
Siyaset	17	85.0
Toplam	20	100.0

*Bu soruya sekiz kişi yanıt vermemiştir

Elde edilen veriler açısından şaşırtıcı olan noktalardan biri de sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım karşılığında gönüllülük, komisyonlara katılım gibi hizmetlerin dışında sosyal kültürel boyutta ve siyasi odakta da çeşitli beklentilerinin olmasıdır. Gençlerin yaklaşık yarısı (%45.6) sivil toplum kuruluşunun kendilerinden hizmet dışında çeşitli beklentileri olduğunu ifade etmektedir (Bkz Çizelge 52).

Çizelge 52: STK'nın Öğrenciden Sosyal Yardım Karşılığı Hizmet Dışında Beklentisinin Olması Durumunun Dağılımı

Hizmet Dışı Beklentinin Olma Durumu	Sayı	Yüzde
Oldu	78	45.6
Olmadı	93	54.4
Toplam	171	100.0

Hizmet dışı beklentilerin özellikle sosyokültürel ve siyasi odakta olduğu görülmektedir. Gençlerin yine yarısına yakını (%43.3) kendilerinden sosyal

kültürel boyutta beklentilerin olduğunu söylemekte, bunların ise etkinliklere katılım olduğunu belirtmektedir (Bkz Çizelge 53,54).

Çizelge 53: STK'nın Öğrenciden Sosyal Kültürel Boyutta Beklentisinin Olma Durumunun Dağılımı

Sosyo Kültürel Beklentilerin Olma Durumu	Sayı	Yüzde
Oldu	74	43.3
Olmadı	97	56.7
Toplam	171	100.0

Çizelge 54: STK'nın Sosyal Kültürel Beklentilerinin Ne Olduğu İlişkin Bulguların Dağılımı

Sosyo Kültürel Beklentiler	Sayı	Yüzde
Etkinliklere katılım	56	100.0
Toplam	56	100.0

*Bu soruya on sekiz kişi yanıt vermemiştir

Verilen bir sosyal yardım hizmetinin böyle bir zorlamaya dayandırılması çok uygun bir yaklaşım değildir. Gençlik sosyal ve kültürel anlamda gelişim olanakları içerisinde kendi tercihlerini yapma hakkına sahiptir. Bir yardımın böyle bir koşulla verilmesinin gençler açısından eğitici ve geliştirici unsurlar taşıdığı söylenemez. Etkinlikler eğitici ve geliştirici boyutta çalışmalar olsa dahi bir grup adına karar verilerek bu etkinliğe dayatmayla katılım sağlanması kabul edilebilir bir yaklaşım değildir. Bu durumda bir kez daha müracaatçının kendi kararını vermesi ilkesinin ihlal edildiği ortaya çıkmaktadır. Ancak asıl korkutucu olan gençlerin %20'sinin, sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım karşılığında kendilerinden siyasi boyutta beklentiler içinde olduğunu ifade etmesidir. (Bkz Çizelge 55).

Kazanılmış bir sosyal yardım hakkının siyasi amaçlar için geri alınması tehdidi etik olarak kabul edilebilir değildir. Herkes dilediği düşünceyi savunma hakkına sahiptir. Verilen yardım karşılığında böyle bir beklentinin olması bir bakıma, sözde sosyal yardım hizmeti adı altında gençlerin beyinlerini yönlendirme

çabasını içermektedir. Bu durumda bazı sivil toplum kuruluşlarında başvuru sürecinde gençlerin siyasi görüşlerine yönelik bilgi istenme nedenlerinin birisinin de gençleri çeşitli siyasi faaliyetlerde kullanmak olduğu akla gelmektedir. Ekonomik olarak kısıtlı imkanlara sahip olan gençler aldıkları yardımdan olmamak için beklentileri yerine getirme durumunda kalabilmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin tamamına yakını bu beklentileri gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir (Bkz Çizelge 56).

Çizelge 55: STK'nın Öğrenciden Siyasi Boyutta Beklentisinin Olma Durumunun Dağılımı

Siyasi Boyutta Beklenti Olup Olmadığı	Sayı	Yüzde
Oldu	35	20.5
Olmadı	136	79.5
Toplam	171	100.0

Çizelge 56: Öğrencinin STK'nın Hizmet Dışı Beklentilerini Gerçekleştirme Durumunun Dağılımı

Hizmet Dışı Beklentileri Gerçekleştirme Durumu	Sayı	Yüzde
Gerçekleştirdi	81	94.2
Gerçekleştirmede	5	5.8
Toplam	86	100.0

Bir bakıma gençlerin bu beklentileri gerçekleştirmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Çünkü verilen burs bu beklentinin karşılanması koşuluyla verilmektedir. Böyle bir süreç her ne kadar eleştiriye açıksa da gençlerin önemli bir bölümünün (%76.7) sivil toplum kuruluşuna beklentilerinin kendi düşünce yapılarına uyduğunu belirtmektedir (Bkz. Çizelge 57). Gençler de sosyal yardım alacakları sivil toplum kuruluşuna başvururken kendi düşünce sistemlerine uygun yapıda kuruluşları tercih ediyor olabilirler ya da tam tersi bir bakışla sivil toplum kuruluşları kendi yapılarına uygun gençleri seçiyor olabilir. Ancak yine de yardım aldığı sivil toplum kuruluşu ile düşünce yapısının uymadığını belirten gençlerin yüzdesi de azımsanmayacak düzeydedir (%23.3). Bu durumda

yardım aldığı sivil toplum kuruluşu ile ilişkilerinden memnun olmayan bir genç grubunun olduğu da rahatlıkla söylenebilir. Öyle ki “bir fırsat daha verilse aynı sivil toplum kuruluşuna başvurmazdım” diyen gençler %16.5 düzeyindedir (Bkz Çizelge 58). Bu yüzde sivil toplum kuruluşu ile düşünce yapısının uyuşmadığını belirten gençlerin yüzdesiyle bir hayli yakındır. Sivil toplum kuruluşu ile ilişkilerinde huzursuzluk duyan gençlerin varlığı sivil toplum kuruluşunda etik uygunluğu olmayan konuların olduğunu göstermektedir.

Siyasi beklentilerin olması başlı başına gençlerin kendi kararlarını verme haklarına engel olur niteliktedir. Öte yandan konu saygı ilkesi açısından da değerlendirilebilir. Gençler arasında düşünce yapısına, inançlarına saygı duyulmaksızın farklı bir düşünce yapısına yönlendirilen gençlerin olduğu açıktır. Brill (2001)'e göre, insanlar kişisel özelliklerinin farklılığından dolayı nitelikleri açısından da farklılıklar gösterir. İnsanların yönelimlerinin nasıl olacağını kendi kararlarını verme haklarından doğar. Diğer insanlar da aynı şekilde kendi farklılıklarını kendi yönelimleriyle yaratırlar. Bu nedenle herkesin bu yönelimlere saygı duyması zorunluluğu vardır.

Öte yandan görülmektedir ki düşünce yapısı uymamasına rağmen sivil toplum kuruluşlarının siyasi beklentileri olmaktadır. Saygı ilkesinin düşüncelere saygı gösterilmeyerek ihlal edildiği ortadadır. Bu doğrultuda kabul ilkesi de gerçekleştirilmemiş olmaktadır. Çünkü gençler arasında bir birey olarak düşünceleri ve yönelimleriyle kabul edilmemiş ve çeşitli beklentilerle yönlendirilmeye çalışılmış gençler bulunmaktadır.

Çizelge 57: STK'nın Beklentilerinin Öğrencinin Düşünce Sistemine Uyması Durumunun Dağılımı

Beklentilerin Düşünce Sistemine Uyup Uymama Durumu	Sayı	Yüzde
Uyuyor	66	76.7
Uymuyor	20	23.3
Toplam	86	100.0

Çizelge 58: Öğrencinin Bir Fırsat Daha Verildiğinde Aynı STK'ya Yine Başvurması Durumunun Dağılımı

Yine Aynı STK'ya Başvurup Başvurmama Durumu	Sayı	Yüzde
Başvururdu	142	83.5
Başvurmazdı	28	16.5
Toplam	170	100.0

*Bu soruya bir kişi yanıt vermemiştir

6.3. Etik İlkeler Kapsamında Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşuna Yönelik Değerlendirmeleri

Çalışmada bu bölüme kadar sivil toplum kuruluşları elde edilen veriler kapsamında etik açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak sivil toplum kuruluşlarında etik olmayan konuların spesifik bir biçimde belirlenebilmesi için araştırmaya katılan gençlere etik ilkeleri kapsayan çeşitli ifadeler söylenmiş ve gençlere bu ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu noktada oldukça çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmaya katılan gençlerin yarısından fazlası hizmet aldıkları sivil toplum kuruluşunun hizmet vereceği gençleri belirlerken objektif bir seçim süreci gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Ancak gençlerin %35'i ise buna katılmamaktadır (Bkz Çizelge 59). Bu yüzde oldukça önemli olarak değerlendirilmelidir. Sivil toplum kuruluşunun objektif bir biçimde bursiyerlerini belirlememesi daha ihtiyaç sahibi gençlerin elenebileceği anlamına gelmektedir ki bu da oldukça yanlış bir uygulamaya meydan verecektir. Öte yandan çalışmada sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım hizmetlerinden yararlanan gençlerin ekonomik düzeyinin düşük olduğu da saptanmıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında gençler arasında hak etmediği halde yardımdan yararlanan fazla sayıda genç olduğunu söylemek yanlış olacaktır.

Çizelge 59: STK'nın Objektif Seçim Süreci Gerçekleştirilmesi Durumunun Dağılımı

Objektif Seçim Süreci	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılıyor	8	4.7
Katılmıyor	52	30.4
Fikri Yok	21	12.3
Katılıyor	62	36.3
Tamamen katılıyor	28	16.4
Toplam	171	100.0

Ayrıca gençler arasında sosyal yardımın verileceği kişilerin belirlenmesi sürecinde objektif bir değerlendirme yapılmadığını düşünenler olsa da gençlerin tamamına yakını aldıkları sosyal yardımı gerçekten hak ettiğini düşünmektedir (Bkz Çizelge 60). Bu durumun da bir çelişki yarattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle bu soruyla ilgili olarak tüm öğrencilerin samimi yanıtlar vermemiş olabileceği de akla gelmektedir.

Çizelge 60: Öğrencinin Sosyal Yardımı Hak Etme Durumunun Dağılımı

Sosyal Yardımı Hak Etme Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	5	2.9
Katılmıyor	2	1.2
Fikri Yok	5	2.9
Katılıyor	89	52.0
Tamamen katılıyor	70	40.9
Toplam	171	100.0

Gençlerin sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşuna eleştirel baktıkları bir diğer konu ise kapsamlı seçim süreciyle ilgilidir. Araştırmaya katılan gençlerin yarısından fazlası sivil toplum kuruluşunun sosyal yardım vereceği kişileri belirlerken kapsamlı bir seçim süreci gerçekleştirdiğini düşünse de gençlerin yaklaşık %30'u ise buna katılmadığını ifade etmektedir. Bu da azımsanmayacak bir yüzdendir (Bkz Çizelge 61).

Seçim sürecinin yeterince kapsamlı olmaması da tercihlerin daha kişisel belirleyicilere göre yapılması riskini taşımaktadır. Böylece yardıma daha çok ihtiyaç duyan gençlerin bu hizmetten yararlanamaması gibi bir sorun ortaya çıkabilmektedir. Verilen bu bilgiye ek olarak gençlerin yine %30'u başvuru sürecinde kendilerinden bazı gereksiz bilgilerin istendiğini düşünmektedir (Bkz Çizelge 62). Sosyal yardım verilecek kişilerin belirlenmesi süreci en temelde kişinin ihtiyaçlarını ve ekonomik durumunu belirlemeyi gerektirir. Bunun dışında istenen bilgiler kişileri rahatsız edici nitelikte olabilir.

Gençlerden başvuru süreçlerinde siyasi ve dini boyuttaki bilgilerin de istendiği hatırlanacak olursa sivil toplum kuruluşlarında başvuru ve seçim aşamasında bazı sıkıntıların var olduğu göze çarpmaktadır.

Çizelge 61: STK'nın Kapsamlı Bir Seçim Süreci Gerçekleştirilmesi Durumunun Dağılımı

Kapsamlı Seçim Süreci	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	10	5.8
Katılmıyor	40	23.4
Fikri Yok	31	18.1
Katılıyor	58	33.9
Tamamen katılıyor	32	18.7
Toplam	171	100.0

Çizelge 62: Öğrenciden Başvuruda Gereksiz Bilgiler İstenmesi

Durumunun Dağılımı

Gereksiz Bilgiler İstenmesi Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	36	21.1
Katılmıyor	73	42.7
Fikri Yok	10	5.8
Katılıyor	43	25.1
Tamamen katılıyor	9	5.3
Toplam	171	100.0

Sivil toplum kuruluşları açısından sıkıntılı olarak değerlendirilebilecek bir diğer konu da gençlerin alacağı hizmetlerle ilgili olarak önceden bilgilendirilmesi süreciyle ilgilidir. Sosyal yardım alan gençlerin yaklaşık %60'ı sosyal yardımın verilmesi süreci öncesinde hizmetle ilgili olarak tatmin edici boyutta bilgilendirildiğini ifade etmektedir. Gençlerin yaklaşık %30'u ise buna katılmamaktadır. Hugman (2003)'a göre insani hizmetlerde hizmetten yararlanan bireylerin süreçle ilgili olarak her konuda bilgilendirilmeleri etik bir gerekliliktir. Bireylerin alacakları hizmet hakkında her boyutuyla bilgi sahibi olma hakları vardır. Böyle bir süreç bireylerin kafasında olabilecek soru işaretlerinin ortadan kalkmasına yardımcı olur ve bir güven ortamı bu şekilde sağlanır. Bu kapsamda bazı gençler açısından sosyal yardım hizmeti sürecinin başında sivil toplum kuruluşuna güven duyulmasını engelleyebilecek bir durum olduğu açıktır.

Çizelge 63: Öğrencinin Sosyal Yardım Öncesi Tatmin Edici Boyutta Bilgilendirilme Durumunun Dağılımı

Tatmin Edici Boyutta Bilgilendirme	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	7	4.1
Katılmıyor	42	24.6
Fikri Yok	21	12.3
Katılıyor	68	39.8
Tamamen katılıyor	33	19.3
Toplam	171	100.0

İnsani hizmet veren kurumlar açısından müracaatçılara ilgili ve sıcak davranılması kabul ilkesinin gerçekleşmesi açısından bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık %85'i sivil toplum kuruluşu çalışanlarının kendilerine oldukça sıcak ve içten davrandığını belirtmektedir. Böyle bir yaklaşım insani hizmet veren kuruluşlar açısından oldukça önemli bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Ekonomik yetersizlikler nedeniyle sosyal yardım alan gençler bu özelliklerinden dolayı çok rahat davranamayabilirler. İlgili ve sıcak davranış gençlere kendileriyle istekli bir biçimde ilgilenildiği hissini verecektir

Kabul ilkesi insanın onuru ve değeri açısından oldukça önemlidir. Bireyler zayıf ve güçlü yönleri, yeterli ve yetersiz nitelikleri ile bir bütün olarak değer görme ihtiyacı içindedirler (Parker, 2003:27). Sosyal yardım sürecinde yardımı hak edenlerin belirlenmesi sürecinde gençler kendilerini ifade etmekte, kendileriyle ilgili bilgiler vermektedir. Bu süreç gençler açısından kolay olmayabilir. Bu nedenle gençlerin büyük bir bölümünün ilgiyle karşılaştığını belirtmesi kabul gördüklerine ilişkin inançları olduğunu göstermektedir. Öte yandan ilgiyle karşılanmadığını belirten gençler de vardır. Sivil toplum kuruluşlarının kabul ilkesi doğrultusunda gençlere iyi mesajlar yönlendirmesi iletişim becerilerini iyi kullanmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 64: STK Çalışanlarının Öğrenciye İlgili ve Sıcak Davranması Durumunun Dağılımı

STK Çalışanlarının İlgili ve Sıcak Davranması	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	3	1.8
Katılmıyor	21	12.4
Fikri Yok	5	2.9
Katılıyor	55	32.4
Tamamen katılıyor	86	50.6
Toplam	170	100.0

*Bu soruya bir kişi yanıt vermemiştir.

Sivil toplum kuruluşunun müracaatçılara yönelik davranış biçiminin anlaşılması açısından gençlere karşı sözlü ya da yazılı biçimde küçük düşürücü davranışta bulunup bulunmaması da oldukça önemli bir boyuttur. Gençlerin %93'ü sivil toplum kuruluşu çalışanlarınca kendilerine yönelik sözlü ya da yazılı olarak küçük düşürücü bir davranışa maruz kalmadıklarını ifade etmektedir. Bunun tersini yaşamış olduğunu belirten yaklaşık %6 açısından durum, eleştirilmesi gereken bir konudur (Bkz Çizelge 65).

İnsani bir hizmetin alındığı bir kuruluştaki gençlerin zedeleyici nitelikte bir davranışla karşılaşması kabul edilebilir nitelikte değildir. Bir birey tüm özellikleriyle sadece insan olmasından kaynaklı olarak saygı ve değer görme

hakkına sahiptir. Bu açıdan bu tarz davranışların sifıra indirilmesi oldukça önemlidir.

Çizelge 65: STK'nın Öğrenciye Karşı Sözlü veya Yazılı Küçük Düşürücü Davranışta Bulunması Durumunun Dağılımı

Sözlü ya da Yazılı Küçük Düşürücü Davranışta Bulunma Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	116	67.8
Katılmıyor	45	26.3
Fikri Yok	1	0.6
Katılıyor	6	3.5
Tamamen katılıyor	3	1.8
Toplam	171	100.0

Gençlere sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşuna tarafından herhangi bir özelliğinden dolayı ayrımcılığa uğrayıp uğramadıkları da sorulmuştur. Buna göre gençlerin yaklaşık %80'i ayrımcılığa uğramadığını ifade etmektedir. Ayrımcılığa uğradığını belirten gençlerin yüzdesi ise %10'a yakındır (Bkz Çizelge 66).

Bu küçük bir yüzde olarak görülse de önemli bir veridir. Bireyler her türlü farklılıklarıyla bir birey olarak saygı görme hakkına sahiptir. Bu noktada da kabul ve farklılık ilkeleri ortaya çıkmaktadır. Çalışanlar kişisel düşünce odağında bazı farklılıkları kabul etmeyebilirler ancak profesyonelce bir davranış farklılıklara saygı gösterilmesi ve ayrımcılık yapılmamasını gerektirmektedir. Ayrımcılık hiçbir şekilde etik açıdan kabul görececek bir davranış biçimi değildir. Ancak kabul ve farklılık ilkeleri ihlal edilerek belli bir oranda sivil toplum kuruluşlarında ayrımcılıkların yapıldığı, herkese eşit davranılmadığı görülmektedir. Oysa Banks (2000:39)'a göre bireylerin hem fırsat eşitliği, hem de bu fırsatlardan eşit biçimde yararlanma hakkı vardır. Sivil toplum kuruluşlarında az da olsa eşitlikçi olmayan davranışların olması düşündürücüdür.

Çizelge 66: STK'da Ayrımcılık Yapılması Durumunun Dağılımı

Ayrımcılık Yapılması Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	96	56.1
Katılmıyor	47	27.5
Fikri Yok	13	7.6
Katılıyor	8	4.7
Tamamen katılıyor	7	4.1
Toplam	171	100.0

Bu veriyi destekleyen bir bilgi de ayrıcalıklı davranmaya ilişkin bilgidir. Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık %65'i hizmet alınan sivil toplum kuruluşunda bazı kişilere ayrıcalıklı davranılmadığını belirtmektedir. Gençlerin yaklaşık %20'si ise aksi görüşü savunmaktadır. İnsanlara hizmet veren kurumlar olarak sivil toplum kuruluşlarının tüm müracaatçılara aynı mesafede durması etik bir gerekliliktir. Genel olarak araştırma dahilindeki sivil toplum kuruluşlarının bunu gerçekleştirdiği söylenebilir. Ancak %20'luk bir kesimin bu konudaki memnuniyetsizliği zaman zaman bu sürecin aksayabildiğini göstermektedir. Bazı kişilere ayrıcalıklı davranılması sivil toplum kuruluşuna duyulan güveni de zedeleyici bir durumdur.

Çizelge 67: STK'da Bazı Kişilere Ayrıcalıklı Davranılması Durumunun Dağılımı

Ayrıcalıklı Davranma Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	70	40.9
Katılmıyor	41	24.0
Fikri Yok	28	16.4
Katılıyor	26	15.2
Tamamen katılıyor	6	3.5
Toplam	171	100.0

Araştırma sonuçları açısından sivil toplum kuruluşunda bazı olumsuzlukların olduğu ortadadır. Gençlerin sivil toplum kuruluşuna duyduğu güvenle ilgili veriler kapsamında da gençlerin büyük bir bölümünün (4/5) sosyal yardım aldıkları sivil

toplum kuruluşuna güven duyduğu görülmektedir. Müracaatçıların hizmet aldığı kuruluşlara güven duyması çok önemli bir süreçtir. Böyle bir güvenin varlığı sivil toplum kuruluşları açısından hizmet kalitesi anlamında takdir edilmesi gereken bir durum olarak göze çarpmaktadır.

Güven sosyal ilişkilerde huzur ve dengeyi sağlayan en önemli aktördür. Güvenin sivil toplum kuruluşlarında sağlanması gerekir. Sivil toplum kuruluşları aile ya da devlet kurumları gibi değildir. Oldukça özel sosyal kurumlardır. Gönüllülüğün esas olduğu bir yapılanmada bu kuruluşlar kendileri güven sağlayarak hizmet ettikleri gruba da güveni öğretebilirler (Newton, 2001: 206).

Ancak bu konuda da olumsuz değerlendirmelere ilişkin bir oran da gözden kaçmamaktadır. Gençlerin %17'si sivil toplum kuruluşuna güven duymadığını belirtmektedir. Sivil toplum kuruluşuna ilişkin yapılan olumsuz değerlendirmelerde yüzdelerin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki sivil toplum kuruluşu ile ilişkileri bakımından oldukça memnuniyetsiz bir grubun olduğu kesindir.

Çizelge 68: Öğrencinin STK'ya Güven Duyması Durumunun Dağılımı

STK'ya Güven Duyma Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	7	4.1
Katılmıyor	22	12.9
Fikri Yok	7	4.1
Katılıyor	52	30.4
Tamamen katılıyor	83	48.5
Toplam	171	100.0

Gençlerin sivil toplum kuruluşuna duyacağı güvenin gelişmesinde vaat edilen hizmetlerin zamanında gerçekleştirilmesinin hiç kuşku yok ki önemi büyüktür. Gençlerin %90'ı sivil toplum kuruluşundan sosyal yardımı aksamadan doğru zamanda ve miktarda almaktadır. Gençlerin yaklaşık %10'u ise yardımı zamanında almadıklarını ifade etmektedir. Hizmet kalitesi yönünde hizmetin istikrarlı bir biçimde devam etmesi önemli bir kriter olmakla birlikte etik açıdan

da olmazsa olmaz bir koşuldur. Bu nedenle az sayıdaki memnuniyetsizliği de yok etmek açısından verilen sözlerin tutulması ve hizmetlerin söylendiği zaman ve biçimde gençlere ulaştırılması oldukça önemlidir.

Çizelge 69: Sosyal Yardımın Aksamadan Öğrenciye Ulaşması Durumunun Dağılımı

Sosyal Yardımın Aksamadan Ulaşma Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	7	4.1
Katılmıyor	8	4.7
Fikri Yok	3	1.8
Katılıyor	52	30.4
Tamamen katılıyor	101	59.1
Toplam	171	100.0

Araştırma verileri açısından bir diğer çarpıcı sonuç da gençlerin sivil toplum kuruluşunda kendilerini ifade edebilme özgürlüğüyle ilgilidir. Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık %60'ı sivil toplum kuruluşunda kendisine fikirlerini özgürce ifade etme imkanı verildiğini belirtmektedir. Gençlerin yaklaşık %20'si ise bu imkanın kendisine verilmediğini ifade etmektedir. Etik açıdan müracaatçıların kendi kaderlerini tayin hakları oldukça önemlidir ve müracaatçılar hizmet aldıkları bir ortamda karar süreçlerine katılmalı ve kendisini ifade etmelidir. Bu açıdan gençlerin çoğunun bu imkanı bulması önemli bir noktadır. Ancak bu imkanı bulamayan gençlerin de desteklenmesi ve kendisini ifade edebileceği ortamların hazırlanması gerekmektedir.

Denstad (2002: 121)'a göre gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşları sosyal hizmetler verdikleri ve hükümeti bu hizmetlerden kurtardıkları için önemli sayılamazlar, çünkü hükümetler için bunlar zaten yapılması gereken görevlerdir. Gençlik sivil toplum kuruluşları için daha önemli ve geniş bir rol, gençlerin karar verme süreçlerine katılım sağlayabilmeleri, böylece kendi gelecekleri açısından kararlarda etkili olabilmeleridir.

Çizelge 70: Öğrencinin STK'da Fikirlerini Özgürce Söyleme İmkânı Verilmesi Durumunun Dağılımı

Fikirlerin Özgürce Söylenmesi	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	4	2.3
Katılmıyor	28	16.4
Fikri Yok	36	21.1
Katılıyor	51	29.8
Tamamen katılıyor	52	30.4
Toplam	171	100.0

Gençlerin %70'i sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşunun kendilerine karşı saydam-şeffaf olduğunu düşünmektedir. Bunun aksini savunan öğrencilerin yüzdesi ise yaklaşık %20'dir. Hizmeti veren ve alan arasında güven ortamının sağlanması açısından şeffaflık çok önemlidir. Hizmetten yararlanan kişiler kendilerine karşı şeffaf olduğunu düşündükleri için hiçbir şüphe duymadan bu hizmetlerden yararlanabilirler.

Bu açıdan gençlerin büyük bir bölümünün bu saydamlığı hissetmesi sivil toplum kuruluşlarının onlara güven verdiğini göstermektedir. Kendilerine karşı saydam-şeffaf davranılmadığını düşünen gençlerin oranı ve sivil toplum kuruluşuna güven duymayan gençlerin oranı birbiriyle tutarlılık göstermektedir. Bu açıdan güven kazanma süreciyle ilgili olarak sivil toplum kuruluşlarının belli bir düzeyde de olsa sıkıntıları olduğu açıktır.

Çizelge 71: STK'nın Öğrenciye Saydam-Şeffaf Olma Durumunun Dağılımı

Saydamlık Şeffaflık Durumu	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	6	3.5
Katılmıyor	24	14.0
Fikri Yok	19	11.1
Katılıyor	73	42.7
Tamamen katılıyor	49	28.7
Toplam	171	100.0

Etik tartışmalarda bilgilerin gizli tutulması ve kayıtların düzenli tutulması konuları bir hayli önemlidir. Çalışmanın bu konulardaki sonuçları etik açıdan tatmin edici niteliktedir. Gençlerin %70'i kendileriyle ilgili bilgilerin gizli tutulduğunu düşünmekte, yaklaşık %25'i ise bu konuda fikri olmadığını belirtmektedir (Bkz Çizelge 72).

Kayıtların düzenli tutulmasıyla ilgili veriler de gizlilikle benzerlik taşımaktadır. Fikri olmayan gençlerin yoğunluğu şaşırtıcı değildir. Gençlerin yaklaşık %80'inin sivil toplum kuruluşunda kayıtların düzenli tutulduğunu düşündüğü görülmektedir. Fikri olmayanların yüzdesi ise %16'dır. Sivil toplum kuruluşlarının kayıt sistemi hakkında bilgi sahibi olmadıkları için gençlerin net bir yanıt verememesi doğaldır (Bkz Çizelge 73).

Çizelge 72: STK'da Öğrenci Bilgilerinin Gizli Tutulması Durumunun Dağılımı

Gizlilik	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	3	1.8
Katılmıyor	6	3.5
Fikrim Yok	40	23.4
Katılıyor	73	42.7
Tamamen katılıyor	49	28.7
Toplam	171	100.0

Çizelge 73: STK'da Kayıtların Düzenli Tutulması Durumunun Dağılımı

Düzenli Kayıt	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyor	2	1.2
Katılmıyor	5	2.9
Fikri Yok	28	16.4
Katılıyor	77	45.0
Tamamen katılıyor	59	34.5
Toplam	171	100.0

Araştırma kapsamında gençlere son olarak sosyal yardım verilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlarda üç konu göze çarpmaktadır. Gençlerin yarısına yakını maddi durumun temel alınması gerektiğini belirtmektedir. Gençlerin yaklaşık %30'u ise sosyal yardım gerçekten hak edenlere verilmelidir demektedir. Bu iki konu birbiriyle bir hayli ilişkilidir. Gençler sosyal yardım sürecinde ekonomik ihtiyacın temel alınmasını istemekte, bu konuda gerçekten hak edenlerin bu yardımı alabilmesini beklemektedir. Amacı gençlere ekonomik olarak destek vermek olan bir hizmetin bu kapsamda yapılması elbette en doğrusu olacaktır. Ancak zaman zaman bu hizmetin altında farklı amaçların da gerçekleştirilmeye çalışılması gençleri tedirgin etmektedir. Gençlerin %16'sı yardımın ideolojik bir amaç güdülmekten yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Bkz Çizelge 74). Araştırmada sivil toplum kuruluşlarında özellikle siyasi odakta çeşitli çalışmaların yürütülmeye çalışıldığı saptanmıştır. Bu nedenle beklenti başlığında gençlerin böyle bir yanıt vermeleri şaşırtıcı değildir.

Çizelge 74: Sosyal Yardım Verilirken Nelere Dikkat Edilmesi Gerektiğinin Dağılımı

Sosyal Yardım Verilirken Dikkat Edilmesi Gereken Konular	Sayı	Yüzde
Maddi durum	74	47.4
Ayrımcılık yapılmaması	5	3.2
Okul başarısı	4	2.6
Bireye saygı gösterilmesi	1	0.6
Tüm ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olması	1	0.6
Burs karşılığı zorunlu beklentilerin olmaması	2	1.3
Gerçekten hak edenlere verilmesi	44	28.2
İdeolojik bir amaç güdülmekten yardım yapılması	25	16.0
Toplam	156	100.0

*Bu soruya on beş kişi yanıt vermemiştir

6.4. Sonuç

Bu bölüm sivil toplum kuruluşlarının tarafından verilen hizmetin etik odakta değerlendirilebilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Görülmektedir ki sivil toplum kuruluşları hizmet sunduğu gençlerle yakından iletişim kurma yolunu benimsemekte, hatta burs hizmeti dışında da çeşitli yardımlar ve destekler sağlamaktadır. İhtiyaç sahibi gençler açısından bu durum elbette oldukça yararlıdır. Ancak görülmektedir ki sivil toplum kuruluşlarında bazı konularda tartışmaya açık olumsuzluklar mevcuttur.

Sivil toplum kuruluşları zaman zaman verdikleri hizmetin karşılığında sosyal-kültürel ve hatta siyasi odakta beklentiler içine girebilmektedir. Özellikle siyasi açıdan gençleri yönlendirmeye yönelik girişimler bir sosyal yardım hizmeti adı altında amacını aşan bir boyuta ulaşabilmektedir. Öyle ki başvuru sürecinde de gençlerden aile bilgileri, eğitim ve ekonomik durumlarına ilişkin bilgilerin yanı sıra siyasi görüşleri ve dini inançlarını öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur. Böyle bir durum etik açıdan özellikle kabul, bireysellik, kendi kararını verme gibi etik ilkeler açısından açık bir ihlal niteliği taşımaktadır.

Öte yandan gençlerin sivil toplum kuruluşuna duyduğu güven, sivil toplum kuruluşlarının bireylere karşı şeffaf olması, objektifliği, ayrımcılık yapılmaması, fikirlerin özgürce ifade edilmesi gibi etik açıdan önemli noktalarda gençlerin önemli bir bölümünün memnuniyeti göze çarpmaktadır. Yine de bu konularda memnuniyeti olmayan öğrencilerin %20'leri bulması çeşitli soru işaretlerini gündeme getirmektedir. Öyle ki gençler de sosyal yardım sürecine ilişkin beklentilerinde önemli bir noktaya değinmişler ve yardımın hem sadece gerçekten hak edenlere verilmesi hem de bu yardım sürecinde ideolojik amaçlar güdülmemesi beklentisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Sivil toplum kuruluşlarının gizlilik ve kayıtların tutulması ilkelerinde ise başarılı olduğu görülmektedir.

Sosyal hizmet çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet mesleğinin ilke ve prensiplerini tam anlamıyla çalışmaları yansıtamadıkları açıktır. Sosyal yardım süreci hak, adalet, eşitlik gibi temellere oturtularak gerçekleştirilmesi gereken bir süreçtir. Sosyal hizmet mesleğinin de temelini oluşturan bu kavramların gençlik çalışmalarında içselleştirilmesi ve kurum kültüründe uygulanması zorunluluğu vardır. Sivil toplum kuruluşlarının ideolojik duruşu hizmet sürecine yansıdağında önemli etik problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Çalışmada sivil toplum kuruluşlarının gençlere yönelik özellikle siyasi odakta beklentilerin oluşunun saptanması önemli tartışmaya değer bir konu niteliğindedir. Bu duruma sivil toplum kuruluşlarının objektiflik, saydamlık, ayrımcılık gibi konularda yaşanan sıkıntılar eklendiğinde çok daha karmaşık bir durum ortaya çıkmaktadır. Sosyal yardım hizmeti sürecine sivil toplum kuruluşunun ideolojik boyutlu amaçlarının dahil edilmesi ve gençleri yönlendirmeye yönelik bir politikanın çeşitli düzeylerde ve biçimlerde uygulanması, gençler açısından bir risk durumunu ortaya koymaktadır.

BÖLÜM VII

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar kısaca özetlenecek ve ardından konuya ilişkin önerilerde bulunulacaktır.

7.1. SONUÇ

Bu araştırma üniversite öğrencilerine sosyal yardım veren sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım sürecinde etik ilkelere ne derecede uyduğunu saptamak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada üç temel konu üzerinde durulmuştur:

1. Sosyal yardım alan gençlerin ve ailelerinin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri nasıldır?
2. Sosyal yardım alan gençlerin devletin sosyal yardımları hakkındaki değerlendirmeleri nasıldır?
3. Sosyal yardım alan gençlerin sosyal yardım aldıkları sivil toplum kuruluşuna yönelik değerlendirmeleri nasıldır?

Bu temel konular kapsamında araştırma sonuçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

Sonuçlar göstermektedir ki, gençlerin anne ve babalarının eğitim düzeyleri düşüktür ve gençler çok çocuklu ailelerden gelmektedir. Bu durum ekonomik koşullara etki etmiştir. Ailelerin çoğunluğu yoksulluk sınırının altında, kent yoksulu ailelerdir.

Gençlerin büyük bölümü üniversite eğitimlerini ailelerinden uzak, farklı bir şehirde sürdürmektedir. Bu durum ise zaten yoksul ailelerden gelen gençlerin

durumunu daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle gençler çeşitli sosyal yardım hizmetlerine yönelmektedir.

Gençlerin büyük bir bölümü devletin kredi ve burs hizmetlerinden faydalanmaktadır. Ancak gençler bu hizmetlerin genel olarak ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğunu belirtmektedir. Gençlere göre devlet, gençlerin sorun ve ihtiyaçlarıyla yeterli düzeyde ilgilenmemekte ve hizmet üretmemektedir. Buna rağmen gençler sosyal yardım hizmetlerinden temelde devleti sorumlu görmektedir.

Devletin hizmetlerinden yeterince yararlanamayan gençler, sivil toplum kuruluşlarına sosyal yardım için başvurmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili olarak başvuru süreci ve hizmet sürecine ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Başvuru sürecinde gençlerin çoğunun hem mülakata alındığı hem de form doldurdukları saptanmıştır. Ancak etik açıdan çok da uygun olmayan nokta, başvuruda gençlerden eğitim ve aile bilgileri yanında siyasi ve dini görüşleri hakkında da bilgi istenmesidir. Gençlerin yaklaşık %40'ından siyasi görüşleri, %17.5'inden ise dini inançlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Bu noktada saygı, kabul ve objektiflik ilkelerinin ihlal edildiği görülmektedir.

Hizmet sürecinde ise elde edilen pek çok sonuç bulunmaktadır. Gençler sivil toplum kuruluşundan sosyal yardım dışında danışmanlık ve eğitim faaliyetleri gibi hizmetlerden de yararlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları genellikle gençlerle iletişimlerini geliştirme çabası içinde görünmektedirler. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının özellikle yüz yüze iletişimi tercih ettiği, yardımları elden sunduğu görülmektedir. Bazı sivil toplum kuruluşlarının verdiği sosyal yardım karşılığında bazı beklentiler içinde olduğu saptanmıştır. Gençlerin 1/5'inden fazlası sosyal yardım karşılığında kendilerinden sivil toplum kuruluşunun komisyonlarına katılım, gönüllü çalışmalarına katılım gibi beklentilerin olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada zaman zaman kendi kararını verme ilkesinin belli bir düzeyde ihlal edildiği göze çarpmaktadır. Öte yandan sivil toplum kuruluşları çeşitli hizmet beklentilerine ek olarak sosyal kültürel ve

siyasi boyutta beklentiler içine de girebilmektedir. Gençlerin yarısı sosyal yardım karşılığında kendilerinden düzenlenen etkinliklere katılımın; 1/5'i ise siyasi boyutta beklentilerin istendiğini ifade etmiştir.

Gençlerin tamamına yakını sosyal yardım karşılığı kendilerine sunulan beklentileri gerçekleştirmektedir. Gençlerin yaklaşık 4/5'i bu beklentilerin kendi düşünce sistemlerine uyduğunu söylemektedir. Ayrıca gençlerin 4/5'inden fazlası bir fırsat daha verildiği takdirde yine aynı sivil toplum kuruluşuna başvuracağını belirtmiştir. Bu durumda sivil toplum kuruluşlarına karşı genel olarak bir memnuniyetin olduğu açıktır.

Gençlerin önemli bir bölümü sivil toplum kuruluşunun objektif ve kapsamlı bir seçim süreci olduğunu düşünmektedir. Fakat gençlerin yaklaşık %30'u bunun aksini düşünmektedir ve bu durumda sivil toplum kuruluşlarının objektiflik ilkesi kapsamında çeşitli sıkıntıları olduğu görünmektedir. Yine aynı yüzde genç başvuruda kendilerinden gereksiz bilgiler istendiğini düşünmektedir.

Bilgilendirme ilkesi kapsamında sivil toplum kuruluşlarının bu ilkeyi yerine getirdiği söylenebilir. Ancak gençlerin yaklaşık %30'unun hizmet süreci hakkında tatmin edici boyutta bilgilendirilmediğini düşünmesi de araştırma açısından önemli bir sonuçtur.

Sivil toplum kuruluşları açısından sevindirici bir nokta, gençlerin 4/5'inden fazlasının kendilerine ilgili ve sıcak davranıldığını belirtmesidir. Bu noktada gençlerin büyük bir bölümü sivil toplum kuruluşunda ayrımcılığın yapılmadığını ifade etmektedir. Gençlerin tamamına yakınına küçük düşürücü bir hareketin yapılmamış olması da ayrımcılık ilkesine sivil toplum kuruluşları tarafından uyulduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre gençlerin yaklaşık 4/5'i sosyal yardım aldığı sivil toplum kuruluşuna güvenmektedir. Güven ilkesi kapsamında sivil toplum kuruluşu ve müracaatçılar arasında iyi bir köprü kurulduğu söylenebilir.

Gençlerin büyük bir bölümü aldıkları yardımın aksamadan ellerine ulaştığını belirtmektedir.

Gençlerin yaklaşık 1/5'inin sivil toplum kuruluşunda fikirlerini özgürce ifade edemedikleri saptanmıştır. Aynı şekilde gençlerin 1/5'i sivil toplum kuruluşunun kendilerine karşı yeterince saydam olmadığını düşünmektedir. Şeffaflık ilkesi kapsamında sivil toplum kuruluşlarında az da olsa sorunların olduğu görülmektedir.

Öte yandan gençlerin önemli bir bölümü sivil toplum kuruluşlarında gizlilik ilkesine uyulduğu ve kayıtların da düzenli tutulduğunu düşünmektedir.

Araştırma sonuçları hakkında genel bir yorum yapmak gerekirse şu söylenebilir: Sosyal yardımda asıl sorumlu olan devlet, yeterli düzeyde hizmet sunamamaktadır. Bu alanda önemli bir boşluk mevcuttur ve sivil toplum kuruluşları gençlere sosyal yardımlar sağlayarak önemli bir işlevi yerine getirmektedir ancak sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan bu sosyal yardım sürecinde etiğe uymayan çeşitli konulara rastlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının özellikle kabul, kendi kararını verme, saydamlık, dürüstlük, bilgilendirme ilkeleri kapsamında sorunlar yaşadığı; ancak gizlilik, kayıtların tutulması, güven, ayrımcılık ilkelerini uygulamada başarılı olduğu söylenebilir.

7.2. ÖNERİLER

Araştırma verilerine bağlı olarak sosyal yardım alanında devletin hizmetleri ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerine yönelik öneriler geliştirilebilir. Araştırma kapsamında geliştirilen öneriler aşağıda sunulmaktadır.

7.2.1. Devletin Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Öneriler

Genç nüfusun yaşadığı sorunların kökeninde genel bir gençlik politikasının olmayışı yatmaktadır. Devletin bilimsel veriler ışığında, hak odaklı bir yaklaşımla

gençlere yönelik eğitici, geliştirici yönde politikaları acilen üretmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye’de gençliğin profiline yönelik kapsamlı bir araştırmanın yapılması gerekmektedir. Bu konuda Türkiye İstatistik Kurumu en kısa sürede çalışmalara başlamalı ve Türkiye’nin genç profilini ortaya koymalıdır. Yapılacak geniş kapsamlı araştırmaların verileri doğrultusunda üretilecek politika ve stratejilerin nitelik olarak işlevsel olmasının yanında ayrıca gençlere yönelik ayrılan kaynakların artırılması temel bir gerekliliktir.

Özellikle gençlere yönelik sosyal yardım imkanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kredi ve burs hizmetlerine ayrılan kaynakların artırılması olumlu bir adım olacaktır. Kredi hizmetlerinde yapılan yardımlar geri ödemeli niteliktedir ancak kredi hizmetlerinin de devamlılığı önemli olarak görülmektedir. Çünkü bu süreçte eğitim sürecine yeni başlayan gençler için sağlanan kaynakta artış olmaktadır. Alınan yardımlar geri ödendiğinde yeni kişilere yardım sağlanabilmektedir. Diğer yandan bu noktada yapılması gereken önemli bir konu burs hizmetlerinin artırılmasıdır. Bursların yetersizliği açıktır ve bu nedenle çok az öğrenci bu hizmetten faydalanabilmektedir. Bu nedenle bu konuyla ilgili izlenen politikalar konusunda devletin yeni stratejiler üretmesi gerekmektedir. Bu konuyla ilgili olarak temel sorumlu birim olan YURTKUR’un yeni stratejiler geliştirmesi ve gençlere yönelik sosyal yardım kaynaklarının artırılması için harekete geçmesi gerekmektedir. Böylece gençlerin devletin gençlik sorunlarına ilgisizliği ve hizmet üretmediği yönündeki düşüncenin kırılması sürecine girilebilir.

Sosyal yardım hizmetleriyle ilgili olarak devlet kendisine ait temel sorumluluğu yerine getirmediği takdirde oluşan açığı yerel yönetimler, özel şirketler ve sivil toplum kuruluşları kapatmaya çalışmaktadır. Ancak bu süreç etik açıdan bazı olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Devlet, bir yandan politika ve hizmetlerini geliştirirken bir yandan da bu süreçte sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalıdır. Gençlere yönelik sosyal yardım hizmetleri ancak bu şekilde sosyal devlet ilkesine yakışır bir düzeye gelebilir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini geliştirmekle görevli birimlerin oluşturulması önem

kazanmaktadır. Sorumlu kişiler düzenli aralıklarla önemli sivil toplum kuruluşları yetkilileriyle bir araya gelmeli, ortak bir paydada buluşan, işbirliğine dayalı projelerin üretilmesi gerekmektedir.

Devletin genç nüfus içerisinde özellikle üniversite gençliğini de ayrı bir odakta değerlendirmesi gerekmektedir. Ülkenin yetişmekte olan iş gücü olarak üniversite gençliği, ülkemiz koşullarında zor imkanlarda eğitimini sürdürmektedir. Kısıtlı imkanlar nedeniyle yetişmiş olan nitelikli iş gücü de yurt dışına gitmektedir. Bu beyin göçü ülkeyi olumsuz etkileyen bir süreçtir. Bu nedenle devlet üniversite gençliğinin iyi bir refah düzeyinde eğitim almasını sağlamalı ve sonraki süreçle ilgili olarak istihdam alanlarını artırmalıdır. Bunun yerine getirilmesi sürecinde hiç kuşku yok ki devletin üniversitelerle bilgi alışverişinde bulunması ve ortak çalışmalar yürütmesi şarttır.

7.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım Hizmetlerine Yönelik Öneriler

Sivil toplum kuruluşlarının da dikkate alması gereken önemli noktalar vardır. Gençlik mutlaka sivil toplum için olmazsa olmaz bir unsurdur. Ancak bu noktada gençliğin hakları ve refahı temel konudur. Gençlerin sivil topluma katılımını artırıcı nitelikte tanıtımların, teşvik edici politikaların elbette uygulanması önemlidir. Ancak sivil toplum gençliği farklı ideolojilerle yönlendirmeye çalışan bir yapıya bürünürse o noktada tehlike başlamaktadır. Bu yapıdaki sivil toplum yapılanmaları için en temelde bir zihniyet değişikliği şarttır. Gençliğin katılım haklarını gözeten, gençlik refahını, gençliğin işlevselliğini artırıcı yönde bir bakış açısına sahip örgütlenmelerin artması gerekmektedir. Bu bakış açısında adalet ve hak temelinde etik gerekliliklerin yerine getirilmesi temel bir zorunluluktur.

Bu noktada önemli sorumluluk yine sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir. Rekabet her toplum için belli bir düzeyde yarar getiren bir süreçtir. Ancak gençlik alanında çalışan tüm sivil toplum kuruluşlarının aynı zamanda işbirliğine

dayalı bir çalışma prensibi geliştirmeleri gençlik sorunlarının çözümünde önemli rol oynayacaktır.

Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda farklı disiplinlerden nitelikli profesyonelleri de gönüllü çalışmalarına katmak için politikalar izlemelidir. Farklı alanlardan meslek elemanlarının ekip çalışması gönüllük ruhuna uyan bir sistemdir. Bu süreç de gençlik refahı alanında olumlu yönde etki yaratacaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının uygulamalarında sürecinde etik dışı davranışlar mümkün olduğunca yok edilmelidir. Bunun için dernekler ve vakıflar etik kurullarını işlevsel bir biçimde hayata geçirmelidir. Ülkemizde etik kurullar genelde yönetmelikler gereği sadece ismen oluşturulmaktadır. Ancak bu kurulların işlevsellik kazanması etiğe uygun uygulamaları artıracaktır. Aynı şekilde sivil toplum kuruluşları sürekli eğitim politikasını kendi içinde de uygulamalıdır. Hem gönüllülere hem de çalışanlara yönelik seminer, eğitim, panel ve toplantıların sıklıkla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Böylece toplumun değişen koşullarına sivil toplum kuruluşlarının kendisini yenileyerek adapte olması sağlanacak ve uygulamaların işlevselliği de etiğe uygun olarak artacaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının eşitlik ve adalet ilkeleri odağında yardımlarını gerçekten hak eden, yoksul gençlere yapması şarttır. Bunun için de kapsamlı bir seçim sürecinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Gençlerden ekonomik durumları, eğitim durumları ve ailelerine ilişkin bilgilerin alınması ve sosyoekonomik durumlarının net bir biçimde öğrenilmesi yararlı olacaktır. Bu süreçte gençlerin siyasi görüşlerinin, dini inançlarının öğrenilmesi amacını taşıyan sorulardan kaçınılması uygun olacaktır. sosyal yardım hizmeti tarafsız olmayı gerektiren bir hizmettir. Düşünce yapılarına göre değil, ihtiyaç esasına göre başvurular değerlendirilmeli ve hizmet bu doğrultuda sunulmalıdır.

Gerek başvuru sürecinde gerekse yardımın verilmesi sürecinde sivil toplum kuruluşlarının gençlerle iletişim biçimi çok önemlidir. Bu nedenle kuruluş

çalışanları ve gönüllülerin hizmetten yararlanan gençlere karşı mutlaka saygıyı koruması gerekmektedir. Saygı ilkesi kapsamında gençlere eşit davranılmalı, küçük düşürücü nitelikteki davranışlardan kaçınılmalıdır. Bu noktada özellikle farklılıklara saygı önem kazanmaktadır. Sosyal yardımlardan yararlanan farklı özelliklere sahip tüm gençler aynı saygı ve değeri görme hakkına sahiptirler. Gençlerin kendi kararlarını verme özgürlükleri de mutlaka akılda tutulmalıdır ve bu nedenle gençlerin fikirlerini özgürce ifade edecekleri ortamların yaratılması gerekmektedir. Gençler kendileriyle ilgili konularda kararlara katılım sağladığı taktirde hizmetlerin kalitesi de artacaktır. Kendi kararını verme ilkesi kapsamındaki bu davranışla sivil toplum kuruluşları da sivil toplumun felsefesini oluşturan katılımcı, demokratik, eşitlikçi yapıyı oluşturabilir.

Sivil toplum kuruluşlarının hizmet süreciyle ilgili olarak gençleri mutlaka detaylı bir biçimde bilgilendirmesi gerekmektedir. Saydamlık ve güven ilkesi kapsamında bu yapının oluşturulması şarttır. Sonraki aşamada ise tüm söylenenler söylendiği şekilde ve zamanda yerine getirilmelidir.

Sivil toplum kuruluşlarının verdikleri hizmet karşılığında bir hizmet beklentisine girmemesi gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları zaten gönüllülük esasına göre çalışan kuruluşlardır. Bu noktada verilen yardıma karşılık yapılması zorunlu tutulan konular, sivil toplumun felsefesine aykırı düşmektedir. Gençler kendi istedikleri taktirde kuruluşun çalışmalarında aktif rol almalıdırlar.

Diğer yandan sivil toplum kuruluşları hizmetlerinin her aşamasında gençlere karşı şeffaf bir politika izlemelidir. Sosyal yardım adı altında üstü örtülü amaçlarını gerçekleştirmek isteyen sivil toplum kuruluşları böyle bir yaklaşımdan kaçınılmalıdır. Bu noktada gençler ve sivil toplum kuruluşları arasında güven köprüsü kurulacaktır. Dürüstlük ilkesi sivil toplum kuruluşlarının toplumla bütünleşmesi sürecinde en önemli etik ilke olarak göze çarpmaktadır. bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının hizmet verdiği gruba ve topluma karşı dürüst davranması, sivil toplumun toplumda sağlam bir yapıyla temelini atmasını ve

gelişmesini sağlayacaktır. Böyle bir süreçte gençler de kendi talep ve arzuları ile gönüllü çalışmalara katılacaktır.

Son olarak sivil toplum kuruluşları gizlilik ilkesi kapsamında gençlerden aldığı bilgileri gizli tutmalıdır. Bununla ilgili olarak kayıtlar titizlikle tutulmalı ve saklanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2003). "21. Yüzyılı Şekillendirecek İki Anahtar Kavram Olarak Küreselleşme ve Sivil Toplum". *Siyaset ve Sivil Toplum*. Sivil Toplum Dergisi. Yıl.1 Sayı.4 İstanbul.
- Ahrne, G. (1998). "Civil Society and Uncivil Organizations". *Real Civil Societies: Dilemmas of Institutionalization*. Sage Publications.
- Akşit, B.(2002). "Türkiye'de Sivil Toplum Söylemleri". STK'lar, *Yerelleşme ve Yerel Yönetimler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Akşit, B. (2003). "Türkiye ve Orta Doğu'da Sivil Toplum Tartışmaları: Sivil, Mivil ya da Tivil Toplum". *Küreselleşen Sivil Toplum*. Sivil Toplum Dergisi. Yıl. 1 Sayı. 3. İstanbul
- Anğ, T. (2003). "Birey-Sivil Toplum-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi". *Düşünen Sivil Toplum Felsefi Açılımlar-Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Arslan, Z. (2005). "Demokrasinin Demokratikleştirilmesi Sivil Toplum Örgütlerine Bağlıdır". *Demokrasi ve Sivil Toplum*. Sivil Toplum Dergisi. Yıl:3 Sayı:9 İstanbul.
- Banks, S. (1995). *Ethics and Values in Social Work*. British Association of Social Work.
- Barberis, P. (2001). "Civil Society, Virtue, Trust: Implications For the Public Service Ethos in the Age of Modernity". *Public Policy and Administration*. Vol. 16.

- Braye, S., Preston, M. (2006). "Broadening the Vision: Law Teaching, Social Work and Civil Society". *International Social Work*. Vol. 49.
- Belge, M. (1996). "Sivil Toplum Örgütleri". *Merhaba Sivil Toplum* İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını.
- Brill, C. (2001). "Looking at the Social Work Profession Through the Eye of the NASW Code of Ethics". *Research on Social Work Practice*. Vol. 11 No.2.
- Cılga, İ. (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye'de Sosyal Hizmet*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını No: 016.
- Clark, C. (2000). *Social Work Ethics: Politics, Principles and Practice*. MacMillan Press.
- Değirmencioğlu, S. (2002). "Sivil Toplum Açısından Özel ve Genel Sorun Alanı Olarak Gençlik". *STK'larda Gönüllülük ve Gençlik*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Denstad, Finn. (2002). "Sivil Toplum Açısından Özel ve Genel Sorun Alanı Olarak Gençlik". *STK'larda Gönüllülük ve Gençlik*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını,
- Devlet İstatistik Enstitüsü Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2005-
www.die.gov.tr
- Duyan, Ç. G. (2006). *Sosyal Hizmet Bakış Açısından Yoksul Kadınlar: Altındağ Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergüden, I. (2001). *Sivil Toplum Örgütleri, Neoliberalizmin Araçları mı, Halka Dayalı Alternatifler mi?*. İstanbul

Haşmetoğlu, G. (2000). "Sivil Toplum Kuruluşlarında Etik". *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yasalar-Etik-Deprem*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.

http://www.die.gov.tr/yillik/04_Demografi.pdf

<http://www.devletim.com/haberler/haber.asp?hbr=372>, 04.03.2007

<http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>. 14.05.2007

http://www.avrupakonseji.org.tr/antlasma/aas_35.htm. 14.05.2007

Hugman, R. and David S. (1995). "*Ethical Issues in Social Work: An Overview*". *Ethical Issues in Social Work*. London.

Hugman, R. (2003). "Professional Values and Ethics in Social Work: Reconsidering Postmodernizm?". *British Journal of Social Work* Vol. 33.

İkizoğlu, M. (2000). "Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Ampirik Bir Araştırma". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kadushin, A. (1990). *The Social Work Interview*. Third Edition. New York: The Newyork School of Social Work,

Karadağ, A. (2003). "Demokratikleşme ve Sivil Toplum: Liberal Düşünce Topluluğu Örneği". *Sivil Toplum Dergisi*. Yıl. 1 Sayı. 4.

Karataş, K. (1996). *Genç İşsizliği*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:2.

- Karataş, K. (2002). "İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet". *Değişen Türkiye'de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 006,
- Karataş, K. (2003). "Yoksulluk, Yoksullukla Savaşımında Sivil Toplum ve Etik Boyut: Bir Sosyal Hizmet Yaklaşımı". *Yoksulluk 1. Cilt*. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Kars, Ö. (2002). "Ankara'daki Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmet Alanlarında Faaliyet Gösteren Vakıf ve Derneklerin Örgütsel Analizi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaviraj, S., Khilnani, S. (2003). *Civil Society: History and Possibilities*. Cambridge University Pres.
- Kelağası, B. (2004). "Türkiye'de STK'lar Alanında Hukuksal Gelişim ve AB Sürecinde STK'lar". *AB Uyum Süreci ve STK'lar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Kenyon, P. (1999). *What Would You Do? An Ethical Case Workbook For Human Service Professionals*
- Keskin, F. (2000). "Sivil Toplum Kuruluşlarında Etik". *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yasalar-Etik-Deprem*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Keyman, F. (2004). "Türkiye'de ve Avrupa'da Sivil Toplum". Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları. İstanbul.
- Kirel, Ç. (2000). *Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması*. T.C. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No: 168. Eskişehir.

- Kuçuradi, İ. (1998). "Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar". *Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Kuçuradi, İ. (1998). "Dünyada ve Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi". *Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Kuçuradi, İ. (2003). *Düşünen Sivil Toplum Felsefi Açılımlar-Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Küçükkaraca, N. (2005). "Farklılık ve Kültürel Yetkinliği Olan Sosyal Hizmet Uygulaması". *Türkiye'de Sosyal Hizmet Uygulamaları, İhtiyaçlar ve Sorunlar*. Ankara.
- Lewis, L. (2005). "The Civil Society Sector: A Review of Critical Issues and Research Agenda for Organizational Communication Scholars". *Management Communication Quarterly*. Vol. 19.
- Maga, İ. (2001). "Sivil Toplum Devletin Büyümesidir". *Sivil Toplum: Devletin Büyümesi*. İstanbul: YGS Yayınları.
- Mardin, Ş. (1995). "Sivil Toplum". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Mercer, C. (2002). "NGO's Civil Society and Democratization: A Critical Review of the Literature". *Progress in the Development Studies*. Vol. 2 (5).
- Newton, K. (2001). "Trust, Social Capital, Civil Society and Democracy". *International Political Science Review*. Vol. 22. No.2

Nozick, R. (1974). *Anarchy, State and Utopia*. New York Basic Boks.

O'Connell, B. (2000). "Civil Society: Definitions and Descriptions". *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol. 29. Okuyan, K. (2001). "Sivil Toplumcu Siyaset: Siyasetten Kaçış". *Sivil Toplum: Devletin Büyümesi*. İstanbul: YGS Yayınları.

Oruka, H. (1990). *Ethics: A Basic Course for Undergraduate Studies*. Nairobi University Press.

Öztürk, Ö. (2006). "Yoksulların Yaşam Kalitesinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Ankara Çankaya İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Parker, M. (2003). "Introduction: Ethics, Politics and Organizing". *Organizations Articles*. Vol. 10 (2).

Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge: Mass, Harvard University Press.

Reid, J. W. A. D. Smith, (1989). *Research in Social Work*. Columbia University Pres, New York.

Robinson, W., Reeser, L. (2000). *Ethical Decision Making in Social Work*.

Sarıbay, A. (2003). *Düşünen Sivil Toplum Felsefi Açılımlar-Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi (2004). *Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlkeleri ve Sorumlulukları*. Evin Yayıncılık. Ankara.

- Silier, O. (2003). "Bilgi-Sivil Toplum-Sivil Toplum Kuruluşu İlişkisi". *Düşünen Sivil Toplum Felsefi Açılımlar-Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 2003.
- Şahin, F. (2004). "Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Politikaya Katılım Biçimi Olarak Sivil Toplum Örgütleri". *Küreselleşme, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını No:9
- Tufan, B., Karataş, K. (2006). "Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler". *Yoksulluk ve Sosyal Hizmet Sempozyumu 2003* Ankara: Aydınlar Matbaası.
- Tanrıverdi, K. (2000). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü ve Önemi". *Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansı III: 21. Yüzyılda Türkiye*. Ankara
- Tuncay, M. (2003). "Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar". *Sivil Toplum Dergisi*. Yıl: 1 Sayı: 1. İstanbul.
- Turan, İ. (1998). "Dünyada ve Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi". *Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- TÜGİAD (1997). *2000'Lİ Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 21-Sivil Toplum Örgütleri*. İstanbul
- Uluğtekin, S. (1994). "Gençlerin Gereksinimleri ve Hakları Açısından Türkiye'de Gençliğe Yönelik Hizmetlere Bakış". *Gençlik ve Kent Yönetimi*. İstanbul: Kent Basımevi.
- Yazıcı, E. (2003). *Türk Üniversite Gençliği Araştırması. Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.

Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Ö. (2004). "Sivil Toplum, Demokrasi ve Çoğulculuk". *Sivil Toplum Dergisi*. Yıl: 2 Sayı: 5. İstanbul.

Zapçı, F. (2000). "Devlet Dışı Örgütler: Tanımlayıcı Bir Çerçeve". *Kültür ve İletişim Dergisi* 3/2 Ankara.

Ek 1:**EK ÇİZELGELER****Ek Çizelge 1: Gelir Getiren İşin Ne Olduğuna İlişkin Bulguların Dağılımı**

Gelir Getiren İş	Sayı	Yüzde
Garson	1	16.7
Anketör	1	16.7
Diğer	4	66.7
Toplam	6	100.0

*Bu soruya iki kişi yanıt vermemiştir.

Ek Çizelge 2: Öğrencinin Giyim Harcamasına İlişkin Bulguların Dağılımı

Giyim Harcaması Yapma Durumu	Sayı	Yüzde
Yapıyor	43	25.1
Yapmıyor	128	74.9
Toplam	171	100.0

Ek Çizelge 3: Öğrencinin Sosyal Kültürel Harcamalarına İlişkin Dağılım

Sosyal Kültürel Boyutta Harcama Yapma Durumu	Sayı	Yüzde
Yapıyor	41	24.0
Yapmıyor	130	76.0
Toplam	171	100.0

Ek Çizelge 4: Öğrencinin Kaç Aydır Sosyal Yardım Aldığına İlişkin Dağılım

Kaç Aydır Sosyal Yardım Alındığı	Sayı
Ortalama	25.22
Minimum	12
Maksimum	62

Ek Çizelge 5: STK'nın Öğrenciden Dini Boyutta Beklentisinin Olup Olmamasına İlişkin Dağılım

Dini Boyutta Beklenti	Sayı	Yüzde
Var	1	0.6
Yok	170	99.4
Toplam	171	100.0

Ek Çizelge 6: Öğrencinin Daha Önce Bir STK'nın Burs Hizmetinden Vazgeçme Durumunun Dağılımı

Daha Önce Bir STK'nın Burs Hizmetinden Vazgeçme Durumu	Sayı	Yüzde
Vazgeçti	5	2.9
Vazgeçmedi	132	77.6
Daha önce bir STK'dan yardım almadım	33	19.4
Toplam	171	100

Ek Çizelge 7: Daha Önce Bir STK Tarafından Bursun Kesilmesi Durumunun Dağılımı

Daha Önce Bir STK Tarafından Bursun Kesilmesi Durumu	Sayı	Yüzde
Kesildi	9	5.4
Kesilmedi	157	94.6
Toplam	166	100.0

Ek Çizelge 8: Bursun Kesilme Nedenine İlişkin Dağılım

Bursun Kesilme Nedeni	Sayı	Yüzde
Kuruluşun Ekonomik Sıkıntısı	2	28.6
Kuruluş kapandı	1	14.3
Ders başarısızlığı	1	14.3
Etkinliklere Katılmamak	3	42.9
Toplam	7	100.0

Ek 2:**GÖRÜŞME FORMU**

Bu çalışmanın amacı Ankara ilinde sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım alan gençlerin bu yardımlara yönelik değerlendirmelerini öğrenmektir. Aşağıdaki sorularına vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Ayrıca isim yazmanıza gerek bulunmamaktadır.

Bu görüşme formunda yer alan “sosyal yardım” ifadesiyle devletten ve sivil toplum kuruluşlarından alınan burs hizmetleri kastedilmektedir.

Çağrı SEVİN

Hacettepe Üniversitesi
İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü
Araştırma Görevlisi

Kişisel Bilgilere İlişkin Sorular

1. Cinsiyetiniz?

() Erkek () Kadın

2. Yaşınız?

3. Hangi bölümde okumaktasınız?

.....

4. Nerede ikamet etmektesiniz?

() Yurt
() Öğrenci evi
() Aile yanı
() Diğer.....

5. En uzun süre yaşadığınız yer neresidir?

() Kent
() Köy
() Kasaba

6. Ailenize ilişkin aşağıdaki bilgilerden size uyanı işaretleyiniz?

- () Anne sağ, baba vefat etti
 () Baba sağ, anne vefat etti
 () Her ikisi de vefat etti
 () Her ikisi de sağ ancak boşandılar
 () Her ikisi de sağ ve birlikte
 () Her ikisi de sağ ancak ayrı yaşıyorlar

7. Babanızın eğitim durumu nedir?

- () Okuma yazması yok
 () İlkokul mezunu
 () Ortaokul mezunu
 () Lise mezunu
 () Üniversite mezunu

8. Babanızın mesleği nedir?

- () İşsiz () Memur () İşçi
 () Esnaf () Emekli () Diğer

9. Annenizin eğitim durumu nedir?

- () Okuma yazması yok
 () İlkokul mezunu
 () Ortaokul mezunu
 () Lise mezunu
 () Üniversite mezunu

10. Annenizin mesleği nedir?

- () İşsiz () Memur () İşçi
 () Ev Hanımı () Esnaf () Emekli
 () Diğer

11. Kaç kardeşiniz?

12. Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?

..... YTL

13. Gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?

() Evet () Hayır (Hayır ise 15. soruya geçiniz)

14. Nasıl bir işle meşgulsünüz?

- () Garson
() Kasiyer
() Pazarlamacı
() Anketör
() Müzisyen
() Satış Elemanı
() Diğer.....

15. Sizin aylık geliriniz (aldığınız sosyal yardım ve çalışıyorsanız kazandığınız para dahil) ne kadardır? YTL

16. Geçiminizi sağlamanız için ekonomik olarak aylık ihtiyacınız ne kadardır?

..... YTL

17. Gelirinize göre ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- () Hiçbir ihtiyacımı karşılayamayacak kadar çok az
() Bazı ihtiyaçlarımı karşılayabilecek kadar az
() Temel ihtiyaçlarımı (barınma, giyim, yiyecek) karşılayacak düzeyde yeterli
() Tüm ihtiyaçlarımı karşılayabilecek kadar yüksek
() Dilediğim ölçüde harcama yapabilecek kadar çok yüksek

Devletin Sosyal Yardım Hizmetlerine İlişkin Sorular

18. YURTKUR'un sosyal yardım hizmetlerinden yararlanıyor musunuz?

- () Evet () Hayır (Yanıtınız hayır ise 20. soruya geçiniz)

19. YURTKUR'un hangi hizmetlerden yararlanmaktasınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- () Öğrenim kredisi
 () Harç katkı kredisi
 () Karşılıksız burs
 () Diğer.....

20. Devletten aldığınız sosyal yardımın yeterlik düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- () Hiçbir ihtiyacımı karşılayamayacak kadar çok az
 () Bazı ihtiyaçlarımı karşılayabilecek kadar az
 () Temel ihtiyaçlarımı (barınma, giyim, yiyecek) karşılayacak düzeyde yeterli
 () Tüm ihtiyaçlarımı karşılayabilecek kadar yüksek
 () Dilediğim ölçüde harcama yapabilecek kadar çok yüksek

21. Size göre gençlerin ekonomik ihtiyaçları doğrultusunda sosyal yardımlardan **en temelde sorumlu olması gereken** kurum hangisidir?

- () Kamu kurum ve kuruluşları
 () Sivil toplum kuruluşları
 () Yerel yönetimler
 () Diğer.....

22. Devletin gençlerin ekonomik sorun ve ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilendiğini düşünüyor musunuz?

- () Devletin gençlerin ekonomik sorun ve ihtiyaçlarıyla ilgilendiğini düşünmüyorum
- () Evet ilgileniyor ancak hiç hizmet üretmiyor
- () Evet ilgileniyor ancak yetersiz düzeyde hizmet veriyor
- () Devletin gençlerin ekonomik sorun ve ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilendiğini ve hizmet ürettiğini düşünüyorum
- () Diğer.....

23. Aldığınız sosyal yardımlar dışında gelinize destek veren kişiler var mı?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- () Ailem yardımcı oluyor
- () Akrabalarım yardımcı oluyor
- () Arkadaşlarımdan borç alıyorum
- () Diğer

24. Aldığınız sosyal yardımı (devletten ve sivil toplum kuruluşundan aldığınız tüm yardımlar) aşağıdaki harcama kalemlerden en çok hangisi/hangileri için kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- () Gıda
- () Giyim
- () Sosyal ve kültürel etkinlikler
- () Kira ve fatura
- () Eğitim masrafları
- () Diğer.....

Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım Sürecine İlişkin Sorular

25. Sosyal yardım alabilmek için şu anda yardım aldığınız dahil toplam kaç sivil toplum kuruluşuna başvurduunuz? (Sadece bir tane ise 27. soruya geçiniz)

.....

26. Kaçından olumlu yanıt aldınız?

27. Şu anda toplam kaç sivil toplum kuruluşundan yardım alıyorsunuz?

.....

28. Sosyal yardım aldığınız sivil toplum kuruluşunun böyle bir hizmeti olduğunu nasıl öğrendiniz?

- Arkadaş
- Dergi, gazete, broşür
- Televizyon
- Sempozyum, panel, toplantı
- Duyuru panosu
- Diğer (yazınız).....

29. Sosyal yardım başvurunuzu ne şekilde yaptınız?

- Başvuru formu doldurdum
- Mülakata alındım
- Hem başvuru formu doldurdum, hem mülakata alındım
- Sivil toplum kuruluşunda tanıdığım/tanıdıklarım olduğu için bir başvuru yapmadan burs alıyorum
- Diğer.....

30. Ne kadar süredir sivil toplum kuruluşundan sosyal yardım alıyorsunuz?

..... ay

31. Burs hizmeti dışında sivil toplum kuruluşunun başka hizmetlerinden yararlanıyor musunuz?

- Evet
- Hayır (Hayır ise 33. soruya geçiniz)

32. Bu hizmetler nelerdir?

- Sağlık Hizmeti
- Herhangi bir Konuda Danışmanlık
- Barınma
- Psikolojik Destek
- Eğitim Faaliyetleri
- Diğer.....

33. Sosyal yardıma başvuru sürecinde sizden hangi konularda bilgi istendi? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- () Hiçbir konuda bilgi istenmedi
 () Aile bilgileri
 () Ekonomik durumuma ilişkin bilgiler
 () Sosyal-kültürel yaşamıma ilişkin bilgiler
 () Eğitimimle ilgili bilgiler
 () Siyasi yönelimim hakkında bilgiler
 () Dini inancım ile ilgili bilgiler
 () Diğer.....

34. Sosyal yardım aldığınız sivil toplum kuruluşuna hangi amaçlarla gidiyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- () Bursumu almak için gidiyorum
 () Gönüllü çalışmalara katılıyorum
 () Düzenlenen toplantı, panel vb. etkinliklere katılıyorum
 () Sivil toplum kuruluşu çalışanlarıncı zaman zaman görüşme için çağırılıyorum
 () Diğer.....

35. Sivil toplum kuruluşuna görüşme için zaman zaman çağırılıyorsanız görüşmelerin içeriği neyle ilgi oluyor?

.....

36. Sosyal yardım aldığınız sivil toplum kuruluşuna ne kadar sıklıkta gidiyorsunuz?

- () Hiç gitmiyorum
 () Her gün gidiyorum
 () Haftada bir
 () Ayda bir
 () İki-üç ayda bir
 () Yılda bir
 () Diğer.....

37. Bursunuzu ne şekilde alıyorsunuz?

- () Bankaya yatırıyor
 () Elden almaya gidiyorum
 () Diğer.....

38. Sosyal yardım aldığınız sivil toplum kuruluşuyla ilişkinizin biçimi nedir?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- () Yüz yüze görüşme
 () E-mail
 () Msn
 () Yazılı
 () Telefon
 () Diğer.....

39. Verilen sosyal yardım hizmeti karşılığında sizden bir hizmet beklentisi oldu mu?

- () Evet () Hayır (Hayır ise 41. soruya geçiniz).

40. Beklenen hizmet neydi?

.....

41. Aldığınız sosyal yardım karşılığında sizden **hizmet beklentisi dışında** beklentiler oldu mu?

- () Evet () Hayır (Hayır ise 45. soruya geçiniz).

42. Beklentiler neydi? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

- () Sosyal-kültürel boyutta beklentiler(açıklayınız).....
 () Dini boyutta beklentiler (açıklayınız).....
 () Siyasi boyutta beklentiler (açıklayınız)
 () Diğer.....

43. Siz bu beklentileri gerçekleştirdiniz mi?

() Evet () Hayır

44. Beklentiler sizin düşünce sisteminize uyuyor muydu?

() Evet () Hayır

45. Size bir fırsat daha verilse şu anda sosyal yardım aldığınız sivil toplum kuruluşuna yine başvurur muydunuz?

() Evet (Evet ise 47. soruya geçiniz) () Hayır

46. Niçin başvurmadınız?

.....
.....

47. Daha önceden sosyal yardım aldığınız bir sivil toplum kuruluşunun burs hizmetinden kendi isteğinizle vazgeçtiniz mi?

() Evet

() Hayır (49. soruya geçiniz)

() Daha önce bir sivil toplum kuruluşundan yardım almadım (51. soruya geçiniz)

48. Vazgeçme nedeniniz nedir?

.....

49. Daha önceden sosyal yardım aldığınız bir sivil toplum kuruluşunun burs hizmeti kuruluş tarafından kesildi mi?

() Evet

() Hayır

50. Sosyal yardımın kesilmesinin nedeni nedir?

.....

51. Sizce gençlere sosyal yardım verilirken nelere dikkat edilmelidir?

.....
.....
.....
.....

52. Paylaşmak istediğiniz, söylemekte yarar gördüğünüz başka bir konu varmı?

.....
.....
.....

Sonraki sayfaya geçiniz

Aşağıda bazı ifadeler yer almaktadır. Sosyal yardım sürecinizi düşünerek bu ifadeleri size uyan biçimiyle işaretleyiniz.

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Sivil toplum kuruluşu tarafından sosyal yardım verilecek kişilerin belirlenmesinde objektif bir seçim süreci uygulandığını düşünüyorum.					
2.	Aldığım sosyal yardımı gerçekten hak ettiğimi düşünüyorum.					
3.	Sosyal yardımın verileceği kişilerin belirlenme sürecinin yeterince kapsamlı olduğunu düşünüyorum.					
4.	Sivil toplum kuruluşu tarafından sosyal yardımın nasıl ve ne şekilde verileceği hakkında önceden tatmin edici boyutta bilgilendirildim.					
5.	Başvuru işlemleri sürecinde benden bazı gereksiz bilgilerin istendiğini düşünüyorum.					
6.	Başvuru işlemleri sürecinde sivil toplum kuruluşu çalışanları bana karşı oldukça ilgili ve sıcak davrandılar.					
7.	Sosyal yardım aldığım sivil toplum kuruluşu çalışanı/çalışanları tarafından sözlü ya da yazılı olarak küçük düşürücü, onur kırıcı yönde bir davranışa maruz kaldım.					
8.	Sosyal yardım aldığım sivil toplum kuruluşu tarafından siyasi, dini görüşlerim, yaşam tarzım, sağlık sorunlarım gibi konular yüzünden ayrımcılığa uğradığımı düşünüyorum.					
9.	Sosyal yardım aldığım sivil toplum kuruluşu güven duyduğum bir kuruluştur.					
10.	Aldığım sosyal yardım aksamadan, doğru zamanda elime ulaşır.					
11.	Sosyal yardım aldığım sivil toplum kuruluşunda bazı kişi ya da kişilere ayrıcalıklı davranılır.					
12.	Sosyal yardım aldığım sivil toplum kuruluşunda fikirlerimi özgürce söyleyebilme imkanı verilmektedir					
13.	Sosyal yardım aldığım sivil toplum kuruluşunun; hizmetleri ve çalışmaları konusunda bana karşı yeterince saydam-şeffaf olduğunu düşünüyorum.					
14.	Sivil toplum kuruluşuna verdiğim bilgilerin gizli tutulduğunu düşünüyorum.					
15.	Sivil toplum kuruluşunda sosyal yardıma ilişkin kayıtların düzenli bir biçimde tutulduğunu düşünüyorum.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Çağrı SEVİN
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara, 1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler
Yüksekokulu, 2004.

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar:

Lisans: Atatürk Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2003-2004

Yüksek Lisans: Aktepe Lisesi, 2004-2005

Çalıştığı Kurumlar

Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü (2004-)

İletişim

e-posta: csevin@hacettepe.edu.tr

Tarih: 31.05.2007